

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İSTANBUL KENTİ TEMA PARKLARININ PEYZAJ PLANLAMA
VE TASARIM KRİTERLERİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

İrem ERBAŞ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**ANKARA
2019**

Her hakkı saklıdır

TEZ ONAYI

İrem ERBAŞ tarafından hazırlanan “İstanbul Kenti Tema Parklarının Peyzaj Planlama ve Tasarım Kriterleri Kapsamında Değerlendirilmesi ” adlı tez çalışması 20/12/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Mükerrerem ARSLAN

Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Jüri Üyeleri :

Başkan : Prof. Dr. Mükerrerem ARSLAN

Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN

Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. Ahmet Tuğrul POLAT

Selçuk Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Özlem YILDIRIM

Enstitü Müdürü

ETİK

Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

20/12/2019

İrem ERBAŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL KENTİ TEMA PARKLARININ PEYZAJ PLANLAMA VE TASARIM KRİTERLERİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

İrem ERBAŞ

Ankara Üniversitesi
Fen bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mükerrer ARSLAN

Gelişen dünya teknolojisinde, insanların boş zamanlarını değerlendirme istekleri, tema park sektörünün gelişmesini sağlamıştır. Kuruldukları ülkenin ekonomisine katkı sağlayan tema parkları, taleplerin değişmesi doğrultusunda gelişmiş, farklı konu ve amaçlarla tasarlanmaya başlanılmışlardır. Tema parkları yaratılırken özellikle ziyaretçilerin tepkileri ve çevre faktörleri de göz önünde bulundurularak, zaman içinde her bir tema park için farklı planlama ve tasarım kriterleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, peyzaj çalışmalarında, tasarlanacak alan için yaratılacak mekânsal kompozisyon, evrensel planlama ve tasarım ilkeleri kapsamında ortaya konulmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; İstanbul metropol kenti bünyesinde bulunan tema parklarının peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kapsamında her birinin kendi içinde değerlendirilmesi, elde edilen bulgular doğrultusunda, gelişimlerini ve sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri - arttırabilmeleri için, ne tür yeniliklerin bünyelerine dahil edilmesi gerekebileceği üzerine önerilerde bulunulmasıdır.

Araştırma kapsamında, peyzaj planlama ve tasarım kriterleri hakkında bilgi verilerek, tema park kapsamı ve sınıflandırmasına değinilmiş olup, uluslararası örnekler verilmiştir. İstanbul metropol kentinde bulunan tema parklar peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kapsamında incelenip değerlendirilerek, gelişimlerine katkı sağlayabilecek öneriler sunulmuştur.

Aralık 2019, 199 sayfa

Anahtar Kelimeler: Metropol, tema park, peyzaj tasarımı, peyzaj planlama, İstanbul

ABSTRACT

Master Thesis

EVALUATION OF ISTANBUL CITIES THEME PARKS IN SCOPE OF LANDSCAPE PLANNING AND DESIGNING CRITERIAS

İrem ERBAŞ

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Supervisor: Prof. Dr. M kerrem ARSLAN

In developing word technology, the development of theme parkindustry has provided by the deires of the people. Theme parks, which contribute to the economy of the country in which they were established, have been developed in accordance with the changing demands and have been designed with different subjects and purposes. As the theme parks were created, different planning and design criteria for each theme park have emerged over time, especially considering the reactions of visitors and environmental factors. In addition, the spatial composition to be created for the area to be designed in landscape studies is put forward within the scope of universal planning and design principles.

The purpose of this research; Evaluation of each of the theme parks within the metropolitan city of Istanbul within the scope of landscape planning and design criterias. According to the findings obtained, it includes recommendations on what kind of innovations should be included in order to ensure their development and sustainability.

Within the scope of the research, information about landscape planning and design criteria was given, theme park scope and classification was mentioned and international examples were given. Theme parks in Istanbul metropolitan city were examined and evaluated within the scope of landscape planning and design criteria and suggestions were made to contribute to their development.

December 2019, 199 pages

Key Words: Metropolis, theme park, landscape design, landscape planning, Istanbul

TEŞEKKÜR

Çalışmalarımı yönlendirerek her aşamasında bana yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım olan Sayın Prof.Dr. Mükerrer ARSLAN'a (Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Anabilim Dalı), değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Ahmet Tuğrul POLAT (Selçuk Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı) ve Sayın Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN'a (Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Anabilim Dalı), her türlü manevi destekleri ve yardımları için sevgili ailem; annem Gül ERBAŞ, babam Doç. Dr. Osman Yavuz ERBAŞ, ablam Yrd. Doç. Gizem ERBAŞ ÜNVERDİ ve abim Uygur ÜNVERDİ'ye, çalışma boyunca yanımda olan ve destek veren arkadaşlarım Emine Tuğba YORULMAZ ve Evren Mert ŞENKAL'a, çalışmam kapsamında fikir alışverişinde bulunduğum bölüm arkadaşlarım Ceren ALPARSLAN ve Hale KULE'ye en içten duygularıyla teşekkür ederim.

İrem ERBAŞ

Ankara, Aralık 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ETİK.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER.....	5
2.1 Peyzaj Tasarım ve Planlama Kriterleri	6
2.2 Tema Parkı Kavramı	14
2.2.1 Tema parklarının sınıflandırılması.....	17
2.2.2 Dünya metropol kentleri tema parklarından örnekler.....	62
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	77
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	79
4.1 Vialand - İstanbul.....	84
4.2 Grand Aqua Marine	99
4.3 Marina Aquapark Waterland	104
4.4 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi.....	109
4.5 Polonezköy Hayvanat Bahçesi	115
4.6 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi	121
4.7 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi	137
4.8 Atatürk Arboretumu	143
4.9 Miniatürk.....	153
5. SONUÇ.....	165
KAYNAKLAR	174
EKLER.....	183
ÖZGEÇMİŞ.....	199

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1 Bakken eğlence parkı uydu görüntüsü	23
Şekil 2.2 Bakken eğlence parkı yerleşim planı	24
Şekil 2.3 Bakken eğlence parkı alanından görüntüler.....	24
Şekil 2.4 Toshimaen su parkı uydu görüntüsü	30
Şekil 2.5 Toshimaen eğlence parkı yerleşim planı	31
Şekil 2.6 Toshimaen su parkından bir görüntü	32
Şekil 2.7 Schönbrunn hayvanat bahçesi uydu görüntüsü.....	38
Şekil 2.8 Schönbrunn sarayı yerleşim planı	39
Şekil 2.9 Schönbrunn hayvanat bahçesi vaziyet planı	39
Şekil 2.10 Schönbrunn hayvanat bahçesinden görünüm	40
Şekil 2.11 Padova botanik bahçesi uydu görüntüsü.....	45
Şekil 2.12 Padova botanik bahçesi vaziyet planı	45
Şekil 2.13 Padova botanik bahçesi görünümü	46
Şekil 2.14 Trsteno Arboretum'u yerleşim planı	53
Şekil 2.15 Trsteno Arboretum'undan bir görünüm	53
Şekil 2.16 Bekonscot model köy uydu görüntüsü.....	57
Şekil 2.17 Bekonscot model köy vaziyet planı	58
Şekil 2.18 Bekonscot alanından bir görünüm	58
Şekil 2.19 Puy Du Fou uydu görüntüsü	61
Şekil 2.20 Puy Du Fou vaziyet planı.....	61
Şekil 2.21 Puy Du Fou kültür parkı alanından bir görünüm	62
Şekil 2.22 Tokyo Disneyland uydu görüntüsü.....	66
Şekil 2.23 Tokyo Disneyland planı ve bölümleri.....	67
Şekil 2.24 Tokyo Disneyland alanından bir görünüm	67
Şekil 2.25 Tokyo Disneysea uydu görüntüsü.....	68
Şekil 2.26 Tokyo Disneysea planı ve bölümleri	69
Şekil 2.27 Tokyo Disneysea alanından görünüm	69
Şekil 2.28 Şangay Disneyland uydu görüntüsü.....	70
Şekil 2.29 Şangay Disneyland vaziyet planı	71
Şekil 2.30 Şangay Disneyland alanından görünüm.....	72

Şekil 2.31 Disneyland Paris uydu görüntüsü	72
Şekil 2.32 Disneyland Paris vaziyet planı.....	73
Şekil 2.33 Disneyland Paris alanından görünümler	74
Şekil 2.34 Walt Disney Stüdyoları uydu görüntüsü.....	74
Şekil 2.35 Walt Disney Stüdyoları vaziyet planı	75
Şekil 2.36 Walt Disney Stüdyolarından bir görüntü	75
Şekil 4.1 Türkiye'nin coğrafi konumu ve sınırları	80
Şekil 4.2 İstanbul kenti üzerindeki ekolojik bütüncül bölgelerin yayılımı	81
Şekil 4.3 . İstanbul kenti bünyesinde bulunan orman arazileri	82
Şekil 4.4 İstanbul metropol kenti orman alanlarının fonksiyonlarına göre dağılım grafığı.....	82
Şekil 4.5 İstanbul kentinde bulunan tema parkların konumları	83
Şekil 4.6 İstanbul (Vialand) uydu görünümü.....	84
Şekil 4.7 İstanbul tema parkı oteli peyzajı ve dorik sütunlar	86
Şekil 4.8 İstanbul alışveriş merkezinden bir görünüm	87
Şekil 4.9 İstanbul ve serüven parkı 3 boyutlu yerleşim planı	87
Şekil 4.10 İstanbul Tema Parkı haritası	88
Şekil 4.11 İstanbul Tema Parkı girişi model köy.....	89
Şekil 4.12 Oyun dünyasına genel bakış	89
Şekil 4.13 İstanbul Tema Parkı Atlı karınca.....	90
Şekil 4.14 İstanbul Tema Parkı Angry Birds ünitesi.....	90
Şekil 4.15 İstanbul Tema Parkı Nefeskesen	91
Şekil 4.16 İstanbul Tema Parkı peyzaj tasarımından örnekler	92
Şekil 4.17 İstanbul Tema Parkı oyun dünyasına giriş.....	92
Şekil 4.18 İstanbul Tema Parkı efsaneler dünyası	93
Şekil 4.19 İstanbul Tema Parkı Fatih'in rüyası	93
Şekil 4.20 İstanbul Tema Parkı Adalet kulesi ve Saray salıncağı	94
Şekil 4.21 İstanbul Tema Parkı Efsaneler Dünyası peyzaj tasarımı örnekleri.....	94
Şekil 4.22 Macera dünyasına inen ahşap merdivenler ile sonbahar mevsiminde parktan bir görüntü	95
Şekil 4.23 Macera dünyasına genel bakış	95
Şekil 4.24 İstanbul(Vialand)'dan bir görüntü ve Disneyland'da yer alan Adventurelan	96

Şekil 4.25 İsfanbul Tema Parkı bünyesinde bulunan heykel örnekleri.....	96
Şekil 4.26 İsfanbul Tema Parkı oturma birimleri	97
Şekil 4.27 Oyun Dünyası pergola ve oturma birimleri	97
Şekil 4.28 İsfanbul Tema Parkı içinden zemin görselleri	98
Şekil 4.29 İsfanbul Tema Parkı bünyesinde bulunan <i>Euryops Pectinatus</i> (Sarı Papatya Çalısı)	98
Şekil 4.30 Grand Aqua Marine su parkı uydu görünümü	100
Şekil 4.31 Grand Aqua Marine su parkından genel görünüm.....	101
Şekil 4.32 Grand Aqua Marine yapılarından görünüm.....	102
Şekil 4.33 Grand Aqua Marine bünyesinde yer alan oturma birimler ve yapay-doğal gölgelendirme elemanları	102
Şekil 4.34 Grand Aqua Marine giriş tasarımı	103
Şekil 4.35 Grand Aqua Marine yol ve peyzajından görünüm.....	103
Şekil 4.36 Marina Aquapark Waterland su parkı uydu görünümü	104
Şekil 4.37 Marina Aquapark Waterland su parkı Abm Grup tarafından yapılmış olan 3 boyutlu yerleşim planı	105
Şekil 4.38 Marina Aquapark Waterland su parkından genel görünüm.....	107
Şekil 4.39 Marina Aquapark Waterland girişi ve pergolaları	108
Şekil 4.40 Marina Aquapark Waterland bünyesindeki su kaydırakları	108
Şekil 4.41 Marina Aquapark Waterland kaydırakları	109
Şekil 4.42 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi uydu görünümü.....	110
Şekil 4.43 Park Of İstanbul alan kullanım planı	111
Şekil 4.44 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi içindeki doğal peyzaj	113
Şekil 4.45 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi içindeki kafes birimleri.....	113
Şekil 4.46 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi içi peyzaj tasarım ve yapısal tasarım örnekleri	113
Şekil 4.47 Park of İstanbul girişi	114
Şekil 4.48 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi girişi meydanı	115
Şekil 4.49 Polonezköy Hayvanat Bahçesi uydu görüntüsü.....	116
Şekil 4.50 Polonezköy Hayvanat Bahçesi vaziyet planı	116
Şekil 4.51 Polonezköy Hayvanat Bahçesi hava görünümü.....	117
Şekil 4.52 Polonezköy Hayvanat Bahçesi bünyesinde yer alan bariyerlerden örnekler	119
Şekil 4.53 Polonezköy Hayvanat Bahçesi girişi	119

Şekil 4.54 Polonezköy Hayvanat Bahçesi peyzaj yapısından görüntüler	120
Şekil 4.55 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi uydu görüntüsü	121
Şekil 4.56 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi vaziyet planı	122
Şekil 4.57 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi kuşbakışı görünüşü ve kapladığı alanı	124
Şekil 4.58 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi adaları	125
Şekil 4.59 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi duvarlarından görseller.....	127
Şekil 4.60 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Merkez ada bölgesinde bulunan kaya bahçesi	127
Şekil 4.61 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Merkez ada saklı bahçe	128
Şekil 4.62 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Mesire adasında bulunan gölet, piknik alanı ve oturma birimleri.....	129
Şekil 4.63 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Mesire adası keşif bahçesi.....	129
Şekil 4.64 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Ertuğrul adası peyzaj tasarımı örneği..	130
Şekil 4.65 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Ertuğrul firkateyni şehitleri abidesi.....	131
Şekil 4.66 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi anıt zeytin ağacı.....	131
Şekil 4.67 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Arboretum adası girişi.....	132
Şekil 4.68 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Meşe adası su barajı	132
Şekil 4.69 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Anadolu adası Riccardo Disperati meydanı	133
Şekil 4.70 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi İstanbul adası amfiteatro	134
Şekil 4.71 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi İstanbul adası eski konak bahçesi yukarıdan aşağı 1., 2. ve 3. katlarından birer görsel	135
Şekil 4.72 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi tanıtım merkezi binası	136
Şekil 4.73 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi çeşme ve geri dönüşüm birimleri	136
Şekil 4.74 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi uydu görüntüsü	137
Şekil 4.75 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi Vaziyet planı.....	138
Şekil 4.76 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi kuş bakışı görünümü.....	138
Şekil 4.77 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi sirkülasyonu ve yol tasarımı.....	141
Şekil 4.78 Zeytinburnu tıbbi Bitkiler Bahçesi, güneş saati - tabiat takvimi ve alan içinde etiketleme örneği	141
Şekil 4.79 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi peyzaj tasarımından görseller	142
Şekil 4.80 Atatürk Arboretumu uydu görünümü	144
Şekil 4.81 Atatürk Arboretumu vaziyet planı	145
Şekil 4.82 Atatürk Arboretumu girişi	147

Şekil 4.83 Atatürk Arboretumu meydanından bir görünüm	148
Şekil 4.84 Atatürk Arboretumunda mevsimsel döngü	148
Şekil 4.85 Atatürk Arboretumu bitki tanıtım tabelası örnekleri	149
Şekil 4.86 Atatürk Arboretumu ana ve ara yollardan görseller	150
Şekil 4.87 Atatürk Arboretumu göletinden bir görüntü	151
Şekil 4.88 Atatürk Arboretumu binaları.....	152
Şekil 4.89 Atatürk Arboretumu çeşme ve geri dönüşüm birimleri	152
Şekil 4.90 Atatürk Arboretumu oturma birimleri	153
Şekil 4.91 Atatürk Arboretumu'ndan bir görüntü	153
Şekil 4.92 Miniaturk harita görünümü	154
Şekil 4.93 Miniaturk yerleşim planı taslağı - Arredamento Mimarlık 2001	155
Şekil 4.94 Miniaturk vaziyet planı - Çm Mimarlık.....	156
Şekil 4.95 Miniaturk giriş binası ve pergola tasarımları	158
Şekil 4.96 Miniaturk'ün genel görünümü.....	159
Şekil 4.97 Miniaturk'ten bir görüntü	160
Şekil 4.98 Miniaturk'ten bir görüntü	161
Şekil 4.99 Miniaturk peyzaj tasarımından görseller	161
Şekil 4.100 Miniaturk çocuk oyun alanına giriş ve gezinti treni	162
Şekil 4.101 Miniaturk çocuk oyun alanı	162
Şekil 4.102 Miniaturk ve arka planından bir görüntü	163
Şekil 4.103 Miniaturk alanından bir görsel.....	163

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1 Kurulmuş en eski ilk 10 eğlence parkı.....	23
Çizelge 2.2 Kurulmuş en eski ilk 10 su parkı	30
Çizelge 2.3 Kurulmuş en eski ilk 10 hayvanat bahçesi.....	37
Çizelge 2.4 Kurulmuş en eski ilk 10 botanik bahçesi	44
Çizelge 2.5 Kurulmuş en eski ilk 10 arboretum.....	52
Çizelge 2.6 Kurulmuş en eski ilk 10 minyatür park.....	56
Çizelge 2.7 Kurulmuş en eski ilk 10 kültür parkı	60
Çizelge 2.8 Nüfus sayısına göre dünyadaki ilk 25 metropol kent sıralaması	63
Çizelge 2.9 Katılım sayısına göre dünyadaki ilk 25 tema parkı	64
Çizelge 2.10 Metropol kentler bünyesinde yer alan en fazla ziyaretçi çeken tema parkları	65
Çizelge 3.1 Temel tasarım kriterleri değerlendirme çizelgesi	78
Çizelge 4.1 Türkiye kentleri nüfus yoğunluk sıralaması ilk 5 kent	79
Çizelge 4.2 İstanbul iklim çizelgesi	80
Çizelge 4.3 Vialand - İstanbul Tema Parkı tasarım kriterleri değerlendirmesi	85
Çizelge 4.4 Grand Aqua Marine tasarım kriterleri değerlendirmesi.....	100
Çizelge 4.5 Marina Aquapark Waterland tasarım kriterleri değerlendirmesi	106
Çizelge 4.6 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi.....	112
Çizelge 4.7 Polonezköy Hayvanat Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi	118
Çizelge 4.8 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi	126
Çizelge 4.9 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi.....	140
Çizelge 4.10 Atatürk Arboretumu tasarım kriterleri değerlendirmesi	146
Çizelge 4.11 Miniaturk tasarım kriterleri değerlendirmesi	157

1. GİRİŞ

Kent hayatının hızlı temposu, yoğun ve yorucu çalışma düzeni içinde bulunan bireyler dinlenmek ve eğlenmek için bulundukları ortamdan uzaklaşma ihtiyacı duymakta ve bu ihtiyaçlarını gidermek için de yeterli imkan ve olanaklara sahip kentsel dış mekânlar tercih etmektedirler. Yerleşim alanları içinde oluşturulmuş olan bu mekânlar tüm insanların kullanımına açık, bireysel ve toplumsal hayatın farklı şekillerde kullanımına imkan sağlayan mekânlardır. Bu kapsamda ortaya çıkmış olan tema parkları, belirli bir tema çerçevesinde, kültürel veya doğal peyzaj özelliklerine uygun niteliklerle yaratılmakta olup, kapsamı doğrultusunda hayal ürünü öğeler de barındırabilmektedirler. Tema parkları, farklı temalar bünyesinde planlama - tasarımı yapılan ve kuruldukları yerlerin kimliğini değiştirerek, turizme katkı sağlayan parklardır.

Tema park turizmi, dünyada önemli ölçüde gelişme göstermektedir. Her yıl çok sayıda insan farklı aktiviteler barındıran tema parklarını ziyaret etmektedir. Türkiye’de de eğlence parkı alanında birçok girişimler yapılmaya başlanmıştır. Tema parklar dünya çapında uzun yıllar artarak var olmaya devam edecek gibi görünmektedir (Yılmaz 2016). İnsanların sosyal yaşantıları ve rekreasyon açısından taleplerininin değişmesi, tema parklarının farklı konu ve ölçeklerde ortaya çıkmasını ve gelişmesini etkilemiştir (Küçük ve İnce 2018).

Tema parklarında, tüm parkı veya parkın bir bölümünü kapsayan bölünmez aktiviteler bulunmaktadır. Tema parkları, içerdiği temaya göre bir yandan düşsel bir evren yaratmayı amaçlıyor iken, öteki yandan insanların gündelik hayatın monotonluğundan uzaklaşmalarını amaçlayarak yaratılmış farklı bir dünya niteliğindedir (Dalkılıç 2007).

Açık ve yeşil alanların; insanların eğlenme ve dinlenmesine imkan sağlaması, sosyal ilişkilerin kurulması, bu ilişkilerin sürdürülmesi ve toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi yönünden önemi büyüktür. Aynı zamanda, bireylerin, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarına ve doğa ile yakınlaşmalarına olanak tanımaktadır (Arslan 2016)

Kentlerde bulunan yeşil alanlar, sağlayacağı faydalar açısından, insanların gelecekte sağlıklı bir yaşam sürmeleri için gerçek bir tıbbi yatırım niteliğini taşımaktadır (Müminoğlu, Tahta, Aslan, 2018). Bu sebeple temalı parklar bünyesinde yer alan botanik bahçeleri ve arboretumlar bu yeşil mekânların en önemli örneklerinden olarak ziyaretçilere bir çok fırsat sunmaktadırlar (Karaşah ve Var 2016).

Tema parkları, turizm sektöründe önemli bir yere sahip olması sebebiyle ziyaretçi istek ve tercihlerini ön planda tutulmaktadır. Büyük yatırımlar gerektiren tema parkları, sürdürülebilir bir planlama ve tasarım anlayışı ile devamlılıklarını sağlayabilmektedirler (Dalkılıç 2007).

Ulusal ve uluslararası, sürekli olarak artış gösteren tema parklarının tercih edilebilirliklerini ve sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri için sürekli gelişim halinde olmaları gerekmektedir. Bu durum maddi harcamalara sebebiyet vereceği için gelişmiş ülkeler ve metropol kentler bu kapsamda avantaja sahiptirler. Gelişmiş metropol kentler arasında yer alan İstanbul kenti de tema parklar ile ilgili gelişim göstermiştir ve zaman içinde yeni yatırımlar yaparak bünyesine yeni tema parklar eklemiştir. Ulusal anlamda ticaret kapısı olan İstanbul metropol kenti konumu sebebiyle bünyesine sürekli göç alarak, Türkiye içinde en yoğun kent ünvanına sahip olmuştur. Ilıman iklim koşullarına sahip olması sebebiyle bünyesinde pek çok farklı temada park barındırmaktadır. Bünyesinde toplamda 9 adet olmak üzere 1 adet eğlence parkı, 1 adet minyatür park, 1 adet arboretum, 2 adet hayvanat bahçesi, 2 adet botanik bahçesi ve 2 adet su parkı bulunmaktadır. Bu parklardan 4 adedi Anadolu bölgesinde, 5 adedi ise Avrupa bölgesinde bulunmaktadır. Bu kapsamda; İstanbul(Vialan) Avrupa yakasında Eyüp ilçesinde bulunmaktadır eğlence teması kapsamında yaratılmıştır, Miniatürk Avrupa yakasında Beyoğlu ilçesinde bulunmakta olup, Türkiye'deki eserlerin minyatürlerini sergilemektedir. Ilıman iklim koşullarında yer alması sebebiyle bitki örtüsü açısından zengin olan İstanbul metropol kenti bünyesinde geniş orman alanlarına sahiptir. Bu orman alanlarından Avrupa yakasında bulunan Belgrad ormanı bünyesinde Atatürk arboretumu kurulmuştur, ormanın su ihtiyacına katkı sağlamasının yanında endemik türleri korumakta ve bireylere bu bitkileri tanıtmaktadır. Anadolu yakasındaki Polonezköy ormanı bünyesinde yer alan Polonezköy hayvanat bahçesi ise doğal peyzaj

yapısını koruyarak bireylere hayvanları yakından görebilme imkanı tanımaktadır. Yeni kurulmuş olan Çekmeköy hayvanat bahçesi de Polonezköy ormanı bünyesinde yer almaktadır ve bünyesinde hayvanat bahçesinin yanısıra mesire alanı ve macera parkı bulunmaktadır. Otoyollar arasında kurulmuş olan Nezahat Gökyiğit botanik bahçesi, kaybedilmeye yüz tutmuş bir arazinin İstanbul kentine kazandırılmasını sağlamıştır. Zeytinburnu tıbbi bitkiler bahçesi bünyesinde tıbbi araştırmalar ve üretimler yapılmakta olup, bireylere tıbbi yararı olan bitkileri tanıtmaktadır. Anadolu yakasında Tuzla ilçesinin sahil bölgesinde yer alan Marina Aquapark Waterland ve Avrupa yakası Büyükçekmece ilçesi shailinde konumlandırılmış olan Grand Aqua Marine su parkları, İstanbul metropol keti içinde iki farklı yakada hizmet vermektedir.

Tema parkları ile ilgili çalışmalarda genellikle tek bir tema park üzerine yoğunlaşan araştırmalar bulunmaktadır. Bu tez çalışmasının amacı, İstanbul metropol kenti bünyesinde bulunan tüm tema parklarının peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kapsamında incelenmesi ve kendi içinde bu kriterler kapsamında değerlendirilerek nasıl geliştirilebilecekleri üzerine öneriler sunulması üzerine kuruludur. Tema parkları ülke ekonomisine katkı sağlayan oluşumlar oldukları için, İstanbul kenti kapsamında yer alan tema parklarının gelişimi ve sürdürülebilirliklerinin sağlanması doğrudan tercih edilebilirliği arttıracak olup, İstanbul metropol kentinin ekonomisine olumlu yönde etki edecektir.

Bu kapsamda belirli amaca ulaşabilmek için belirli bir yöntem kapsamında gerçekleştirilen çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan giriş kısmında tema parkları, İstanbul metropol kenti ve içerdiği tema parkları hakkında özet bilgiler verilerek tezin amacına değinilmiştir. İkinci bölüm olan kuramsal temellerde araştırmaya teorik altyapı oluşturacak olan tanımlara yer verilmiş olup, tema park sınıflandırması yapılmış, bu kapsamda uluslararası örneklere değinilmiştir. Üçüncü bölüm olan materyal ve yöntem kısmında, araştırma kapsamında kullanılmış olan materyallere ve araştırma gerçekleştirilirken izlenen yönteme değinilmiştir. Dördüncü bölüm olan araştırma bulguları kısmında, İstanbul metropol kenti bünyesinde yer alan tema parklar hakkında bilgi verilmiş ve her biri kendi içlerinde peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kapsamında incelenerek değerlendirilmiştir. Beşinci bölüm olan sonuç

kısımında ise, İstanbul metropol kenti bünyesinde yer alan tema parklar kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda, parkların sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri ve daha çok gelişebilmeleri amacıyla bünyelerine ne gibi yenilikler eklemeleri gerekebileceği üzerine önerilerde bulunulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER

Antony ve Patrica Wylson (1994) tema parklarını; “Yüksek nitelikte peyzaj tasarımına sahip olan, şehrin çevresel niteliğini yüceltten, etkinliklerini de sürekli olarak geliştiren parklar ” cümlesi ile tanımlamışlardır.

Tema parkı kavramını Nacak (2000) ise; ileri teknolojik donanımlar ile planlanan, su ya da raylı sistemler ile dolaşma olanağı veren ve belirli bir tema üzerinde odaklanmış olan parklar şeklinde tanımlamıştır.

NAPHA’ya (National Amusement Park Historical Associattion) göre; tema parkı, içinde gezinti bölgelerinin, değişik duyguları gün yüzüne çıkaran aktivitelerin, gösteri ve mimarilerin belirli bir tema çevresinde planlandığı parklardır (NAPHA 2006).

Turizm sektöründe önemli bir yere sahip olan tema parklarının planlama ve tasarımında ziyaretçilerin tercihleri ve isteklerinin önemi büyüktür. Yatırım maliyetleri yüksek olan ve yüksek kar payı olan bu ticari kuruluşların amaçları çok sayıda ziyaretçi çekmek olduğundan başarılı olabilmeleri ancak iyi ve sürdürülebilir bir planlama, tasarım anlayışı ile mümkün olabilecektir (Dalkılıç 2007).

Tema parkları, büyük şehirlerdeki yoğunluğun bireylere yaptığı psikolojik etkilerinin azalmasında önemli yer tutan rekreasyon alanlarındandır (Pehlivanoglu 1987).

Dünyada tema park turizmi sürekli olarak gelişme göstermektedir. Çok sayıda insan farklı aktiviteleri içeren bu alanları deneyimlemek için tema parkları ziyaret etmektedirler. Uzun bir süre daha dünya çapında var olmalarını artırarak devam ettirecek gibi görünen eğlence ve tema parkları alanında Türkiye’de de birçok girişim yapılmıştır (Küçük ve İnce 2018).

Eğlence parkları tema parklarının alt başlıklarından biri olarak görülmektedir. Eğlence temalı parklar, diğer temalı parklardan (botanik parkları, arboretumlar vb.) farklı olarak

pek çok etkinliği içerebilen, kapsamlı parklardır ve bulundukları ÷lkelerin ekonomik kalkınmasında, tanıtımında ve turizmini destekleme açısından önemi bir yere sahiptir (Gifaland 2013).

Eğlence temalı parklarda, arz talep çerçevesinde planlama yapılmalı, turist çekmek için yan hizmetlerle de desteklenmesi gereklidir (Samuels 1996).

Kişilerin gereksinimlerine uygun bölgeler tasarlamak ve o bölgelerin sürekliliğini sağlamak için, o bölgeyi kullanacak misafirlerin beklenti ve gereksinimlerini çok iyi incelemek gerekmektedir. Günümüz şehirlerinde yaşayan bireylerin doğa ile iletişimini sağlayan ve kentsel yeşil alanların ciddi bir parçası olan, tema parkları bünyesinde yer alan botanik bahçeleri ve arboretumlar da yalnızca fiziksel olarak değil psikolojik yönden de misafirlerine katkı sağlamaktadır ve rekreasyonel aktivitelere de vesile olmaktadır (Karaşah ve Var 2016).

2.1 Peyzaj Tasarım ve Planlama Kriterleri

İnsanoğlu ömrü boyunca yaşadığı alanı geliştirmek ve yaşam kalitesini yükseltmek amacı ile çalışmalar yapmıştır. Tarih boyunca tasarımda farklı üsluplar doğrultusunda pek çok değişim ve gelişim yaşanmıştır. Peyzaj mimarlığı kavramı da bu mantık çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Peyzaj mimarlığı biyolojik çevre, tasarım ve planlama kavramlarını sistematik olarak inceleyen, bilim, sanat, teknoloji ve mühendislik kavramlarını bir arada değerlendirerek, planlama, tasarım ve yönetimini sağlayan meslek disiplindir. Peyzaj tasarımı ise; açık mekanların, bireylerin beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda ekolojik-işlevsel-sanatsal kavramlar doğrultusundan düzenlenmesidir. Peyzaj tasarımında, fauna ve floralar, su yüzeyleri ve insan üretimi yapıların (bina, yol vs.) bir arada düzenlenerek, ekolojik dengelerin sürdürülebilirliğini sağlamak, doğal kaynakların korunması, kirliliğin önüne geçilmesi ve çevre kalitesinin artırılması amacı ile fonksiyonel ortamlar yaratılması amaçlanmaktadır (Acar 2019).

Peyzaj planlaması kapsamına dayanarak, mekan kullanım kararlarının verildiği peyzaj tasarımı çalışmalarında, tasarlanacak alan için yaratılacak mekânsal kompozisyon, belirli tasarım ilkeleri yardımı ile ortaya konulmaktadır. (Korkut vd. 2010).

Tasarımın gerçekleştirilmesi sürecinde, tasarım öğelerinin (nokta, çizgi, yön, doku, renk, aralık, ölçü, ışık-gölge, değer, biçim, hareket) bir bütün oluşturabilmesi için kullanılan düzenleme ve kurallara tasarım ilkeleri adı verilmektedir. Her türlü tasarım çalışmasında kullanılan genel ilkeler olan tasarım ilkelerinin kullanılması, tasarımın genel kurgusunu yönlendirmektedir. Bir tasarımda bu belirli tasarım ilkelerinden bir veya birkaçından yararlanılabilmektedir. Bu kapsamda tasarım öğeleri (Erdoğan ve Çelik 2015);

Nokta: Nokta ögesi tasarımda tekli olarak kullanılabileceği gibi, çoklu olarak kullanılarak çizgisellik de yaratabilmektedir.

Çizgi: Birçok noktanın belirli bir yönde bir dizi oluşturması ile biçimlenen tasarım ögesidir. Tasarım kapsamında yönlendirici ve sınırlayıcı niteliklerde kullanılabilmektedir.

Yön: Tasarımda yer alan nesnenin, her bir yüzeyinin baktığı alan olarak tanımlanabilmektedir. Yönlendirme tasarımda kurgu abağı olarak doğrusal, merkezi, spiral, ışınsal, dairesel ya da kesintili olarak gerçekleştirilebilmektedir.

Doku: Her cismin bir dokusu bulunmaktadır. Kullanılan malzemeye göre farklılık gösteren bir olgudur. Doku kullanımı ile tasarımda özgün nitelik ve kimlik kazandırmak mümkündür.

Renk: Işığın cisimlere çarptıktan sonra cisimlerin yansıttıkları algıdır. kırmızı, mavi ve sarı olmak üzere üç ana renk ve bu renklerin birbirine karışması sonucu oluşan ara renkler bulunmaktadır.

Aralık: Mekanlar tasarlanırken, hacim, kitle veya alanlar arasında belirli aralıkların kullanımı ile ilişkilendirilmektedirler. Aralık ögesi ile parçaların bütün oluşturulması sağlanmaktadır.

Ölçü: İki tasarım elemanı arasında oluşan matematiksel, boyutsal ve sayısal ilişkidir.

Işık-Gölge: Kitle ve formların algılanışında önemli rol oynayan bu olgularda ışık şiddetinin değişmesi objelerin algılanmasında fark yaratmaktadır.

Değer: Yakınlık ve uzaklık algısının oluşumunda önem arz etmektedir. Açık renkler koyu renklere oranla daha uzakta ve büyük yüzeyler olarak algılanır iken, koyu renkler açık renklere oranla daha yakında ve küçük yapıda algılanmaktadır.

Biçim (Şekil,Form): Her bir nesnenin kendine özgü formu bulunmaktadır. Her bir geometrik formun etkisi farklı olmaktadır. Örneğin yuvarlak formu tasarımlar merkezi etki ve dinamizm yaratırken, prizmatik yapılar ise düzen ve durağanlık yaratılmaktadır.

Hareket: Tasarımda dinamizmi yaratan asıl olgudur. Hareketin sıradanlık ve tek düzelikten kurtulmasını sağlayan bir olgudur.

Temel tasarım kriterleri ise (Erdoğan ve Çelik 2015);

Tekrar: Tasarımı oluşturan benzer veya aynı öğelerin art arda yinelenmesi yöntemidir, yoğun kullanımı monotonluk yaratabilmektedir. Benzer yapıdaki veya aynı formların tekrarlanması ile tasarımda uyum, birlik ve bütünlük sağlanmaktadır. Monotonluğa sebep olmaması için belirli bir düzen yöntemi ile bir araya getirilmiş öğe gruplarının tekrarlanması veya aralıklı tekrar yöntemine başvurulması daha uygun bir yaklaşım yöntemidir. **Tam tekrar**, aynı tasarım elemanları kullanılarak yaratılan tekrardır. **Aralıklı tekrar**, birden fazla tasarım elemanının dönüşümlü olarak tekrar etmesi yöntemidir. **Değişen tekrar**, benzer öğe, cisim, kitle, biçim vb. özelliklerinin belirli bir düzen çerçevesinde tekrar edilmesi yöntemidir.

Denge: Belirli bir eksen boyunca sağlanabilecek olan denge informal veya formal olarak yaratılarak, mekanları daha nitelikli kılmaktadır. Yapıların ve çevresel mekanların, içinde bulundukları çevre ile denge içinde olmaları gerekmektedir. Tasarımda öğelerin oluşturdukları kurgu içinde yer alan renk,biçim,doku,form gibi özellikleri kapsamında bir bütün olarak ele alındıklarında homojen bir algı oluşturmaları denge yaratmaktadır. **Simetrik denge**, tasarımın belirli bir eksen doğrultusunda ayna görüntüsü oluşturacak nitelikte eşit sayı ve uzaklıkta dizilimi yöntemi ile oluşan tasarımıdır. **Asimetrik denge**, tasarım bileşenlerinin farklı biçim, doku, ölçek, renk ve aralık kullanılarak denge yaratılmasıdır.

Koram-Hiyerarşi: İki noktayı kademelendirme yöntemi ile uyum içinde birbirine bağlanmasıdır. Tasarımda hiyerarşi ya da koram doku, ölçü, renk kademelendirilmesi ile sağlanabilmektedir. **Eksensel koram-hiyerarşi**, tasarımda hiyerarşinin belirli bir eksen boyunca sağlanması durumudur. Eksen düz, informal veya dairesel düzende olabilmektedir. **Merkezselsel koram-hiyerarşide**, noktasal bir merkez üzerinden dışarıya veya noktasal bir merkeze doğru spiral oluşturacak biçimde koram hiyerarşi durumudur. Merkezselsel koram ile odak etkisi ve vurgu yaratılabilmektedir. Örnek olarak, gül bitkisinin birbirini ardı ardına takip eden yaprakları verilebilmektedir. **Çevresel koram-hiyerarşide** ise; biçimlerin çevre üzerinde kademelendirilmesi durumudur. Çevrsel koram-hiyerarşi dolaylı bir koramdır. Bu nedenle algılanması zor bir koramdır. Mevcut olarak tasarlanmış yapı veya yapılar grubunda çevre baz alınarak gerçekleştirilmektedir. Örnek olarak bir eksen etrafında oturma birimleri dizilmiş olan amfitiyatrolar verilebilmektedir.

Egemenlik-Vurgu: Egemenlik, tasarımda kullanılan elemanların sayısal çokluğu ile sağlanan veya ölçek, doku, biçim, renk farkı ile sağlanan ilkedir. Vurgu, tasarımda belirli bir noktaya öğeye veyahut yöne dikkat çekilmesi amacıyla yapılmaktadır. Tasarımda hareket ve dinamizm sağlayan vurgu ilkesi ile, tekrar yöntemi ile oluşan monotonluğun önüne geçilmektedir. Peyzaj tasarımında bitkilendirme aşamasında ölçü, renk, biçim, form gibi özellikleri farklı türlerin kullanımı ile vurgu yaratılarak mekansal yönlendirme, tanımlama veya hareket yaratmak mümkün olmaktadır. Vurgu, mekanları tanımlayan, kimlik oluşumunu sağlayan bir tasarım ilkesidir.

Uygunluk: Tasarımı oluşturan elemanların ölçü, boyut, renk, biçim ve doku kapsamında benzer niteliklere sahip olması durumudur. Tasarım öğeleri arasında mutlak bir benzerlik olmasa dahi, bu ilke kapsamında tasarımın bütününde bir uyum oluşturulması sağlanmaktadır. **Fiziksel uygunluk**, tasarımı oluşturan elemanların, ölçü, boyut, renk doku vb. fiziksel nitelikleri kapsamında benzer nitelikte olmasıdır. Bu sayede benzer formlar bir araya gelerek uyum oluşturmaktadır. **Hizmet uygunluğu**, tasarım öğelerinin benzer nitelikte olmasa da aynı amaca hizmet etmeleri ve bu kapsamda bütün olarak algılanmaları durumudur, örneğin yuvarlak formu bitkiler ve piramit formu bitkilerin aynı amaca hizmet ederek yol kenarlarında kullanılmasıdır. **Biçim uygunluğu**, farklı özellik ve niteliklere sahip olsa da biçimsel özellikler bakımından benzer tasarım öğelerinin oluşturduğu etkidir. örnek olarak bir mevsimlik çiçeğin aynı yapı ve formda olup farklı renklere sahip olması verilebilir. **Üslup uygunluğu**, fiziksel anlamda hiçbir benzerliği olmayan fakat tarz/üslup açısından benzer olan tasarımlardır. Örnek olarak belirli dönemsel özellikleri yansıtan mimari önem teşkil eden yapılar verilebilmektedir.

Zıtlık (Kontrast): Tasarımı oluşturan elemanların arasında benzer veya ortak özelliklerin bulunmaması durumudur. Zıtlık tasarımda dinamizm yaratan, vurguyu sağlayan tasarım ilkesidir. Tasarım elemanlarının biçim, doku, ölçü ve renk gibi özelliklerinin tezat oluşturacak niteliklere sahip olması ile yaratılan durumdur. Örnek olarak, bir alandaki yapının duvarlarının kırmızıya boyanarak yeşil renkli bitkiler ile renkte zıtlık yaratılması durumu verilebilmektedir.

Birlik: Tasarım öğelerinin bir araya gelerek oluşturdukları uyum ve denge birliği oluşturmaktadır. Farklı tekrar uygulamaları ile yaratılan egemenlik veya uygunluk yöntemi ile birlik yaratmak mümkündür. **Hareketsiz birlik**, tasarımın geometrik bir örgüye sahip olması durumudur. Hareketsiz birlik simetriyi de beraberinde getiren bir olgudur. Geometrik ölçünün elverdiği ölçüde biçimlenebilmektedir. **Hareketli birlik**, gelişime açık, daha organik, dinamik yapıda birlik sağlama yöntemidir. Geometrik kısıtlamalar söz konusu değildir. Elemanlar benzer, ölçü, form veya renk kapsamında bir araya gelerek bütünü oluşturmaktadır. **Üslup birliği**, tasarım elemanlarının özelliklerinin benzer veya aynı olmaması, bunun yerine tema doğrultusunda kalite ve tarz yönünden benzer nitelikte olmaları durumudur.

Düzen: Tasarımı oluşturan öğelerin çeşitli ilke ve kurallara göre bir araya getirilerek bir bütün oluşturulması durumu tasarımda düzeni sağlamaktadır. Tasarımda düzen, bir kurgu ve organizasyon sonucu ortaya çıkmaktadır. Simetrik ve asimetrik düzenlerde çevresel ve algısal olarak mekansal etkiler ortaya çıkarmaktadır.

Yapıların planlama ve tasarımı kapsamında mekanı biçimlendiren bazı etmenler söz konusudur, bu etmenler; işlev, yakın çevre, topografya ve iklim verileridir (Erdoğan 2009);

İşlev; bir yapının mekansal bütünlüğünü ve biçimlenişini etkileyen en temel etmendir. Her bir mekan kendi işlevi kapsamında tasarlanmalıdır. Örneğin bir hastane veya ev bahçesi kendi işlevlerini yerine getirecek nitelikte tasarlanmalıdır.

Yakın çevre verileri; bu kapsamda yapılar içinde yer alacakları çevrenin özellikleri doğrultusunda tasarlanmalıdır, çevre ile entegre olabilmesi gerekmektedir. Örneğin kırsal-doğal çevrelerde, o bölgenin doğal malzemelerinin kullanılarak çevreye duyarlı tasarımlar yaratılması uygun olacaktır. Kentsel mekanlarda ise yine çevreye duyarlı, bunun yanında enerji etkin, kentsel mekanın gerektirdiği biçim, form ve teknik özelliklere sahip tasarımlar yapılması önem arz etmektedir.

Topoğrafya ve arazi verileri; yapıların bulunacakları arazinin nitelikleri, zemin yapısı, jeolojik yapısı ve toprak özellikleri yapının niteliğini belirtmektedir. Örneğin; arsanın zemin özellikleri tasarlanacak yapının konstrüksiyonunu belirler iken, topoğrafya verisi kitle özelliklerinin belirlenmesinde etkili olacaktır.

İklim verileri; yapı yer alacağı coğrafi bölgenin iklim koşulları doğrultusunda tasarlanmalıdır. Örneğin; yağmur ve kar yağışının fazla olduğu bölgelerde çatının dik eğimli olarak tasarlanmasına dikkat edilirken, karasal iklime hakim mekanlarda soğuk ve ısıya karşı yalıtımı sağlaması amacıyla taş malzeme yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra nemli iklime sahip bölgelerde hava sirkülasyonunun kolay sağlanması amacı ile ahşap malzemelerden yararlanılmaktadır (Erdoğan 2009).

Bitkisel tasarım elemanları (ağaç, ağaççık, çalı, çok yıllık otsu bitki vs.) peyzaj tasarımı kapsamında gölgeleme, rüzgar perdesi, manzara oluşturma, yönlendirme, simgeleme, yapıları tamama, görsel engelleme ve dikkat dağıtma amacı ile kullanılabilmektedir (Polat ve Önder 2012)

Peyzaj planlama ve tasarımı bir arada değerlendirilmesi gereken kavramlardır. Bir alanda öncelikle peyzaj planlama edütleri yapıp sonrasında peyzaj tasarımı faaliyetlerine geçilmektedir. Bu kapsamda Kesgin ve Ersoy (2006) 'un tanımı ile peyzaj planlama; alanda uygulanması istenen faaliyetlerin, peyzaj ekolojisi kapsamında araştırılarak olumsuz etkilerinin ve uygunluklarının saptanması, olumsuz etkilerin iyileştirilmesine yönelik önlemlerin alınarak, alana ilişkin geliştirme ve korumaya yönelik hedeflerinin belirlenmesidir. Peyzaj planlama kararları, doğayı etkileyebilecek olan idari süreçleri yönlendirerek, peyzaj yönetimi ve doğa koruma hedeflerinin uygulamaya aktarılmasını sağlamaktadır.

Korkut vd. (2010)'ye göre ise peyzaj planlama; alanın kullanımına dair kararların verildiği bir süreçtir. Peyzaj planlama çalışmaları kapsamında planlanacak olan alanın peyzaj verilerine yönelik kaynak envanter ve analiz çalışmaları sonucunda, alanın ıslahını ve peyzajını iyileştirmeye yönelik çalışmaları kapsamaktadır

Şahin ve arkadaşları (2007) peyzaj planlama sürecinde kuramsal açıdan bir dayanım oluşturulabilmesi amacıyla 3 temel planlama kriterinin önemini vurgulamışlardır. Bu kriterler;

-Peyzaj planı öncesi alana ilişkin kullanım ve koruma amaçlı stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Geleceğe yönelik bir perspektif geliştirilmesi ve belirlenen hedefin geliştirilmesi için uygun stratejiler oluşturularak değişim gösteren koşullara uyum sağlamak amaçlanmalıdır.

-Peyzaj planlaması kapsamı, peyzaj ekolojisine dayanmaktadır. Peyzaj ekolojisi yardımı ile peyzaj alanını biçimlendiren doğal mekanizmalar belirlenerek, korunması gerekli olan alanlar saptanacak, bu sayede alanın sürekliliği sağlanabilecektir.

-Her bir alanın karakteri, geçmişten günümüze süregelen olaylar sonucu oluşmaktadır. Bu sebeple her bir mekan kültürel veya doğal olarak içinde varolmuş olayların sürekliliği sağlandığı müddetçe yaşamayı sürdürecektir.

Bir yerleşim birimi olan kentin, sürdürülebilirliğini sağlayabilmesi gerekmektedir. Ekolojik sürdürülebilir planlama kapsamında bulunan ve doğayı etkileyen iki temel karar vardır, bunlar; yer seçimi ve yoğunluktur. Yer seçimi kapsamında, nüfus-yapı yoğunlukları doğanın taşıma kapasitesini aşmayacak şekilde karar alınmalıdır ve yapılaşmaya elverişli olmayacak doğal alanlar üzerine kurulmamalıdır(Sılaydın 2007).

Peyzaj ekolojisi kapsamında planlama yaklaşımındaki temel hedefler ise;

- Kentleşmenin doğal sistemler üzerinde yarattığı olumsuz etkinin azaltılması
- Yapı ve sirkülasyon planlamasında hava akımını kesmeyecek tasarımlar yapılması
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması
- Doğal yeşil alan yoğunluğunun artırılması
- Ekolojik ayak izinin etkilerinin en aza indirilmesi
- Atık geri dönüşümünün sağlanması

Ekolojik planlama sadece çevre kapsamında yapılmamakta, aynı zamanda 'toplum ve insan' odaklı olarak da düşünülmektedir. Buna kapsamda sürdürülebilirlik kavramı; sürdürülebilir kent ve planlama, sürdürülebilir kalkınma ve gelişme, sürdürülebilir bir toplum ile bireylerin kendileri için uygulama ve yaşam alanı bulabilmeleri ile ilişkilendirilmektedir. Sürdürülebilir toplumlar, tarihi-doğal kaynakları koruma altında bulunan, mekansal büyümesi kontrol altında tutulan, sağlık-ulaşım gibi hizmetlere kolayca ulaşılan, iş olanakları bulunan, eğitimin sürekli olarak devam ettiği ve içinde yaşayan bütün bireylere hayat standardını artırma şansı tanıyan toplumlardır

(Görgülü,2009). Bu kapsamda düşünüldüğünde metropol kentlerin sürekli olarak kendini geliştirmeye devam ettiği, sürdürülebilir kent kavramı kapsamında bünyelerine, topluma ve ekonomiye fayda sağlayacak katkılarda bulunan tema parklarını da dahil ettikleri görülmektedir.

2.2 Tema Parkı Kavramı

Tema parkları, eğlence ve hayal gücünün birleştirilmesi ile birlikte ayrıntılı bir işletme, planlama ve tasarım anlayışı isteyen, bir yandan çağdaşlığın nasıl olması gerekliliğini açıklarken diğer yandan düşlerin yansımından oluşan ve bu yansımalar ile sosyal kimliği kuvvetlendirmek adına çeşitli kontrol - denetleme metodları kullanan parklardır (Zukin 1991).

Tema parkları teknolojik donanımlar ile planlanmış olan, belirli sistemler ile dolaşım imkanı sağlanan ve genellikle belirli bir tema üzerine odaklanan parklardır (Nacak, 2000). Tema parklarının altbaşlıklarından biri olan eğlence temalı parklar dünyada gelişmiş eğlence mekanları olarak kabul edilmektedir. Tasarımının asıl ilkesi "insan" olan bu oluşum, insanların tercih ettiği bir eğlence yeri olarak görülmektedir (Raluca ve Gina 2007).

Tema parkları, belirli bir tema çevresinde planlanması yapılmış olan parklardır. Tema parkları macera, eğitim, eğlence ve kültür gibi farklı amaçlar doğrultusunda tasarlanabilmektedirler (Arslan 2016).

Tema parkları kuruldukları yerin kimliğini değiştirmektedir ve turistik nitelik taşımaktadırlar. Mahalle ve semt içinde yer alan parklar ile ayrı kulvarlarda yer alan tema parkları, farklılık yaratmak ve değişime uyum göstermek durumundadırlar (Kauh 1996).

İnsan öncelikli yaklaşım tema parklarının planlamasında projelerin temelini oluşturmaktadır. Bilhassa faaliyetlerin bireysel özellikler göz önünde bulundurularak

her yaş kesimine hitap etmesi önem arz etmektedir. Başarıya ulaşmış olan her tema parkının planlama ve tasarımında ekonomik, fiziksel ve sosyal etmenlere dikkat edilmiştir (Deniz 2002).

Her şeyden önce karmaşık olarak planlanmış olan temalı parklarda yüksek ölçekli kalkınma amaçlanmaktadır. Uluslararası bir kalkınma amaçlandığı için standartlar da uluslararası kalitede olmalıdır (Deniz 2002).

Tema parkları içerdiği temaya göre değişkenlik göstererek, başka bir yer ve zaman atmosferini yaratmaya çalışmaktadır ve genellikle belirli bir temayı vurgumaktadır. Tema parklarının çoğunun özel sektör şirketleri tarafından geliştirilen, yönetilen ticari işletmeler olduğunu da belirtmek gereklidir. Dünyada en çok bilinirliği olan tema parklarından biri ise eğlence temalı olan Disney parklarıdır (Raluca ve Gina 2007).

Tema park uygulamaları yerel topluma fayda sağlayabilmesinin yanında problem de yaratabilmektedir. Tema parkları bölge sakinleri ve ziyaretçiler arasında iletişime olanak tanımaktadır. Fakat bu durum, yerel halkın geleneksel kültürünün, parkın ziyaretilerinden farklı olduğu alanlarda sorun yaratabilmektedir. Ayrıca yerel halk ve park ziyaretçileri arasındaki sosyo ekonomik fark da soruna sebebiyet verebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, ziyaretçiler ve yerel halk arasındaki dil ve kültür farkı, yanlış anlaşılamalara ve fikir ayrılıklarına sebep olabilmektedir. Tema parkları özellikle yoğun katılım rakamlarına sahiptir, bu nedenle ziyaretçilerin mekan ve zamanda yoğunlaşması önemli bir sorundur, fakat öte yandan bir bölgedeki turizm, insanların yaşam standartlarını artırabilir ve turizmin ekonomik yararları iyi dağıtılırsa, topluluk tesislerine ve hizmetlerine yönelik iyileştirmelerin ödenmesine yardımcı olabilmektedir (Clave ve Clarke 2007)

Tema parkları özellikle modern ziyaretçiyi ağırlayacak şekilde tasarlandığından, görsel kirlilik yaratan yapılar ve büyük ölçekli otoparklar gibi çevresel etkilere sebep olabilmektedir. Parklar büyük ölçekli alanlar kaplamaktadırlar, bu sebeple doğal ortamın tahrip edilmesine sebebiyet verebilmektedirler. Diğer evresel sorunlar ise; su, hava, ses kirliliği, trafik yoğunluğu ve arazi kullanım uyumsuzluğudur. Bu sebeple tema

parkı planlaması yapılırken önemli unsurlarından olan taşıma kapasiteleri ve alanın doygunluk seviyesi hesaba katılmalıdır (Goelder ve Brent Ritchie 2006).

Yolcu taşımacılığı, tema parkı sisteminin hayati bir bileşenidir. Taşımacılığın tema parkları içindeki ulaşımı sağlaması açısından önemli bir yeri vardır. Ulaşım ağları, tema parklarını potansiyel ziyaretçiler için fiziksel olarak erişilebilir kılması sebebi ile önemlidir. Bu durum bir tema parkının çekeceği ziyaretçi sayısını belirleyen bir faktördür. Tema parklarının ve cazibe merkezlerinin varlığı, ziyaretçilerin taleplerini karşılamak için yeni toplu taşıma hizmetlerinin geliştirilmesine yol açmaktadır. Farklı ulaşım stilleri, ziyaretçilerin kendini özel hissetmesine ve daha çok keyif almasına sebep olarak, o ulaşım araçlarını tercih etmelerini sağlamaktadır (Goelder ve Brent Ritchie 2006).

Bir tema parkı ve çevresi, ziyaretçilerin varsayılan kapasitesi için tüm fiziksel özellikler ve hizmetler dizisi sağlayacak şekilde planlanmalıdır. Bu hizmetler bünyesinde bulunan, planlamada önemli bir yere sahip olan yemek hizmetleri, konaklama birimleri, otopark ve ek hizmetler, bir arada, makul bir zaman ve mesafe içinde ziyaretçi için gruplandırılmış olmalıdır (Goelder ve Brent Ritchie 2006).

Tema parklar, şehir hayatının yoğun ve yorucu temposuna karşı insanların dinlenme, eğlenme, eğlenirken öğrenme, doğayla baş başa kalma gibi ihtiyaçlarını karşılamada iyi bir seçenektir. Şehirlerde açık yeşil alan sisteminin bir parçası olan tema parkların tasarımı ve planlanması da önemli bir noktadır. Küçük ve İnce (2018) 'nin yaptığı çalışmada tema parklarının varlıklarını sürdürebilmesi açısından, ziyaretçi kitlesinin görüş, öneri ve tercihleri göz önünde bulundurulmalı, yeniliklere açık olmalı ve çevresinde yeni materyallerin eklenebilmesi için genişlemeye olanak sağlayacak alana sahip olmaları gerekmektedir.

Ekolojik yaklaşım ve çevreye karşı bilinçli turizmin planlanması, turizm aktivitelerinin düzenlenmesinde çevrenin korunması adına sistemli ve devam ettirilebilir bir yaklaşım altında oluşmaktadır (Öztürk ve Aydoğdu 2012). Doğal denge öğelerini korumayı amaçlayan çevre bilinci açısından bakışta, yem ve gübre olması için organik atıkların

kullanılması, atıkların belirlenen bir plana bağlı olacak şekilde alt yapıya aktarılması, çevre kirliliği oluşturacak etkilerin en aza indirgenmesi ve yaşamsal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması oldukça önemlidir (Deniz 2002).

Bunun yanısıra Chen ve arkadaşlarının 2018 yılında yapmış olduğu çalışma sonucunda, insanları en çok etkileyen peyzaj elemanının su kaynakları veya suyla ilgili birimler olduğunu, bunu bitkisel renk çeşitliliğinin takip ettiğini bildirmiştir. En az etkili olan faktörün ufuk çizgisinin görünmesi olduğu, yamaç eğiminin ise negatif etkili olduğu belirtilmiştir (Chen vd. 2018).

Bir ülkenin ekonomisi ve tanıtılması açısından büyük katkı sağlayan tema parklarının ziyaretçi oranları sürekli olarak artış göstermektedir. Farklı peyzajı özellikleri, yapıları ve aktiviteleri, heyecan yaratan araçları ve yeni deneyimlere olanak sunmaları tema parkların daha fazla ilgi ve talep görmesini sağlamaktadır. Kullanıcı talep ve ihtiyaçlarını karşılayacak farklı planlamaların yapılmasının yanı sıra seçme, izleme ve katılım olanakları sağlaması bu parkları başarıya ulaştırmaktadır. Tema parkları farklı ziyaretçi profillerine uygun olarak sunulan faaliyetleri ile, insanlara, toplu olarak veya tek başına eğlenmeleri için fırsat sunmaktadır. Doğru bir şekilde planlanmış, hizmet kalitesi yüksek ve çevreye duyarlı yapılmış bir tema park ülke turizmine katkı sağlamaktadır (Gök ve Bingöl 2017)

Tema parkları ziyaretçiler için tüm fiziksel özellik ve hizmetlerin sunulduğu bir yer olmalıdır. Turizmde arz ve talep piyasası, tema parkı planlaması için yakın inceleme gerektiren iki önemli unsurdur. Piyasadaki gelişmelerin iç yüzünü kavramak, tema parkı planlamasında daha uzun vadeli bir perspektif elde etmek için gereklidir (Raluca ve Gina 2007).

2.2.1 Tema parklarının sınıflandırılması

Tema parkları farklı kaynaklarda farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Braun'a (2000) göre; değişik özellikteki parklar için kaynaklarda aynı isimleri bulmak mümkündür.

Buna rağmen yıllar geçtikçe endüstrideki yaratıcılıklar parkları sınıflamayı da zorlaştırmaktadır (Braun 2000). Bu kapsamda tema parklarının farklı kaynaklarda yer almakta olan sınıflandırmaları geçmişten günümüze şu şekildedir;

Baud ve Lawson (1997) tema parklarını; safari parkları, tarih parkları ve eğlence parkları olmak üzere 3 kategoriye ayırmıştır.

Kauh (1996) ise tema parklarını bünyelerinde bulunan turizm faaliyetlerine göre; eğlence parkları, müzeler, yabani yaşam, park - bahçeler ve adalar olmak üzere 5 kategoride incelemiştir.

Deniz (2002) tema parklarını; eğlence temalı, eğitim temalı, coğrafya temalı, iklim temalı, sanat temalı, çağ temalı, hikaye temalı, doğal yaşam temalı, hobi temalı, özel anlamlı ve duyu temalı park ve bahçeler olarak 11 kategoriye ayırmıştır.

Topaloğlu (2007) ise tema parklarını 4 kategori altında incelemiş olup bunlar sırası ile; eğlence-macera ağırlıklı tema parklar, sanat ve kültürel ağırlıklı tema parklar, eğitim ağırlıklı tema parklar ve teknoloji ağırlıklı tema parklardır.

Arslan (2016) ise tema parklarını içerdiği kullanımları, özellik ve amaçlarına göre eğlence-macera temalı parklar, doğa temalı parklar ve tarih-kültür temalı parklar olarak sınıflandırılabilceğini belirtmiştir.

Pek çok farklı sınıflandırma ile ele alınmış olan tema parkları, bu tez kapsamında, literatürdeki en güncel kaynak olan 2016 yılında Arslan tarafından yapılmış olan sınıflandırmadan faydalanılarak ele alınacaktır.

Eğlence-Macera Temalı Parklar

- Eğlence parkları

Bilim kurgu öğeleri barındıran ve içinde hayali bir dünya atmosferi yaratılması amaçlanan eğlence parkları, teması bünyesinde yer alan aksiyonları her yaştaki bireye yüksek bir teknoloji ve görsel şov kapsamında sunarak, hem eğlendiren hem de bilgi veren tema parklarıdır. Bir diğer açıdan ise, çocukların bilgilerini, tecrübelerini ve deneyimlerini, uygulama yolları ile yüceltmeyi ve bilişsel açıdan gelişimlerine katkıda bulunmayı amaçlayan alanlardır (Gür ve Zorlu 2002).

Eğlence temalı parkların ana özelliği bulundukları bölge içinde yeni cazibe-ilgi merkezleri yaratmalarıdır, bu sebeple turistik olmayan açık alanlara cazibe merkezi yaratmak ve ekonomiye katkı sağlamak amacı güdülerek kurulmaktadır. Eğlence temalı parklar yalnızca doğru şekilde planlaması yapıldığında gelişebilen ünitelerdir. Doğru şekilde planlanmamış olan eğlence temalı parklar zamanla cazibesini kaybedecektir (Dalkılıç 2007).

Eğlence temalı parklarda yerleşim alanı hususu önem teşkil etmektedir. Geniş bir yerleşim alanının olması ileride büyüebilmesi açısından, bu yerleşim alanların maliyetinin düşük olması ise yatırım maliyetini azaltarak diğer etkinliklere daha çok pay ayırmak açısından önem arz etmektedir. Temalı parklara yatırım yapılması sonrasında o bölgenin emlak değerlerinde 50 kat artış yaşanmaktadır ve bu artış bu bölgelerin yerleşim alanlarının gelişmesini sağlamaktadır, bu durum alana ekstra değer kazandırmaktadır (Raluca ve Gina 2007).

Tema parklarında çoğunlukla alan içinde dolanım ve aktarımda proje çevresine egzoz partiküllerinin girmesini engellemek maksadıyla motorlu araçların sokulmaması, bireylerin aktarımının yatay asansör kullanılarak gerçekleşmesi, birimler arasında geçişin akülü araçlarla yapılması çevre bilinçli yaklaşım için örnek olmaktadır (Deniz 2002).

Eğlence temalı parkların planlamasında bulunması gerekli olan bazı yapısal planlama öğeleri şunlardır (Aktaş 2003);

- Yönetim ve Hizmet binaları
- Alışveriş merkezleri
- Konaklama birimleri
- Toplanma merkezleri
- Gastronomik birimler
- Oturma birimleri
- Eğlence üniteleri
- Otopark

Özellikle eğlence temalı parklarda, gürültü ve görüntü perdelemesi, bitkilendirmenin en önemli sebebidir. Nacak'a (2000) göre bu kategorilerdeki tema parklarında bitkisel tasarım kriterleri şunlardır;

-Eğlence parkları estetik açıdan ilgi çekici mekanlar olmak durumundadır. Bu sebeple bitkisel peyzaj tasarımında, renklenme gösteren bitkilerin kullanımı ilgiyi daha çok çekecektir. Bitki kompozisyonlarında denge, egemenlik, zıtlık gibi peyzaj tasarım kurallarına dikkat ederek yapılacak olan tasarımlar yapılmalıdır.

-Toplanma mekanları ve ana giriş mekanlarında, alanı daha ilgi çekici gösterecek çiçek ve çalılardan oluşacak parterler ile tasarımlar yapılmalıdır. Bu parterler tüm sezon boyunca düzenli olmalıdır.

-Sergi amacı güden alanlarda boylu bitki kullanımı yerine, engelli ve çocuk ziyaretçilerin görüş açısını daraltmayacak şekilde çalı formu bitkiler kullanılmalıdır.

-Alanın çevresinde gürültü perdesi oluşturabilecek boylu ve sık ağaçlar kullanılmalıdır. Ayrıca ağaçlar ve çalılar tekdüzeliği ortadan kaldırarak mekana hareket katmaktadır. Bu sebeple peyzaj tasarımında yalnızca çiçek parteri kullanımından kaçınılarak bitkisel uyum yakalanmalıdır.

-Bu tarz parklar çocuk ziyaretçilerin de kullanım mekanları olmasından ötürü, alan içinde zehirli ve dikenli bitki kullanımı olmamalıdır.

Ticari faaliyet olarak belirlenen temalı parkların ileriye gören ve çağdaş çalışma prensiplerine sahip olması gereklidir. Kitlese turizme destek olan, büyük yatırımlar ile ortaya çıkan temalı parklardaki ortak planlama ile tasarım ilkeleri aşğıdaki gibi sıralanabilmektedir;

-Planlama kriterleri göz önünde bulundurularak tesisin kurulacağı alan tercihinin dikkatle yapılması, sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir. Dünyadan örnekler incelendiğinde bu tema park örneklerinin şehirden uzak boş araziler üzerinde planlandığı görölmektedir. Ayrıca parkın yapılacağı bölgede, alanın topografik yapısı ve iklim özelliklerine dikkat edilmelidir (Bektaş 2010).

-Aktiviteler bireylerin gereksinimlerini anlamak ve karşılamak adına boş zamanlarını nerede, nasıl kullandıkları ve aynı zamanda hangi etkinlikleri tercih ettikleri, bunun yanında ne tarz değişikliklerin ilgilerini çekeceğı, nasıl memnun edileceğı ve neden farklı bir etkinlik isteyebileceğı tarzındaki davranış yaklaşımları göz önünde bulundurularak oluşturulmalıdır. Planlama - tasarım etabında aktiviteler oluşturulur iken kullanıcıların tercihleri temeli oluşturmalıdır (Deniz 2002).

-Paklara ziyaretçilerin ulaşımı düşünölmeli, planlanması toplu taşıma sistemleri ile direk bağlantılı olarak yapılmalıdır (Bektaş 2010).

-En başarılı ve ilgi çeken uygulamalar bile zamanla sıradanlaşacağı ve zaman içinde yenilikler getirilmediğı sürece talebi azaltacağı unutulmamalı, bu sebeple yeni ziyaretçilerin yanında eski ziyaretçilerin de ilgisini tekrardan çekebilmek, talebi arttırmak ve sürekliliğini koruyabilmek için farklı tasarımlar geliştirilmelidir (Deniz 2002).

-Fiziksel planlama kendi çevresi ile ilişki içinde bulunmalı, kentin öbür açık, yeşil alan sistemi içinde bir bütönlük oluşturabilmelidir. Sürdürülebilirliğı olan kaynaklar kullanılmalıdır ve planlamada çevre yönetimi, çevre politikası planlamanın bir parçası olmalıdır (Bektaş 2010).

-Gereksinimler önceden tespit edilerek hitap edilecek kitle belirlenmeli, bunun yanında farklı yaş, eğitim, yaşam tarzı ve kültürü olan insanları aynı çatı altında toplayabilecek konseptler de geliştirmelidir (Deniz 2002).

-Parkın kurulacağı alanın özellikleri dikkate alınmalı ve planlama aşamasında taşıma kapasiteleri gerçeğe uygun olarak hesaplanmalıdır (Deniz 2002).

-Tasarım boyutunda yoğun kullanım da göz önünde bulundurularak uygun döşeme materyalleri tercih edilmelidir (Kart 2002).

-Tasarımın aşamalarında, çeşitli grupların ziyareti amaçlanmalı, tasarım çalışmasını yürüten kişilerin geniş yelpazede düşünerek ziyaretçilerin daha fazla harcama yapmalarını sağlayacak bir tasarım modeli geliştirilmelidir (Deniz 2002).

-Tema parklarının kurulacağı bölgede su etmeninin, ağaçlık arazinin var olması ve kaya bileşimlerinin bulunması hem alan karakterini belirlemekte olup hem de kazı ile dolguyla yüzey yapısında oluşacak olası değişiklikleri engellemektedir (Goelder ve Brent Ritchie 2006).

-Bölgenin yakın çevresinde tarihi yapıların bulunması faktörü uygun karakterde bir temalı parkın yaratılması için yeterlidir. Temalı park yerleşiminin yakınında farklı kültür, rekreasyon ve eğlence karakterlerinin bulunması ve bu karakterlerin temalı park ile birleştirilmesi, alanın daha da etkin olmasını sağlamaktadır (Goelder ve Brent Ritchie 2006).

Uluslararası kapsamda kuruluş tarihlerine göre en eski ilk 10 eğlence parkı (Çizelge 2.1);

Çizelge 2.1 Kurulmuş en eski ilk 10 eğlence parkı (Gal 2014)

	PARKIN ADI	YERİ	KURULUŞ
1	Bakken Klampenborg	Klampenborg, Danimarka	1583
2	The Prater	Viyana, Avusturya	1766
3	Blackgang	Ventnor, İngiltere	1842
4	Tivoli Gardens	Kopenhag, Danimarka	1843
5	Lake Compounce Amusement Park	Bristol, A.B.D	1846
6	Hanayashiki	Tokyo, Japonya	1853
7	Grand Pier	Teignmouth, İngiltere	1865
8	Blackpool Central Pier	Blackpool, İngiltere	1868
9	Cedar Point	Sandusky, A.B.D	1870
10	Clacton Pier	Clacton, İngiltere	1871

Dünyadaki en eski tema park ünvanına sahip olan Bakken Eğlence Parkı (Bakken Klampenborg) 1583 yılında 75.000 m²'lik bir arazi üzerinde kurulmuştur ve hala faaliyetini sürdürmektedir. 55.775813° Kuzey enlemi, 12.574818° doğu boylamında bulunan eğlence parkı, Danimarka'da Kopenhag'ın 10 kilometre kuzeyindeki Klampenborg banliyösünde bulunmaktadır. Alanın tarihi yapısını korumak amacı ile büyük firmalar ve neon tabelalar kullanılması yasaklanmıştır. Bunun yerine alan içinde ahşap tasarımlara sahip küçük dükkanlar bulunmaktadır. Bünyesinde ahşap bir hız treni de dahil olmak üzere toplamda 32 adet ünite bulunmaktadır (Anonymous 2019e) (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Bakken Eğlence Parkı uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Göl kenarında düz bir arazi üzerinde planlanmış olan eğlence parkının sirkülasyonu çizgisel olarak sağlanmaktadır. Alan çevresinde görüntü-gürültü perdelemesi bitkilerinin kullanılmış olduğu ve alan bünyesindeki yapıların tasarımlarında ahşap materyal tercih edilerek doğa ile uyum sağlamış olup düzen sağlanmıştır(Şekil 2.2, Şekil 2.3).

Şekil 2.2 Bakken Eğlence Parkı yerleşim planı (Anonymous 2019f)

Şekil 2.3 Bakken Eğlence Parkı alanından görüntüler (Anonymous 2019g)

- Su Parkları

Türk dil kurumunun açıklamasına göre su parkları(aquapark); park ve Latince'de su anlamına gelen aqua sözcüğünün birleşerek oluşturduğu bir kelimedir.

Su parkları, suya dayalı rekreasyona olanak sağlayan yüzme, su sporları, kayma rafting vb. grup ve bireysel aktivitelerin gerçekleştirilebildiği temalı eğlence parklarıdır. Kıyı deniz aktivitelerine alternatif olarak kimi zaman iç kesimlerde kimi zaman kıyı kesimlerinde oluşturulan yapılanmalardır (Erdoğan ve Erdinç 2009).

Çoğunlukla sıcak iklim kuşaklarında planlanmakta olan su parkları her mevsim açık olabilecekleri gibi, sadece bir mevsim de açık olabilmektedirler. Sürekli gelişen teknoloji kapsamında bireylerin eğlence anlayışı ve buna paralel olarak su parklarının tasarımı değişim göstermektedir. Bireyler, klasik tasarımların yanı sıra, farklı tasarım, form ,doku ve renk içeren ve hayal gücünü ön plana çıkaracak tasarımlara yönelmektedirler. Bu sebeple, çeşitli su oyun elemanları, farklı ekipmanlar ile su öğesinin daha detaylı kullanımını kapsayan tasarımlar yaratılmaktadır. Su parkları bünyesinde yer alan aktiviteler arasında farklı form ve boyutlardaki fıskiyeleler, kaydıraklar, su efektleri, selaleler, köprüler, dalga havuzları, akıntı havuzları, su perdeleri, tüneller ve daha nice sayılabilmektedir (Akgül 2006).

Su parkları, planlandıkları bölgede turizm ve ticaret imkanı yaratmakta olan su parkları kırsal veya kentsel araziler üzerinde kurulabilmektedirler (Akgül 2006).

Su parkları bünyesinde bulunması gerekli olan yapısal planlama elemanları;

- Yönetim binası
- Alışveriş birimi
- İhtiyaç birimleri (Soyunma odaları, duş, tuvalet birimleri)
- Sağlık birimleri
- Gastronomik birimler
- Oturma birimleri
- Otopark

Su parklarının kendi kategorisi kapsamında tasarım kriterleri mevcuttur, bunlar (Akgül 2006);

- Su ögesine bağlı aktivitelere olanak tanıyan selaleler, havuzlar, kaydırak sistemleri içeren aktif rekreasyon alanları olan su parklarının tasarımında mekan ve alan nitelikleri konusunda net bir ölçek sınırlaması bulunmamakla birlikte, her bir park farklı ölçeklerde tasarlanabilmektedir.

-Alan bünyesinde engelli ve yaşlı bireylerin kullanımı da düşünülerek yapılacak olan tasarımlarda ulaşılabilirlik ve güvenlik ön planda tutulmalıdır. Alan içi eğim %35'i aşmamalıdır. Mekanlarda merdiven yerine rampa kullanımı ön planda tutulmalıdır.

-Su parkı tasarımları kentsel yeşil alan sisteminin bir elemanı konumunda yer almaktadır. Alan bünyesinde su tasarrufu ön planda olacak tasarımlar yapılmalıdır ve insan güvenliği ön planda tutulmalıdır.

-Su parklarında giriş bölümü ve otopark arasında mesafe 45 metreyi aşmamalıdır. Araçlar için gölgeleme elemanları kullanılmalıdır.

-Giriş kısımlarının toplanma alanı ve merkez niteliğinde olması sebebi ile tasarlanırken çevre ile uyumlu ve ilgi çekici özellikte tasarlanmalıdır.

-Su parklarının bünyesinde yer alacak ihtiyaç birimlerinin giriş kısmında konumlandırılması, kullanıcı memnuniyeti kapsamında önem arz etmektedir.

-Tesis bünyesindeki bütün alanlara kolaylıkla erişilebilecek bir sirkülasyon sistemi tasarlanmalıdır. Sirkülasyon alanı boyunca aralıklarla yerleştirilmiş dinlenme birimleri bulunmalıdır.

-Tasarım aşamasında zemin döşemesi sağlam materyallerden seçilmeli, arada fazla boşluk ve yükseklik farkı bulunmamalıdır. Su parklarında zemin materyali olarak

genellikle tuğla, beton veya traverten seçilmektedir. Ayrıca zemin üzerine kaymayı önleyici materyaller yerleştirilmelidir.

-Alan içi materyallerin renk seçiminde, kontrast renkler tercih edilmeli, alanın dikkat çekiciliği arttırılmalıdır.

- Su parkları tasarımında, estetik yönden ilgi çekici aktiviteler yaratılması hedeflenmektedir. Tasarımda ilgiyi arttıran başlıca elemanlar havuzlar, su yolları ve su kaydıraklarıdır. Arazi eğiminin yeterli olmadığı alanlarda, kurulacak sistemler için tesviye çalışmaları yapılmakta, fakat kurulan bi sistemlerin aksamalarının toprak seviyesi üstünde açıkta kalması estetiksel açıdan uygun olmamaktadır. Bu sebeple bu aksamaların gizlenmesi için çevresinde bitkilendirme yapılması gerekmektedir.

- Su parkları bünyesinde yer alan tasarım projelerinin geliştirilmeye açık olması, parkın sürdürülebilirliğini arttırabilmesi açısından önem arz etmektedir.

- Su parkları bünyesinde yapısal yoğunluğun öne çıkması, bitkilendirmenin önemini arttırmaktadır. Tesviye çalışmaları sonucunda değişime uğrayan arazi üzerinde bitkisel peyzaj tasarım önem arz etmektedir. Doku, renk ve biçim gibi özellikleri ile dikkat çeken bitki türü seçimi, alan bütününde düzenin oluşturulmasını sağlayacaktır.

- Alan bünyesinde görüntü-gürültü perdelemesi yapılmalı ve gölgeleme elemanı olarak uygun bitki türü kullanımına önem verilmelidir.

Su parklarında kullanımlar arası yönlendirme ve kurgu önem arz etmektedir. Kullanımlar arası geçişlerde yönlendirme levhaları ve sirkülasyon aracılığı iyi kurgulanmalı ve belirgin olmalıdır. Gölgeleme aracı ve farklı kullanımların ayrılması amacıyla bitkilendirme yapılmalıdır. Açık çim yüzeyleri ise güneşlenme alanları olarak kullanılabilirler. Donatı elemanları ise doku, renk vb. özellikleri ile park ile uyumlu yapıda tasarlanmalıdır (Erdoğan ve Erdinç 2009).

Su parklarının planlama kriterleri ise (Malkoç 2002);

- Bitki örtüsü, jeolojik ve topoğrafik özellikler, ilkim koşulları, hidrolojik ve toprak yapıları planlama kapsamında yer seçimini etkileyen doğal faktörlerdir.

- İklim faktörü planlama kapsamında su parklarının coğrafi konumunu belirleyen ana faktörlerden biridir. İlkim özellikleri su parklarının kapalı veya açık alanda planlanması kararında etkili olmaktadır. Türkiye'de su parkları genel olarak Akdeniz bölgesinde yayılım göstermektedir. Bu durum iklim faktörünün yer seçimindeki etkisini açıkça belli etmektedir.

- Su parklarının planlanmasında vejetasyona zarar vermemek için bitki örtüsünün yoğun olarak bulunmadığı ve zarar görmeyeceği alanlar için tercih edilmektedir.

- Su parklarında manzara önemli bir faktördür. Su parkı tesisinin, çevrede yer alan doğal birimler ile görsel ilişki kurulmasına imkan tanıyacak alanlarda planlanması, manzaranın algılanışını arttıracaktır.

- Su parklarında öngörülen kullanımlar, mevcut arazinin topoğrafyasının tesviye eğrilerinin yeniden düzenlenmesi sonucu oluşturulacağı için, arazi yapısının bu değişime uygun nitelikte olması gerekmektedir. Topoğrafya, su parklarında alana ulaşılabilirliğini, bakı ve eğimini etkileyeceği için planlama aşamasında çözülmesi gerekli olan önemli bir kriter olmaktadır.

- Planlama aşamasında arazinin jeolojik yapısı (su tutma özelliği, kimyasal durumu, deprem durumu vb.) önceden belirlenerek uygun nitelikte arazi seçilmelidir.

- Su parkının planlanacağı arazi üzerinde yetişebilecek doğal bitki türleri kapsamında toprak nitelikleri önem taşımaktadır.

- Su parkları bünyesinde planlama yapılırken alanın hidrolojik yapısı önem taşımaktadır. Su tasarrufu ön planda yapılan tasarım sebebiyle doğadan sağlanacak su ögesi önem arz etmektedir. Su parkı bünyesinde alan seçiminde çoğunlukla su kenarlarının tercih edilmesinin ana sebebi budur.

- Su parkı planlamasında, kurulması planlanan alana ekonomik katkısı da göz önünde bulundurularak minimum bin kişiye hizmet verebilecek kapasite olmalıdır. Su parklarının planlamasında turistlerin konaklama periyotları da göz önünde bulundurularak, turist yapısının aktif olarak değiştiği bölgelerde kurulmaktadırlar.

- Su parklarının kurulacağı alanlardaki yerel toplumun uyum sağlayabilme süreci göz önünde bulundurulmalı, toplumun rekreasyonel talepleri kapsamında planlama yapılmalıdır.

- Su parkları farklı ölçeklerde planlanabilmektedirler. Mini su parkları olarak nitelendirilen parklar 30-60 dekar üzerinde planlanmaktadır ve bünyelerinde orta büyüklükte kaydıraklar, gastronomi birimleri, havuzlar ve peyzaj alanı organizasyonu mevcuttur. 50-100 dekalık alanlarda planlanan su parkları ise Multi su parkları olarak adlandırılmaktadır. Bu parklar bünyesinde bot ve yüzme havuzları gibi sportif alan tasarımları yanında nehir ve su kaydırak sistemleri, gastronomi birimlerine sahiptir. Bunların yanında tema parkı kapsamında değerlendirilen su parkları ise 100-500 dekarlık alanlar üzerinde planlanmaktadır. Bu su parkları bünyesinde sergiler, su hayvanları gösterileri, akvaryumlar ve eğlence merkezleri yer alabilmektedir (Uzun 1997).

- Planlama kapsamında, su parkının kurulacağı arazinin yakın çevresi ile uyumlu yer seçiminin yapılması gerekmektedir. Çevresinde hapishane, mezarlık veya endüstriyel alanlar bulunmamalıdır.

Uluslararası kapsamda kuruluş tarihlerine göre en eski ilk 10 su parkı(Çizelge 2.2);

Çizelge 2.2 Kurulmuş en eski ilk 10 su parkı (Anonymous 2016b'den düzenlenerek)

	PARKIN ADI	YERİ	KURULUŞ
1	Toshimaen Water Park	Tokyo, Japonya	1965
2	Alpamare	Pfäffikon, İsviçre	1977
3	Siam Amazing Park	Bangkok, Tayland	1980
4	Aqua Mundo	Zeewolde, Hollanda	1980
5	Tikuji-Ni-Wadi	Maharashtra, Hindistan	1981
6	Tikibad	Duinrell, Hollanda	1984
7	Nautiland	Haguenau, Fransa	1984
8	World Waterpark Edmonton	Allberta, Kanada	1986
9	Sandcastle Water Park	Blackpool, İngiltere	1986
10	Typhoon Lagoon	Orlando, Florida	1989

Kurulmuş en eski su parkı olan ve hala çalışmakta olan Toshimaen su parkı, Tokyo metropol kentinde 35°44'42" Kuzey enleminde, 139°38'43" Doğu boylamında yer almaktadır ve 1926 yılında açılmış olan Tokyo Eğlence Parkı bünyesinde 1965 yılında kurulmuştur. 23 hektarlık eğlence parkı arazisinin içinde 10 hektarlık alan kaplamaktadır. Su parkı bünyesinde 5 adet havuz, 10 adet su kaydırağı barındırmaktadır (Anonymous 2019c). Zaman içinde bünyesine yeni yapılar katarak genişleyen parkta sürdürülebilir bir planlama anlayışı benimsenmiştir(Şekil 2.4).

Şekil 2.4 Toshimaen su parkı uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

[illegible]

31

Şekil 2.6 Toshimaen su parkından bir görüntü (Anonymous 2019h)

Doğa Temalı Parklar

- Hayvanat bahçeleri

Özkan ve arkadaşlarına (2010) göre hayvanat bahçeleri, hayvan türlerini koruyarak devamlılığını sağlamak, doğal yaşamdan uzaklaşan bireylerin yaban hayatı ve canlılarını incelemeye ve gözlemlemeye yönelik rekreasyonunu sağlamak, hayvanlar üzerinde yapılacak bilimsel çalışmalara imkan tanımak amaçları ile kurulmaktadır.

Çevre bilincinin gelişmesi ile doğal habitatların araştırılıp bu alan bünyesinde özgün niteliği ile yeniden yaratılarak, doğa ve insan ilişkilerini güçlendiren, öğrenme, araştırma ve boş vakti derlendirme işlevlerine yanıt veren açık-yeşil rekreasyon alanları oluşturulmuştur. Hayvanat bahçeleri, innsan-hayvan iletişiminin sağlandığı, fauna, ekoloji, insan, canlılar ve doğa ile ilgili bütünleştirici rol oynayan alanlardır. Hayvanat bahçelerinde her bir hayvanın ihtiyaç duyduğu özel ekolojik koşulların sağlanması gerekmektedir (Erdoğan ve Erdinç 2009).

Hayvanat bahçeleri doğal veya yapay materyaller ile sınırlandırılan alanlarda, çeşitli coğrafyalardan getirilmiş hayvanların, insanlar ile tanıştırıldığı mekanlardır. Aynı

zamanda nesli tehlikede olan hayvan türlerinin korunduğu ve bilimsel araştırmalar da yapılabilen alanlar bütünüdür. Hızlı Nüfus artışı, bilinçsiz avlanma, tarım ilacı kullanımının artışı ve endüstriyelleşme sonucu yabancı bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanları yok olmaktadır (Altuğ Turan ve Malkoç True 2017). Bu sebepten, bireylere doğa koruma bilincini aşılama ve nesli tükenme tehlikesi altında olan türlerin korunması amacı ile hayvanat bahçeleri kurulmuştur (Yılmaz 2008).

1976 yılında Paulson, Coe ve Jonas tarafından hazırlanmış olan 'Woodland Hayvanat Bahçesi Master Planı' çalışmaları bünyesinde, ilk defa 'Peyzaj imersiyonu' adı verilen kavram ortaya çıkmıştır. Peyzaj imersiyonu ise; tasarlanacak olan hayvanat bahçelerinde, hayvanların doğal yaşam ortamlarına benzeyen ortamlar yaratılması anlamına gelmektedir. Bu kapsamda, türlerin doğal yaşam ortamlarına benzer alanlar tasarlanmasında uygun bitki türü seçimi önem teşkil etmektedir (Ebenhöh, 2000).

Hayvanat bahçeleri tasarımında 1987 yılında Polakowski tarafından ortaya konulmuş ve kural olarak benimsenmiş olan 4 temel amaç bulunmaktadır. Bu amaçlar; eğitim, koruma, rekreasyon ve araştırmadır (Altuğ Turan ve Malkoç True 2017).

Hayvanat bahçelerinde bulunması gerekli olan yapısal planlama elemanları;

- Giriş birimi
- Yönetim ve hizmet binaları
- Bilgi panoları
- Hayvan hastaneleri, barınaklar, kafesler
- Dinlenme ve ihtiyaç birimleri
- Otopark

Hayvanat bahçeleri planlamasında yukarıda bahsi geçen yapısal planlama elemanlarının doğru şekilde uygulanması, peyzaj alanları ile ilişkinin doğru şekilde kurulabilmesi ve ziyaretçi güvenliği öncelikli olarak hayvanların uygun koşullarda barındırılabilmesi için belirli bir tasarım ve planlama anlayışı gerekmektedir (Erdönmez ve Bekdemir 2009).

Özta (1985)'a göre hayvanat bahçeleri, hayvanların sistematiğine, kıtalaradaki yayılışlarına, davranışlarına ve yetiştirme ortamlarına dayalı olarak planlanmaktadır. Bu sistemler tek başlarına hayvanat bahçesi planlamasında esas oluşturabilmektedir, fakat planlama tek bir düzenleme sisteminden ziyade birkaçından yararlanılarak da yapılabilmektedir (Poyraz 2002);

-Zoocoğrafik düzenleme sistemi; hayvanat bahçesi planlanması, bünyesindeki canlıların kıtalaradaki yayılışlarına göre sergilenecek şekilde yapılmaktadır. Coğrafik orijinlere göre ayrılmış olan alanlarda alanın yapısına uygun olarak tasarımlar yapılmaktadır. Örneğin, Afrika bölgesi alanında, o bölgeye ait canlılar ve peyzaj elemanları kullanılarak doğayı yansıtan bir tasarım anlayışı benimsenmektedir. Bu tarz düzenleme ile hayvanların gözlemlendikleri alanlardaki iklim koşullarına alışmaları kolaylaşmaktadır.

-Sistematik düzenleme sistemi; hayvanların taksonomik durumları göz önünde bulundurularak yapılan planlama yöntemidir. Bu yöntemde benzer ihtiyaçlara sahip hayvanların bir arada bulundurulmasından dolayı bakım hizmetlerinin maliyeti azalmaktadır. Bu tarz düzenlemede aynı familya bünyesinde yer alan canlıların farklılıklarını algılamak kolaylaşmaktadır. Fakat aynı sistematikte bulunan canlıların benzerlikleri serginin çekiciliğini düşürebilmektedir.

-Habitat düzenleme sistemi; bu tarz düzenleme yönteminde canlılar habitatlarına uygun ortamlarda sergilenmektedirler. Aynı habitatteki hayvan ve bitkilerin bir arada aynı bölüm içinde sergilendiği düzenlemelerdir. Örneğin aynı habitatta yaşayan kaplan ve aslanların bir arada aynı kafes sistemi içinde bulunması gibi.

-Davranışsal düzenleme sistemi; bu tarz düzenlemede sergilenecek canlıların doğal davranışları göz önünde bulundurulmaktadır. Örneğin, uçan canlılar tek bir bölüm içinde iken gece aktif olan hayvanların başka bir bölümde, yüzen canlılar ise başka bir bölümde olacak şekilde sergilenmektedir.

-Popüler düzenlemeler; bu tarz düzenlemeler ise herhangi bir sistematik bağlantıya sahip olmayan ziyaretçi profilinin beğenisi ön planda tutularak yapılan planlama yöntemini kapsamaktadır. Örneğin, flamingolar, kaplanlar ve maymunlar ziyaretçilerin ilgisini çeken canlılarken kertenkeleler gibi sürüngenler aynı ilgiyi çekmemektedir. Sergilenecek canlı seçimi de bu kriterler göz önünde bulundurularak yapılmaktadır.

-Karma düzenleme sistemi; yukarıda bahsi geçen düzenlemelerin birkaçının beraber kullanılarak yapılan planlamaları kapsamaktadır.

Hayvanat bahçeleri tasarımı yapılırken üç ana bölüm olarak değerlendirilmektedirler (Erdoğan ve Erdinç 2009);

- Hayvan türlerinin yaşama alanları
- Ziyaretçilerin erişimine açık alanlar
- Tampon bölgeler: servis hizmetleri yapıları, hayvan türleri ve ziyaretçileri ayıran doğal engeller

Hayvanat bahçeleri tasarımlarında temel ilke hayvan türlerinin kendi habitatlarındaki gibi hareket edebilecekleri mekan ve alanların işlevsel olarak tasarlanmasıdır (Erdoğan ve Erdinç 2009). Bunun yanısıra hayvanat bahçesi tasarımında öne çıkan diğer bazı kriterler ise (Berkyez 1992, Erdoğan ve Erdinç 2009, Erdönmez ve Bekdemir 2009, Gülgün vd. 2013);

-Hayvanat bahçesinin sergi alanları dışında kalan bölgelerinde, özellikle girişlerde yönlendirici etki sağlayacak ve ziyaretçinin ilgisini çekecek bitki türü seçimi ve yapısal materyal kullanımı, meydanlarda ise çok yıllık otsu bitkiler ile tasarımı yapılmış olan parterler üzerine yoğunlaşılmalıdır. Doğa ile uyum sağlaması amaçlandığından alan ve sirkülasyonlar informal yapıda tasarlanmalıdır.

- Hayvanat bahçelerinde ana yollar 6-8 m, tali yollar 3-4 m genişliğinde olmalıdır. Bu yollarda dolaşım, karmaşadan uzak, net ve yönlendirici olacak şekilde tasarlanmalıdır ve yol boyunca oturma birimleri, çöp kutuları, gölgelendirme ve ışıklandırma

elemanları, gastronomik birimler gibi elemanları bulundurmalıdır. Hayvan barınakları, ziyaretçilerin güvenli bir biçimde dolaşıp izlemelerine olanak sağlayacak şekilde bir dolaşım sistemi kurgulanmalıdır.

-Tasarımda seyir alanları, her yaştan ziyaretçinin, canlıları rahatlıkla görülebileceği noktalarda konumlandırılmalıdır. Seyir alanlarında çocuk ve engelli ziyaretçilerin görüş açısını engellemeyecek tarzda bitki kullanımına yer verilmelidir.

-Alan girişinde ve içinde sergilenen canlıyı tanıtan levhalar ve yön tabelaları gerekli fonksiyonu yerine getirecek şekilde tasarlanmalıdır. Görme ve duyma duyularına hitap edecek teknikler kullanılmalıdır. Ayrıca hem planlama hem tasarım aşamasında alan içinde dengeli bir dağılım yapılmasına özen gösterilmelidir.

-Hayvanat bahçeleri ilgi çekici topografik mekanları (su ögesi, kayalıklar, vadiler vb.) bulunan ve ulaşımın kolay sağlanacağı alanlarda planlanmalı ve tasarlanmalıdır.

-Peyzaj düzenlemesinde canlının habitatına uygun, canlılar açısından zararlı olmayacak bitkiler kullanılmalıdır. Canlıların yaşam alanlarında yer alacak olan bitki türü seçimlerinde peyzaj tasarım kriterlerine uyum amacı güdülmemektedir. Çünkü canlıların bulunduğu alan olan doğaya uyum ön planladır.

-Hayvanların birbirinden ayrılması amacı ile kullanılan bariyerlerin boyutları ve özellikleri hayvanların fiziksel (boyutları) ve yapısal özelliklerine (Atlama, uçuş vb.) göre değişkenlik gösterecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu bariyerler çevresinde doğayla bütünleştirmek amacı ile bitkilendirme yapılmalıdır. Uygun bitki türü seçimi ile desteklenen bariyerler (kafes sistemleri), ziyaretçilerin gözlem sırasında habitata odaklanmasını sağlayacaktır.

-Ziyaretçiler ile hayvan habitatları arasında belirli bir uzaklık olmalı, hayvanların rahat hareket edebilecekleri, stresten uzak ortamlar yaratılmalıdır. Bunun yanında habitatlar,

hayvan türlerinin doğal davranışlarını sergileyebilecekleri ve yaşamlarını sürdürebilecekleri büyüklük ve nitelikte olmalıdır.

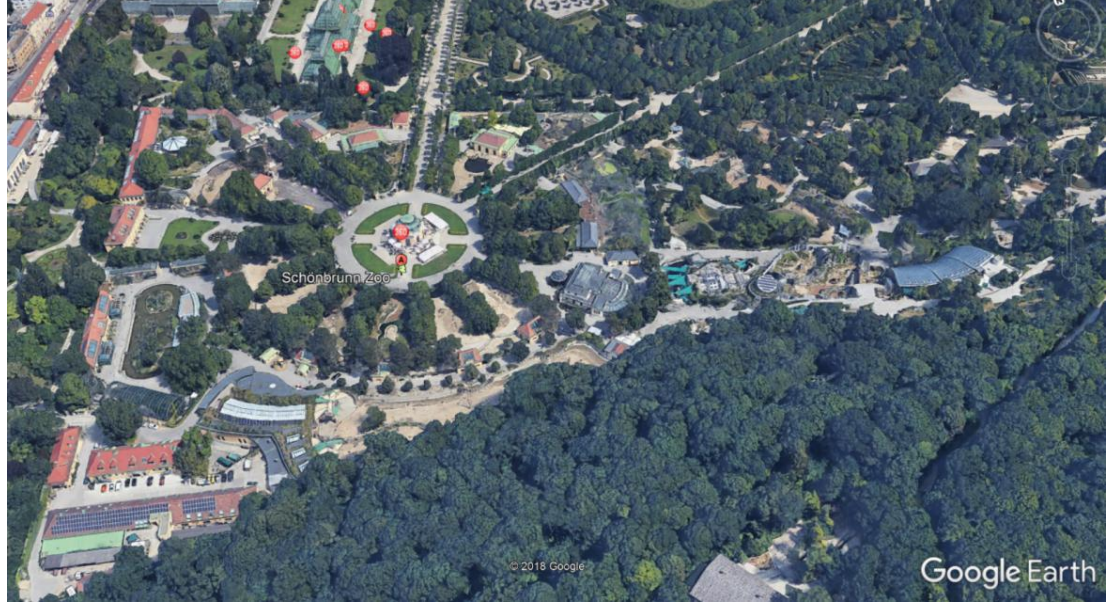
-İçinde gezilebilen hayvan üniteleri, gastronomi birimleri, avlular ve bahçeler ile bağlantılı olacak şekilde tasarlanmalıdır. Bölge geçişlerinde farklı bitki türleri seçimi hayvanların ziyaretçiler tarafından uzaktan algılanmasını engelleyeceği için, sürpriz mekanlar yaratılmasını sağlayacaktır. Alan içinde, iklimsel faktörlerden korunmak amacı ile genel niteliği bozmayacak doğal malzemeler ile tasarlanmış, çevre ile uyumlu üst örtü yapıları tasarlanmalıdır.

Uluslararası kapsamda kuruluş tarihlerine göre en eski ilk 10 hayvanat bahçesi (Çizelge 2.3);

Çizelge 2.3 Kurulmuş en eski ilk 10 hayvanat bahçesi (Anonymous 2015a, Anonymous 2015b' den düzenlenerek)

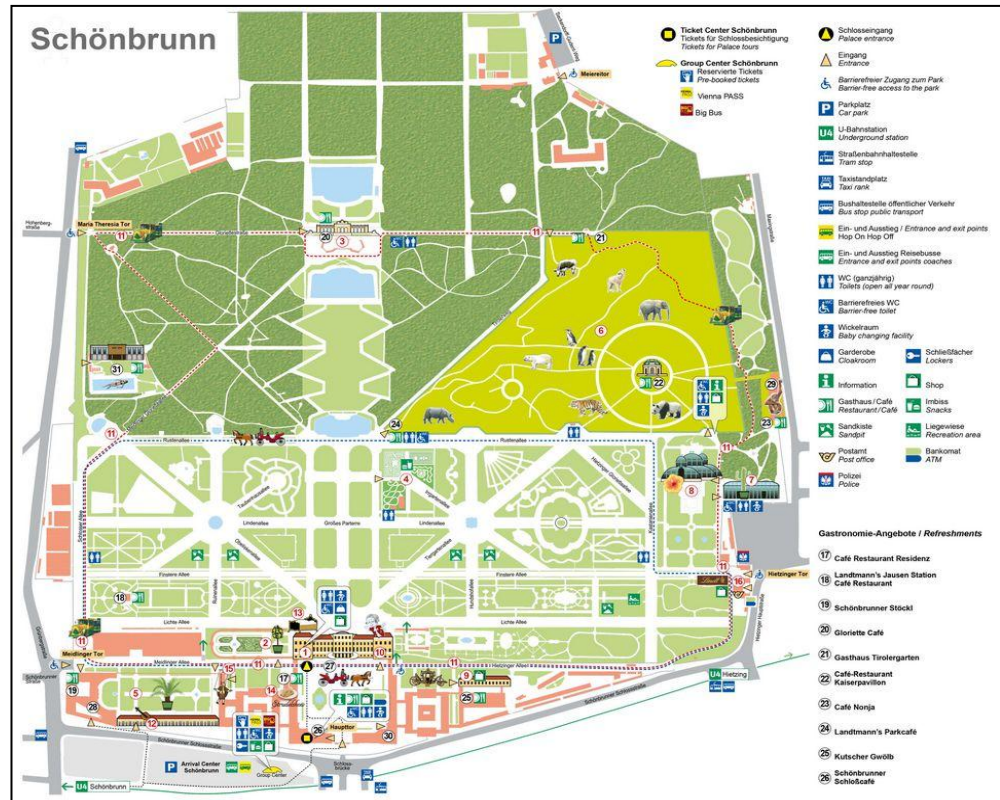
	PARKIN ADI	YERİ	KURULUŞ
1	Tiergarten Schönbrunn	Viyana, Avustralya	1752
2	Menagerie du Jardin des Plantes	Paris, Fransa	1793
3	ZSL London Zoo	Londra, İngiltere	1828
4	Dublin Zoo	Dublin, İrlanda	1831
5	Thiruvananthapuram Zoo	Kerala, Hindistan	1857
6	Philadelphia Zoo	Philadelphia, A.B.D	1859
7	Central Park Zoo	New York, A.B.D	1861
8	Royal Melbourne Zoological Gardens	Melbourne, Avustralya	1861
9	Lincoln Park Zoological Gardens	Şikago, A.B.D	1868
10	Roger Williams Park Zoo	Şikago, A.B.D	1872

Kurulmuş hayvanat bahçeleri arasında dünyadaki en eski hayvanat bahçesi ünvanına sahip olan ve 1752 yılında kurulmuş olan Schönbrunn hayvanat bahçesi (Tiergarten Schönbrunn) Avusturya'nın Viyana kentinde 48°11'12" Kuzey enlemi, 16°18'48" Doğu boylamında ve 186.28 hektar boyutunda arazisi bulunan Schönbrunn Sarayı bahçesinde içinde 17 hektarlık alan kaplamaktadır. Unesco Dünya Mirası listesinde yer alan saray, bahçesi ve hayvanat bahçesi, bünyesinde 18. yy barok mimarisinden eserler barındırmaktadır (UNESCO 2018) (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 Schönbrunn Hayvanat Bahçesi uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Schörnbrunn sarayının kuzedoğu kesiminde konumlandırılmış olan hayvanat bahçesi dairesel bir meydan çevresinde ışınsal ana yollar ile informal yapıda yan yollardan oluşacak şekilde planlanmıştır. Alan çevresi ve bünyesinde yoğun olarak bitkilendirme söz konusudur. Alandaki meydandan ışınsal yapıda dağılan yolların iki yanında aralıklı tekrar yöntemi ile yerleştirilmiş yuvarlak formulu bitkiler ile denge yaratılmış olup hem sirkülasyonu yönlendirmekte hem de gölge elemanı işlevi görmektedir. Alan bünyesinde bulunan su ögesi ve uygun bitki türü seçimi alana dinamiklik kazandırmaktadır. Hayvanların kafesleri bünyesinde peyzaj imersiyonuna önem verilmiş, her bir hayvanın doğal yaşam ortamlarına benzer yaşam ortamları tasarlanmıştır. Hayvanat bahçesi planlamasında Zoocoğrafik düzenleme yönteminden yararlanılmıştır (Şekil 2.8, Şekil 2.9, Şekil 2.10).

Şekil 2.8 Schönbrunn sarayı yerleşim planı (Anonymous 2018a) (EK2)

Şekil 2.9 Schönbrunn Hayvanat Bahçesi vaziyet planı (Anonymous 2018b) (EK3)

Şekil 2.10 Schönbrunn Hayvanat Bahçesinden görünüm (Anonymous 2018c)

- Botanik Bahçeleri

Botanik bahçeleri, dünyada var olan doğal bitkileri, kültür bitkilerini belli bir düzen içinde ve amacına uygun bir şekilde yetiştirip onları öğrencilere ve halka tanıtım-egitim görevini üstlenen, bitki türleri üstünde bilimsel araştırmalar yapan kuruluşlar olarak tanımlanabilmektedirler. Botanik bahçeleri hem insanların rekreatif gereksinimlerini karşılayan hem de botanik bilimi ile ilgili bilgiler veren kuruluşlardır (Heywood vd. 2017) .

Nesli tükenmekte olan bitki türleri de korunmak adına botanik bahçelerinde yetiştirilmektedir. Hızlı tükenme tehdidi altındaki türlerin korunmasında botanik bahçelerinin dahil edildiği ilk kapsamlı girişim Paris kentinde 1953 yılında “Botanik bahçelerinin bilimsel organizasyonu” konulu IUBS Botanik Bahçeleri alt komisyonunun uluslararası seminerinde yapılmıştır. Botanik bahçeleri bu girişimle daha da önem kazanmış ve gün geçtikçe botanik bahçelerinin sayısı artış göstermektedir (Heywood vd. 2017).

Botanik bahçeleri; ağaçların ve çeşitli bitkilerin bir arada toplandığı, yok olma tehlikesinde bulunan bitki türlerinin tespit edilerek korunduğu, etiketlenerek tanıtıldığı ve çeşitli bitkilerle ilgili araştırmalar yapılarak, eğlenme ve dinlenme olanağı sağlayan, değişik türde canlı bitkilerden oluşan bitki müzeleridir. Aynı zamanda bulunduğu şehir veya ülkeye saygınlık sağlaması yanı sıra, bulunduğu bölgedeki bitkileri inceleme ve bitki dokusu ile ilgili bilgi edinme olanağı sağlayan bahçe koleksiyonlarıdır. Bu kapsamda tıbbi bitkiler bahçeleri de botanik bahçeleri bünyesinde yer almaktadır (Yılmaz 2016).

Botanik bahçeleri özellikle son yıllarda dünyanın hızla bozulmakta olan doğal yapısında nesli tükenmeye başlamış bitki türlerini yetiştirerek, bu bitkilerin nesillerinin devam etmesine yardımcı olmaktadır. Bunların arasında en bilinen ise örnek Tulipa sprengeri (Amasya Lalesi) bitkisidir. Tulipa çok yıllık otsu bitkisi soğanları yurt dışından getirilmiştir ve Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi (NGBB) 'nde üretimi yapılmaktadır. Yeniden anavatanı olan Amasya dağlarında yetiştirilmesi amacı ile çalışmalar yapılmaktadır (Ekim 2017).

Avrupa'daki botanik bahçelerinin büyük bir kısmı bitki koleksiyonlarını zenginleştirmiş, bitki çeşitliliği ile ilgili çalışmaları yapmış, daha sonra ise, canlı bitkiler yanı sıra, bitki örnekleri üzerinde botanik bahçelerine bağlı olarak kurulmuş olan, herbaryumlarda (kurutulmuş bitki müzeleri) taksonomik olarak çalışmalar yapmıştır. 19. yüzyıldan sonra yaşayan bitkilere ait koleksiyonların yanı sıra, kütüphane, herbaryum ve araştırma laboratuvarları dahil olmak üzere bir araştırma enstitüsü gibi çalışmaya başlamışlardır (Ekim 2017).

Bir botanik bahçesinin oluşturulmasındaki geleneksel uygulama, örnek olarak bahçenin bir bölümünde ağaç ve çalıları bir araya getirmektir. Çoğu zaman, ağaçlar ve çalılar, otsu koleksiyonları ile, kendi taksonomik gruplarında, bahçe boyunca serpiştirilerek peyzaj tasarım etkilerini geliştirmek için kullanılmaktadır. Botanik bahçeleri çoğunlukla bitkilerin coğrafi kökenine göre planlanmaktadır. Nadiren düzen, *Rosa sp.* (Gül) , *Iris sp.* (Süsen) , kaya ve Japon manzara bahçeleri gibi büyük bahçedeki küçük ve özel

bahçelere dayanmaktadır. Botanik bahçeleri, birkaç hektardan 1.000 kata kadar değişebilmektedir (Tadesse 2015).

Botanik bahçelerinde bitkilerin çoğaltıldığı ya da mevsimsel değişimlere dayanamayacak bitkilerin yetiştirildiği seralar bulunmalıdır. Örneğin, kışların soğuk olduğu ılıman iklimlerde, tropik olarak getirilmiş olan *Phalaenopsis sp.* (Orkide)'ler seralarda yetiştirilmelidir. Aynı şekilde tropik *Pteridium sp.* (Eğrelti otu), Bromeliadlar, tropik veya tropik iklime yakın bir iklimde yetişebilen bitkiler, birçok kaktüs türü ve sukkulentler, *Saintpatula sp.* (Afrika menekşesi) ve *Bougainvillea sp.* (Begonvil) için de geçerlidir. Seralar, havalar yeterince sıcak olduğu anda açık havada yer alan fide tesislerine de hizmet etmektedirler (Tadesse 2015).

Büyük ve çeşitli bitki koleksiyonlarına sahip olan botanik bahçeleri, belirli mevsimlerde belirli türlere uygun sıcaklık koşulları sağlayan depolama alanlarına sahip olmalıdır. Soğuk iklim koşulları birçok bitki çeşidi için uygun olabilir, bununla beraber, soğuk bir döneme ihtiyaç duyan ancak donma tehlikesi olan genç bitkilerin korunması için kullanılabilir. Bu depolama alanları, bazı türlerin yarı gölgede geçici olarak depolanmasında veya sıcak yaz güneşine tolerans gösteremeyen bazı bitkilerin yetiştirilmesinde de önemli nitelik taşımaktadır (Tadesse 2015).

Botanik bahçeleri diğer açık yeşil alanlardan farklı olarak bilimsel amaca hizmet etmektedir. Botanik bahçelerini ölçü, fonksiyon ve özellikleri açısından üç kategoride sınıflanabilmektedir (Öztan 2004):

-Eğitim Kurumlarına Bağlı Botanik Bahçeleri: Bu tür botanik bahçeleri okullardaki biyoloji derslerine katkıda bulunmak amacı ile düzenlenmişlerdir. Örneğin Hannover’de bir ders programı okulun botanik bahçesinde uygulanmaktadır. Ayrıca hayvan türlerinin incelenmesi ve bakımı da bu program içinde yer almaktadır.

-Bilimsel Tesis Bünyesindeki Botanik Bahçeleri: Bu kapsamda yer alan botanik bahçeleri çoğunlukla üniversitelere ba lı ve tamamen bilimsel kuruluşlardır. Asıl amaçları araştırmadır.

-Şehir Botanik Bahçeleri: Bu bahçeler toplum için bir rekreasyon alanı olmalarının yanı sıra, aynı zamanda bilimsel kuruluşlar için eğitim ve araştırma ortamı özelliğindedir (Bailey 1950). Örneğin; Berlin Dahlem Botanik Bahçesi, Kew Garden, New York Botanik Parkı ve Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi bu özellikteki botanik bahçeleri arasında sayılabilmektedir.

Botanik bahçesinin yapısal planlanmasında, yönetim binası, kütüphane, okuma ve satış salonları, herbaryum, laboratuvar, kafeterya gibi yapıların konumları ve yerleşimleri; park yerleri, danışma büroları, oturma alanları , yürüyüş yolları, gösteri ve seyir alanları, engelliler için özel olarak düzenlenmiş alanlar, giri  ıkı  kontrol alanları, donatı elemanlarının bahçede yerleştirilmesi için donanımlı bir peyzaj düzenlemesi gereklidir (Tadesse 2015).

Botanik bahçelerinin yer seçimi de önemli bir kriterdir. Hareketli bir araziye örneğin; bir tepeye, vadiye, nehir veya g l kenarı gibi alanlara kurulan botanik bahçeleri farklı topografik yapıları ve gezinti patikaları dolayısıyla ziyaretçilerin ilgisini daha fazla çekmesi sağlanmaktadır (Ekim 1991). Yer seçiminde değişik jeomorfolojik yapıya sahip alanlar planlamada önemli bir yer tutar. Botanik bahçesinde yer alacak bir kaya bahçesi için, kayaların seçilen yerde doğal olarak bulunması yeniden düzenleme gerektirmeyece inden hem teknik açıdan hem de ekonomik açıdan kolaylık sağlayacaktır (Uzun vd 1995).

Botanik bahçelerindeki bitkiler; coğrafi özelliklerine, dendrolojik özelliklerine, bitki sistematiki, orijinleri ve ekolojik ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Botanik bahçelerinde bölgeye ait bitkiler kültür bitkisi olarak kullanılmalı ve korunmalı, endemik bitkilere yer verilmeli, tanınmayan ve nesli tükenen ve tükenmekte olan bitkilere de yer verilmeli ve bütün bu bitkiler kataloglanmalıdır. Ayrıca yurt içi ve yurt

dışındaki park ve botanik bahçelerine ağaç, çalı, çok yıllık otsu bitki vb. dağıtımı yapılmalıdır (Uzun vd 1995).

Uluslararası kapsamda kuruluş tarihlerine göre en eski ilk 10 botanik bahçesi (Çizelge 2.4);

Çizelge 2.4 Kurulmuş en eski ilk 10 botanik bahçesi (Anonymous 2015c, Anonymous 2015d'den düzenlenerek)

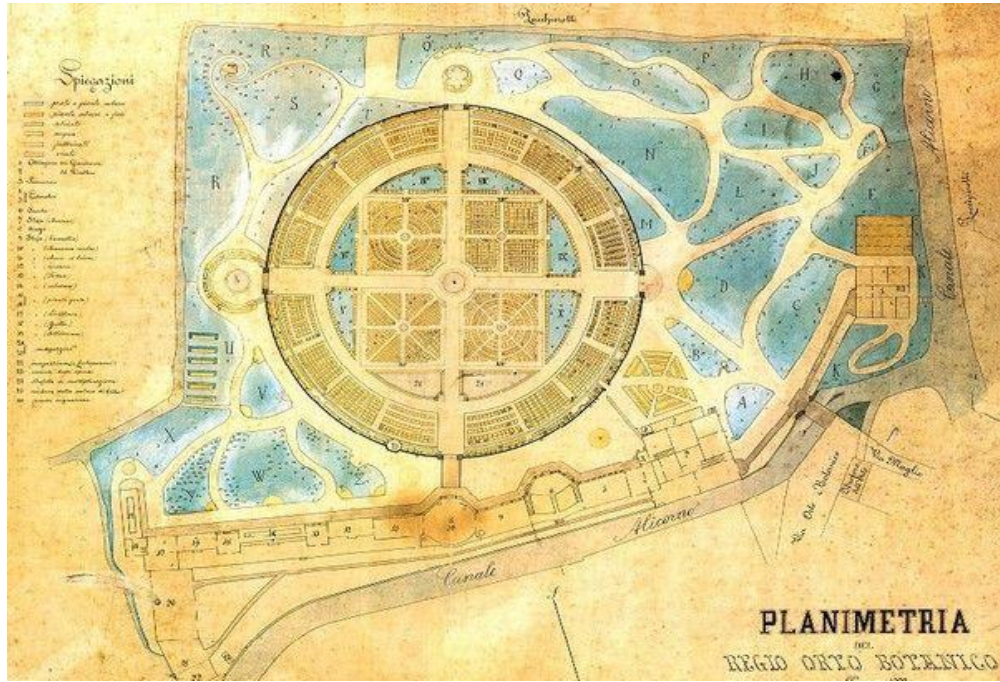
	BAHÇENİN ADI	YERİ	KURULUŞ
1	Orto botanico di Padova	Padova, İtalya	1545
2	Leipzig Botanical Garden	Leipzig, Almanya	1580
3	Botanischer Garten Jena	Jena, Almanya	1586
4	Hortus botanicus Leiden	Leiden, Hollanda	1590
5	Jardin des plantes de Montpellier	Montpellier, Fransa	1593
6	Botanical Garden	Kopenhag, Danimarka	1600
7	Oxford Botanic Garden	Oxford, İngiltere	1621
8	Royal Botanic Garden Edinburgh	Edinburg, İngiltere	1670
9	Orto Botanico di Firenze	Floransa, İtalya	1753
10	Kew Gardens	Richmond, İngiltere	1759

1545 yılında kurulmuş olup aynı konumunu günümüzde de koruyan dünya üzerindeki en eski botanik bahçesi ünvanına sahip olan Padova botanik bahçesi (Orto botanico di Padova) İtalya'nın kuzeydoğusundaki Padova bölgesinde bulunmaktadır. Tam olarak 45°23'56.8" Kuzey enlemi, 11°52'50.4" Doğu boylanımda bulunan ve Padova Üniversitesine bağlı olan, Unesco dünya mirası listesinde bulunan botanik bahçesi 2.2 hektarlık alan kaplamaktadır (Unesco 2018). Bu botanik bahçesi bünyesinde tıbbi bitkiler bahçesi de bulundurmaktadır. Bünyesinde egzotik, doğal ve tıbbi bitkilere rastlanabilen bahçe Padova Üniversitesi'nde yürütülen bilimsel çalışmalara ve eğitimlere materyal sağlamaktadır. Bu botanik bahçesi sayesinde tıbbi bitkiler bahçelerinin gelişimi sağlanmıştır. 474 yaşındaki bahçe orjinal özelliğini yitirmeden, bilimsel eğitim ve araştırma merkezi olarak işlevini sürdürmektedir (Arslan 2016) (Şekil 2.11).

Dairesel bir meydandan çizgisel ve dairesel ana yollar yaratılarak parselleme yapılmış ve tasarımda formal denge yaratılmıştır. Bu dairesel meydan çevresinde yer alan yan yollar ise informal yapıda, doğaya uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Yoğun bitkilendirme ile çevresinde yer alan yapılardan ayrılan bahçe bünyesinde birlik ve düzen sağlanmıştır. Bahçe, mermer malzeme ile tasarlanmış olan korkuluklar ile çevrelenmiştir (Şekil 2.12, Şekil 2.13).

Şekil 2.11 Padova botanik bahçesi uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Şekil 2.12 Padova botanik bahçesi vaziyet planı (Anonymous 2016a)(EK4)

Şekil 2.13 Padova botanik bahçesi görünümü (Anonymous 2016c)

- Arboretumlar

Bilimsel açıdan bir gözlem ve inceleme amacı ile oluşturulmuş olan arboretumlar, yaş ve kökenleri bilinerek özenle bir araya getirilmiş, ağaç ve öbür odunsu bitki taksonlarının özel olarak seçilmiş olan bölgelerde yetiştirilerek sergilendiği, canlı bitkilerden oluşmuş olan açık hava müzeleridir (Yaltırık 1969). Wyman'a (1959) göre botanik bahçeleri ve arboretumlar arasındaki asıl fark şu şekilde açıklanabilir; botanik bahçelerinde hem otsu hem odunsu bitkiler yetiştirilirken, arboretumlarda sadece odunsu bitki yetiştirilmesi gerçekleştirilmektedir.

Arboretumlar ağaç ve çalı gibi odunsu bitkilerin yetiştirilmesine olanak sağlayan bahçelerdir. Bu gibi bahçeler temel işlevi olan gözlem ve bilimsel araştırmalar için kullanılmasının yanında türlü canlı odunsu bitki türlerini barındıran birer müzedirler. Bir botanik bahçesi içinde yer alan ve ağaç, ağaççık ve çalıların dikimi için ayrılmış olan kısım da "arboretum" olarak adlandırılabilir (Özyavuz 2003). Bu sebeple botanik bahçeleri ve arboretumların tasarım ve planlama kriterleri birbiri ile benzerlik göstermektedir ve bu başlık altında bir arada ele alınacaktır.

Arboretumları ve botanik bahçelerini kapsayan rekreasyonel araştırma ve eğitim fonksiyonları şunlardır;

-Bitkilerin hangi koşullarda daha iyi geliştiğini araştırarak türlerin dayanıklılığını saptamak, farklı orijinli bitkileri getirerek o alanın ekonomik olarak verimlilik ve önemini yükseltmek,

-Bilimsel araştırmalar için olanak sağlamak,

-Halkın rekreasyon ihtiyacını karşılamak, bitkiler arasında tasarım değeri en yüksek olanlarını seçebilmeleri için imkan sağlamak,

-Fidanlıklar için gereken üretim materyallerini sağlamak, staj ve kurs programları hazırlayarak eğitim hizmeti vermek,

-Fauna ve flora açısından yüksek potansiyele sahip bölgelerin korunmasına yardım etmek ve insanların fauna ve florasını koruma programları konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamak,

-Melezleme - seleksiyon ve benzeri araştırmalar yapılarak süs bitkilerinin geliştirilmesi ve elde bu edilen verilerin, uygun bitki türü seçimi kapsamında peyzaj mimarlığında kullanılmasına olanak sağlamak,

-Bitkilerin doğal güzelliğini , zenginliğini ve renk, ölçü, form ve tekstür gibi estetik yönlerini ziyaretçilere tanıtmaktır (Yaltırık ve Efe 1989, Ekim 1991, Sertkaya 1997, Tadesse 2015).

Arboretum ve botanik bahçelerinin fiziki yapı açısından, öteki bahçelerden ve parklardan farklı özellikleri vardır ve bu özelliklerin, planlanmalarında ciddi bir yeri bulunmaktadır. Bu temalı parkları; öteki bahçeler ve parklardan ayıran özellikler şunlardır (Yaltırık ve Efe 1989, Ekim 1991);

-Bahçe sınırları korumalı ve giriş-çıkış kontrolü olması,

-Bitkilendirme hem estetik hem de bir çok amaca da hizmet edecek şekilde düzenlenerek etiketlenmesi,

-Bitki koleksiyonlarının teknik ve bilimsel olarak devamlı incelenmesi ve gözlemlenmesi,

-Bahçede yer alan bitki koleksiyonlarının bir dokümantasyonu bulunması,

-Bahçeyi dolaşan ziyaretçilerin hem rekreasyon ihtiyacını karşılaması hem de bilgilendirme amacı ile bitkilerin etiketlenmesi,

-Farklı iklim şartlarında yetişen bitkiler için kullanılan seraların bulunması ve aynı zamanda bitki üretiminin yapılması,

-Bir kütüphaneye sahip olması ve kütüphanede eğitim ve araştırma için bir herbaryum, laboratuvar ve botanik ile ilgili yazılmış kitap ve benzeri kaynakların bulunması,

-Eğitici ve öğretici fonksiyonlarının ön planda olması, bahçe giriş bölümünde, kişilerin yararlanması için eğitim amaçlı bilgi veren broşür, harita veya kitapçık gibi dokümanların verilmesi,

-Bahçenin belirli yerlerine açıklayıcı levha ve işaretlerin konumlandırılması,

-Diğer botanik bahçeleri ve arboretumlar, araştırma istasyonları ile işbirliği içinde gereç-materyal ve bilgi değiş tokuşunun yapılması, benzer kuruluşlarla bitki, tohum ve bilgi alışverişi sağlanması,

-Bitkilendirmenin estetik olmasının yanı sıra, alanları sınırlandırma, bölme ve perdeleme amaçlarına da hizmet edebilecek şekilde düzenlenmiş olması,

-Genellikle ekonomik bitkilerin üretim metodları ile alanda yapılan çalışmaların veya botanik konusu hakkında ilgi çekici nitelik ve materyallerin sergilenecek, türlü poster, maket ve afişlerin bulunduğu sergi salonlarının bulunması.

Arboretum ve botanik bahçelerinin kurulmasında ilk önce bir çalışma programı oluşturulmalıdır. Alandaki bölümleri ortaya koyacak ulaşım ağları, yapısal açıdan düzenlerini belirleyen asıl unsurdur. Bu ulaşım ağının geometrik veya düz hatlarda olması formal yapısını ortaya çıkarmaktadır. Lakin ulaşım ağının alanın natürel çizgilerini izleyen doğal, kavisli yollar biçiminde tasarlanması ve su içeren yüzeylerin doğal kıvrımları ile bütünleşmesi de informal bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Özetle bu sistemler arboretumlar ve botanik bahçeleri içinde farklı ölçülerde görülen planlama ilkeleri özelliği taşımaktadırlar (Uzun vd 1995).

Alanda dolaşım-ulaşım ağı niteliği kullanılabilirliği açısından önemlidir. Bu sebeple oluşturulacak olan yollar, yüzeyel kaplamalar, teraslar ve oturma yerlerinin özelliklerine özen gösterilmelidir. Zemin kaplaması olarak beton, taş, toprak, çakıl, asfalt veya çim kullanılmaktadır. Alandaki farklı bölümleri birbiri ile bağlayan ulaşım yolları, şartlar elverdiği müddetçe alanın doğal çizgileri ile paralele yakın bir düzen içinde olmalıdır. Bunun yanında bütün sene süresince işlerliğini sürdürecektir bir dolaşım sistemi oluşturulmalıdır. Bu sebeple ulaşım ağları yüksek miktarda ziyaretçi kitlesini karşılayabilecek genişlikte olmalıdır. Dikkat çeken bir sirkülasyon kişide hareket etme ve keşfetme isteği yaratır ve bu sayede belirli hedeflere götürür. Ana yolların yanında arboretumdaki tüm bitkilerin incelenebilmesini sağlamak adına yan-patika yollar da oluşturulmalıdır (Sertkaya 1997). Ulaşım yollarının tasarımı sırasında estetiksellik de ön planda tutulmalı ve monotonluktan kaçınılarak bitki koleksiyonları yol boyunca birbirine bağlanmalıdır. (Ekim 1991).

Seyir alanları ve oturma birimlerinin botanik bahçesi veya arboretumun topoğrafyasına bağlı olarak, alandaki su yüzeyleri, bulunacak olan heykeller ve bitki kompozisyonlarının algılanabileceği noktalarda planlanmaları gerekmektedir. Gastronomi birimleri gibi gürültüye sebebiyet verebilecek birimler mümkün olduğu müddetçe gezi alanlarının uzağında konumlandırılmalıdır (Önder ve Konaklı 2005)

Arboretumlar ve botanik bahçeleri kurulurken, diğer park ve bahçelerin yalnızca rekreatif amaçlı kullanımlarından farklı bir planlama ve organizasyon gerekmektedir. Bunun sebebi ise arboretumlar rekreatif işlevlerinin yanı sıra eğitimsel ve bilimsel işlevleri karşılamak amacıyla kurulmaktadır. Ekolojik ortama uygun bitkiler seçilerek bitkilendirilmenin yapılması arboretum ve botanik bahçesi planlama kriterleri için önemli bir koşuldur (Özyavuz 2003). Bu bilgiler ışığında arboretum ve botanik bahçelerinin planlama kriterleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Önder ve Konaklı 2005):

-Arazinin 1/5000 ölçekli haritası çıkarılmalıdır.

-Toprak üzerinde çalışmalar yapılmalı ve toprak haritası çıkarılmalıdır. Yol ve diğer tesisler için vaziyet planı yapılmalı, türlerin yetişebileceği yerler toprak haritasına uygun olarak tespit edilmelidir.

-Alanın ekolojisi göz önünde bulundurularak gerekli durumlarda drenaj çukuru ve rüzgar perdesi gibi önlemler düşünülmelidir.

-Yer alacak türlerin ekolojik istekleri göz önünde bulundurularak yerleri belirlenmeli kaplayacakları alan önceden tespit edilmelidir.

-Çiçeklenme, şekil, yaprak renklenmesi açısından kontrast oluşturan türler ve akraba olan türler botanik sistemine uygun olarak gruplar halinde bir araya getirilmelidir.

-Orijinal ve egzotik türler, peyzaj planlamasının temelini oluşturmalı ve bu türler dikkatleri üzerinde toplayacak şekilde yerleştirilmelidir.

-Bitkilerin tanıtımı, bakımı ve yetiştirilmesi için gerekli olan bölümlerle, sera gibi bitki üretme yetiştirme ve koruma alanları da yer almalıdır.

-Alanda yer alacak melezler, türler ve varyeteler en az beş veya yedi fert ile temsil edilmelidir.

-Alanda gruplama yapılırken her grup bir türe bir tip ve forma ayrılarak informal bir düzen oluşturulmalıdır

Botanik bahçeleri ve arboretumların, öncelikli kurulma işlevleri olan eğitim ve araştırma koşullarını karşılamaları gerekmektedir ve bu işlevlerini sağlayabilmeleri için bünyelerinde barındırdıkları bitkilerin yanı sıra yapısal birimlere de ihtiyaçları bulunmaktadır. Bitkisel planlama ve yapısal planlama bütünleştirilerek arboretumların işlevlerini yerine getirmesi sağlanmaktadır. Bu her arboretum ve botanik bahçesinde bulunması gerekli olan yapısal planlama elemanları ise (Saruhan ve Boynukısa 1994, Sertkaya Aydın 2006) ;

- Yönetim ve hizmet binaları
- Giriş binası ve kontrol noktası
- Bilgi panoları
- Seralar
- Kütüphane, laboratuvar ve herbaryum
- Eğitim birimleri
- Su yüzeyleri
- Oturma-dinlenme birimleri

Arboretum ve botanik bahçelerinin en önemli elemanlarını bitkiler oluşturmaktadır. Botanik bahçesi ve arboretumlarda çoğu zaman informal planlama ve tasarım yapılmaktadır. Çünkü bitkiler doğada informalite içindeki uyum ile bir arada bulunmaktadır. Bahçe bünyesinde yer alacak bitkiler familyalarına göre düzenlenir iken önemli olan asıl mesele bitkilerin birbirleri ile oluşturacakları tasarım bütünlüğü ve uyumdur. Bitkiler topluluk halinde veya soliter olarak düzenlenebilirler (Özyavuz 2003).

Uluslararası kapsamda kuruluş tarihlerine göre en eski ilk 10 botanik bahçesi (Çizelge 2.5 Kurulmuş en eski ilk 10 arboretum);

Çizelge 2.5 Kurulmuş en eski ilk 10 arboretum (Anonymous 2014a, Anonymous 2015d'den düzenlenerek)

	BAHÇENİN ADI	YERİ	KURULUŞ
1	Trsteno Arboretum	Trsteno, Hırvatistan	1492
2	Westonbirt National Arboretum	Tetbury, İngiltere	1829
3	Derby Arboretum	Derby, İngiltere	1840
4	Arboretum Norr	Umeå, İsveç	1846
5	Nottingham Arboretum	Nottingham, İngiltere	1852
6	Arnold Arboretum	Boston, A.B.D	1852
7	Lincoln Arboretum	Lincoln, İngiltere	1870
8	Dominion Arboretum	Ottawa, Kanada	1889
9	Arborétum Mlyňany	Žitavou, Slovakia	1892
10	Eastwoodhill Arboretum	Gisborne, Yeni Zelanda	1910

Dünyada yer alan en eski arboretum örneği olan ve 1492 yılından beri varolduğu bilinen 25.5 hektarlık alan üzerinde kurulmuş olan Trsteno Arboretumu 42°42'47.13" Kuzey enlemi, 17°58'36.97" Doğu boylamı üzerinde bulunmaktadır. Arboretum 1962 yılında korunann anıtlar listesine alınmıştır. 527 yıllık arboretumun mimari yapılarının bazı bölümleri ve peyzajı savaş dönemlerinde zarar görmüş olmasına rağmen hala ayakta durmaktadır. (Anonymous 2019a).

Rönesans bahçesi tarzında ve formal yapıda tasarlanmış olan arboretumun geometrik ve keskin hatları bulunmaktadır. Bünyesinde su öğeleri ve 500 yaşını aşkın odunsu bitkiler bulunan bahçede rönesans eserlerine rastlanmaktadır (Şekil 2.14). Şekil 2.15'de doğal taş materyali ile tasarlanmış olan havuz örneği bünyesinde rönesans heykelleri, *Nymphaea sp.* (Nilüfer) ve alanın çevresinde bulunan sarkık, yuvarlak ve piramit formu odunsu bitkiler ile alanda düzen sağlanmıştır.

Tarih-Kültür Temalı Parklar

- Minyatür Parklar

Dünyada her yaş grubundan bireyler için eğlence ve kültürel-tarihsel tanıtım mekanları olan minyatür parklar, ziyaretçilerin ilgisini çeken mekanlar olmuşlardır. Minyatür park fikri ilk kez 1900 yıllarında ev bahçelerinde yapılan minyatür yapı maketleri ile başlamıştır (Arslan, 2016).

Çeşitli sebeplerle açılan minyatür parkların bazıları ticari yapıda bir işletme olarak, bazıları ise turistlerin ilgisini çekmek ve onları bilgilendirmek amacı ile açılmaktadır. Minyatür parklarda dünyadaki tarihi ve kültürel alanları temsil eden önemli yapıların 1/25 ölçeğinde indirgenmiş boyutları sergilenmektedir. 1900'lü yıllardan beri geliştiği düşünülen açık hava müzesi niteliğindeki minyatür parkları, eğitici ve öğretici özellikleri olmasının yanı sıra, kullanıcılarının rekreasyonel taleplerine de cevap verir niteliktedirler (Osmanoğlu 2005, Kutay ve Kesim 2008).

Minyatür parkların planlamasında bulunması gerekli olan bazı yapısal planlama elemanları şunlardır (Aktaş 2003);

- Yönetim ve Hizmet binaları
- Alışveriş birimleri
- Gastronomi birimleri
- Oturma birimleri
- Otopark

Minyatür parklar ziyaretçilerinin tarihe tanıklık etmesine olanak sağlamaktadırlar. Fiziksel açıdan birbirinden uzakta yer alan mimari yapılar ve bölgelerin bir arada görülmesini sağlayan kültürel öneme sahip olan minyatür parkların bazı planlama ve tasarım kriterleri mevcuttur (Tokuri 2016);

-Planlama aşamasında alan seçiminde kent içinde ulaşımı kolay ve genişlemesine uygun mekanlar tercih edilmelidir.

-İlgiyi canlı tutabilmek ve sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla bünyesine sürekli olarak bünyesine yenilikler eklenmesi gerekmektedir..

-Tasarımın engelli bireyler ve çocuklar düşünülerek yapılması, zehirli bitki kullanımından kaçınılması, alanın her birey için görünebilir olmasını sağlayacak yönde tasarım anlayışı benimsenmelidir.

- Minyatür parkların tasarımında ölçü (proporsiyon) büyük önem taşımaktadır. Tasarım aşamasında bitkilendirmenin, minyatürlerin ölçeğine uygun boyutlarda kullanılması gerekmektedir. Minyatürlerin gerçek etkisini ziyaretçilerde yaratabilmesi için çevresinde bulunan bitki türleri ile bir bütünlük içinde olması gerekmektedir. Minyatürlerin yakınında kalın tekstürlü bitki türü seçiminden kaçınılarak, ince dal yapılı ve küçük yapraklı bitki türü seçimi yapılmalıdır.

-Minyatür parklar tasarlanırken, gerçeklik duygusunu arttırmak için maketlerin yanı sıra sabit (insan figürleri vb.) ve hareketli (kara ve deniz araçları vb.) figürler de kullanılmalıdır.

-Alanın ekolojisi göz önünde bulundurularak ve tahmini ziyaretçi sayısı öngörülerek yapı ve yer döşeme materyallerinin seçilmesi, uzun vadede kullanımı sağlayarak yenileme ihtiyacını daha uzak tarihlere taşımaya sağlayacak ve fazladan bütçe harcamalarının önüne geçilmesini sağlayacaktır.

-Bitkisel tasarımı yapılırken bitkilendirmede hususunda bulunduğu alanın ekolojisine uygun, renk ve tekstürü birbirini tamamlayan türlerin seçilmesine özen gösterilmelidir.

-Alan çevresinde gürültü ve görüntü perdelemesi yapılarak alan ile dış mekan arasına tampon bölgesi oluşturulması sağlanmalıdır.

-Yaya sirkülasyonu belirlenirken alandaki bütün modelleri atlamadan gezecek şekilde planlama yapılmalı, ana bir aks oluşturulmalı, daha sonra birbirini takip eden tali yollar

eklenmelidir. Yaya yolu çevresinde, bitkilendirme ile yönlendirici etki sağlayacak tasarımlar yapılmalıdır.

Uluslararası kapsamda kuruluş tarihlerine göre en eski ilk 10 minyatür park (Çizelge 2.6);

Çizelge 2.6 Kurulmuş en eski ilk 10 Minyatür park (Anonymous 2013'den düzenlenerek)

	PARKIN ADI	YERİ	KURULUŞ
1	Bekonscot Model Village	Beaconsfield, İngiltere	1929
2	Ave Maria Grotto	Cullman, A.B.D	1934
3	Madurodam	Den Haag, Hollanda	1952
4	Merrivale Model Village	Great Yarmouth, İngiltere	1954
5	Southsea Model Village	Southsea , İngiltere	1956
6	Minimundus	Wörthersee, Avusturya	1958
7	Portugal dos Pequenitos	Coimbra, Portekiz	1959
8	Swissminiatur	Melide, İsviçre	1960
9	Legoland Billund	Billund, Danimarka	1968
10	Italia in miniatura (Little Italy)	Rimini, İtalya	1970

Dünyada kurulmuş olan en eski model köy ünvanına sahip olan Bekonscot Model Köy (Bekonscot Model Village) 1929 yılında açılmıştır. Londranın 42 km kuzeybatısında bulunan Beaconsfield kasabasında, 51°36'49.85 Kuzey enlemi, 0°38'41.60" Batı boylamında yer alan model köy 1.5 hektarlık alan üzerine kuruludur. 1930'lu yıllarıdaki İngiliz köy yaşamına ithafen tasarlanmış olan model köy bünyesinde 6 adet bölüm bulunmaktadır, bunlar girişten itibaren sırasıyla; Greenhaily köyü, Bekonscot kasabası, Southpool balıkçı kasabası, Hanton köyü, Splashing köyü ve Evenlode maden köyü bölümleridir. Informal yapıda tasarlanmış olan model köy bünyesinde 200den fazla bina, 1000 den fazla minyatür insan ve hayvan modeli, 3000 den fazla bitki barındırmaktadır (Bucks Gardens Trust 2018) (Şekil 2.16).

Şekil 2.16 Bekonscot Model Köy uydu görüntüsü (Bucks Gardens Trust 2018)

Minyatür parkında, arazinin doğal çizgileri izlenmiş olup informal yapıda sirkülasyon planlaması yapılmıştır. Alan çevresinde budanabilir ağaç ve çalı türleri yoğunlukla kullanılmış olup bu bitkilere yuvarlak formlar verilerek alan bütününde düzen sağlanmıştır. Alan bünyesinde bitki türü seçiminde renkli yapraklı ağaç ve çalılar tasarıma dahil edilerek renkte zıtlık ve vurgu yaratılmıştır. Minyatürlerin çevresinde ölçüye (proporsiyona) uygun bitki türleri kullanılmıştır. Park bünyesinde açık yeşil alanlar bırakılarak tasarımda sadelik anlayışı benimsenmiştir. Park bünyesinde yer alan minyatürlerde doğal taş ve ahşap malzemeler yoğunlukla tercih edilerek doğa ile uygunluk sağlanmıştır (Şekil 2.17, Şekil 2.18).

Şekil 2.17 Bekonscot Model Köy vaziyet planı (Bucks Gardens Trust 2018) (EK6)

Şekil 2.18 Bekonscot alanından bir görünüm (Anonymous 2017c)

- Kültür Parkları

Tema parkları kategorilerinden biri olan tarih ve kültür temalı parklar, farklı medeniyetlerin gelenekleri, kültürleri, mimari özellikleri ve yaşam biçimlerini çeşitli

aktivite olanakları ile birlikte sergileyen parklardır. Tarih ve kültür temalı parkların amacı ziyaretçilere tema edinilmiş belirli bir dönemi yaşatmaktır (Gök ve Bingöl 2017).

Bu parklar genel olarak tema edindikleri medeniyetlerin yaşadığı bölgeler üzerinde kurulmuşlardır. Peyzaj ve mimari özellikleri yansıttıkları medeniyetlerin mimarisi ve peyzaj yapısına uygun olarak tasarlanmıştır (Gök ve Bingöl 2017).

Kültür parklarında yer almakta olan en dikkat çekici aktivite ise canlandırmalar ve yöresel danslardır. Park personelinin kostümleri, yansıttığı karakter ve döneme uygun olarak seçilmektedir ve bahsi geçmekte olan dönem içindeki olaylar profesyonel sahne tasarımları ile sergilenmektedir. Parkların bünyesinde yöresel yemekler içeren gastronomik birimler ve satış üniteleri de bulunmaktadır (Gök ve Bingöl 2017).

Farklı peyzaj ve mimarileri, farklı karakterlerde yaşatılan hikayeler ile ziyaretçilere katılım imkanı sağlanarak yeni deneyimler sunulması, kültür parklarının talep görmesini sağlamaktadır (Song ve Cheung 2010).

Bu tarz parklarda, yaşanmış etnik kökenleri ve kültürleri yansıttığı, aynı kültürlerin-kabilelerin yaşamış olduğu alanlarda peyzajı ve mimari yapısı korunarak tasarlandığı için belirli bir planlama ve tasarım kriterleri bulunmamaktadır. Bunun yanında bünyesinde bulundurduğu bazı yapısal planlama öğeleri şunlardır (Aktaş 2003);

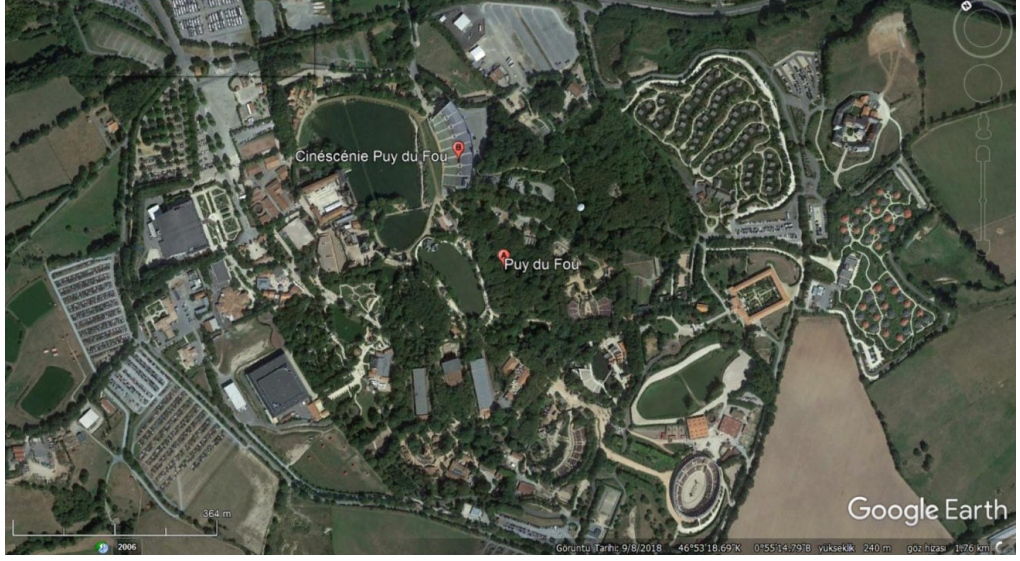
- Yönetim ve Hizmet binaları
- Alışveriş birimleri
- Toplanma, gösteri merkezleri
- Gastronomi birimleri
- Oturma birimleri
- Otopark

Uluslararası kapsamda kuruluş tarihlerine göre en eski ilk 10 minyatür parkı (Çizelge 2.7);

Çizelge 2.7 Kurulmuş en eski ilk 10 kültür parkı (Bingöl ve Gök 2017, Anonymous 2018h'den düzenlenerek)

	PARKIN ADI	YERİ	KURULUŞ
1	Puy du Fou	Vendée , Fransa	1978
2	Tjapukai Aboriginal Culture Park	Smithfield, Avustralya	1987
3	Cosmeston Medieval Village	Penarth, İngiltere	1988
4	Shakaland Zulu Cultural Village	Nkwalin, Güney Afrika	1989
5	Hangzhou Songcheng Park	Zhejiang, Çin	1996
6	Xcaret Park Mexico	Playa del Carmen, Meksika	1991
7	Lijiang Songcheng Romance Park	Lijiang, Çin	1996
8	Lesedi Cultural Village	Sterkfontein, Güney Afrika	1993
9	Khaya La Bantu Cultural Village	Doğu Kap, Güney Afrika	1994
10	Matsamo Cultural Village	Shongwe Mission, G. Afrika	2014

Dünya üzerinde kurulmuş olan en eski kültür parkı ünvanına sahip olan Puy du Fou, Fransa'nın batısında Vendee şehri içindeki Les Epesses komününde yer almaktadır. 46.893340° Kuzey enlemi ve 0.932068° Batı boylanımında bulunmakta olan Puy du Fou kültür parkı 55 hektarlık alan kaplamaktadır. Park bünyesinde, 14. yüzyıldan Fransız devrimine kadar olan dönem içinde bölgede yaşananlar yeniden canlandırılmaktadır. 2012 yılında Thea Classic Award tarafından 'Dünya'nın en iyi tema parkı' ünvanına layık görülmüştür, 2013 yılında ise Parksmania Awards tarafından 'Avrupa'nın en iyi tema parkı' ünvanına, hemen arkasından da 2014 yılında IAAPA (International Association of Amusement Parks and Attractions) tarafından onur ödülüne layık görülmüştür (Gök ve Bingöl 2018)(Şekil 2.19).

Şekil 2.19 Puy du Fou uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Alan bünyesinde yer alan su öğelerine ve doğal yapıya uyumlu, topoğrafik çizgilerini takip eden informal yollar planlanmıştır. Alan bünyesindeki yapılarda ahşap malzeme kullanımının yoğunlukta kullanılmış olup, bu sayede doğa ile uygunluk sağlanmaktadır. Kültür parkı çevresinde gürültü-görüntü perdelemesi sağlayacak yoğun bitkilendirme yapılmıştır (Şekil 2.20, Şekil 2.21).

Şekil 2.20 Puy du Fou vaziyet planı (Anonymous 2018d) (EK7)

Şekil 2.21 Puy du Fou kültür parkı alanından bir görünüm (Anonymous 2018e)

2.2.2 Dünya metropol kentleri tema parklarından örnekler

Dünya üzerinde 7 adet kıta, 208 adet ülke ve 2.469.501 adet şehir bulunmaktadır. Bu şehirlerden bazıları nüfus sayıları ve gelişmişlikleri ile doğru orantılı olarak metropol ismini almaktadırlar (Demir ve Çabuk 2010).

1 milyon ve daha nüfusa sahip kentler literatürde 'metropol kent' olarak geçmektedir. Metropol kentlerin büyüklüğü ve oluşum sürecini etkileyen çeşitli faktörler ise; sanayileşme, ekonomi, kültür, devlet desteği, göç alımı, tarihi boyut, başkent olma gibi etmenlerdir (Demir ve Çabuk 2010).

Tema parkların kullanım yoğunluğu, etrafındaki kentlerin nüfusuna göre farklılık göstermektedir (Wylson 1994). İktisadi ve sosyal büyümeye yardımcı olabilecek araç ve unsurlara yeterince sahip olan ülkeler, global anlamda rekabette avantaj kazanmışlar, bununla birlikte bu rekabet sonucu kopmaktan çekinen büyümekte olan ülkeler rekabet unsurlarını değiştirerek yöresel temelli kalkınma taktikleri geliştirmek durumunda kalmışlardır. Dünyada kırsal temelde konumlanmış olan kurumlar ve tesisler, kurulduğu coğrafyanın şeklini değiştirmektedir. Büyüyen ve farklılık gösteren dünya kapsamında, yeni yaklaşımlar çerçevesinde gerekli değişikliği ve modernleşmeyi yaratarak dünyanın farklı eğilimlerine uyum sağlanması gerekmektedir (Deniz 2002).

Tema parkı planlama çalışmaları ekonomiyi iyileştirmeye yönelik olarak yapılmaktadır. Çünkü tema parkları ülkenin ekonomisini olumlu yönde etkilemektedir. Doğrudan ve dolaylı olarak istihdam sağlamaktadır. Tema parkları, ülkeye döviz girişi sağlamakta, bölge halkının daha iyi ulaşım imkanlarından yararlanmasına olanak tanımakta ve altyapının gelişmesini sağlamaktadır. Talebin artması tema parklarının da artmasına sebebiyet vermektedir. (Goelder ve Brent Ritchie 2006).

Çizelge 2.8'de United Nations tarafından 2018 yılında yapılmış olan çalışmada, nüfusları 10 milyon üzerinde olan ilk 25 metropol şehrin yer aldığı tablo görülmektedir. Ülkemiz metropol kentlerinden olan İstanbul kentimiz bu listeye göre 14.751 milyonluk nüfusu ile 13. sırada yer almaktadır.Çizelge 2.9'da ise Theme Index tarafından 2018 yılında yayınlanmış olan katılım sayısı ile en çok tercih edilen ilk 25 tema parkı listesi görülmektedir.

Çizelge 2.10 'da ise Çizelge 2.9 'daki katılım sayısına göre ilk 25 lik dilime girmiş olan tema parklarından Çizelge 2.8' de bahsi geçmekte olan ilk 25 metropol kent bünyesinde yer alanlar listelenmiştir. Bu kapsamda metropol kent bünyesinde sınırlandırılmış olan

Çizelge 2.10'da belirtilmiş olan tema parklardan bu bölüm içinde kısaca bahsedilecektir.

Çizelge 2.8 Nüfus sayısına göre dünyadaki ilk 25 metropol kent sıralaması (United Nations 2018)

SIRA	KENT	ÜLKE	2018 NÜFUS	KITA
1	Tokyo	Japonya	37.468	Asya
2	Delhi	Hindistan	28.514	Asya
3	Şangay	Çin	25.582	Asya
4	Sao Paulo	Brezilya	21.650	G. Amerika
5	Mexico City	Meksika	21.581	K. Amerika
6	Kahire	Mısır	20.076	Afrika
7	Bombay	Hindistan	19.980	Asya
8	Dhaka	Bangladeş	19.578	Asya
9	Osaka	Japonya	19.281	Asya
10	New York	A.B.D.	18.819	Amerika
11	Karaçi	Pakistan	15.400	Asya
12	Buenos Aires	Arjantin	14.967	G. Amerika

Çizelge 2.8 Nüfus sayısına göre dünyadaki ilk 25 metropol kent sıralaması (United Nations 2018) (devam)

SIRA	KENT	ÜLKE	2018 NÜFUS	KITA
13	İstanbul	Türkiye	14.751	Asya- Avrupa
14	Kolkata	Hindistan	14.681	Asya
15	Manila	Filipinler	13.482	Asya
16	Lagos	Nijerya	13.463	Afrika
17	Rio de Janeiro	Brezilya	13.293	G. Amerika
18	Tianjin	Çin	13.215	Asya
19	Guangzhou	Çin	12.638	Asya
20	Los Angeles	A.B.D	12.458	Amerika
21	Moskova	Rusya	12.410	Avrupa
22	Lahore	Pakistan	11.738	Asya
23	Bangalore	Hindistan	11.440	Asya
24	Paris	Fransa	10.901	Avrupa
25	Bogota	Kolombiya	10.517	G. Amerika

Çizelge 2.9 Katılım sayısına göre dünyadaki ilk 25 tema parkı (TEA 2017)

SIRA	TEMA PARK	KONUMU	% DEĞİŞİM	KATILIM 2016	KATILIM 2017
1	Magic Kingdom	Lake Buena Vista, Florida, A.B.D	%0.3	20,395,000	20,450,000
2	Disneyland	Anaheim, Kaliforniya, A.B.D	%2.0	17,943,000	18,300,000
3	Tokyo Disneyland	Tokyo, Japonya	%0.4	16,540,000	16,600,000
4	Universal Studios	Osaka, Japonya	%3.0	14,500,000	14,935,000
5	Tokyo Disneysea	Tokyo Japonya	%0.3	13,460,000	13,500,000
6	Disney's Animal Kingdom	Lake Buena Vista, Florida, A.B.D	%15.3	10,844,000	12,500,000
7	Epcot	Lake Buena Vista, Florida, A.B.D	%4.2	11,712,000	12,200,000
8	Shangai Disneyland	Şangay, Çin	%96.4	5,600,000	11,000,000
9	Disney's Hollywood Studios	Lake Buena Vista, Florida, A.B.D	-%0.5	10,776,000	10,722,000
10	Universal Studios	Orlando, Florida, A.B.D	%2.0	9,998,000	10,198,000

Çizelge 2.9 Katılım sayısına göre dünyadaki ilk 25 tema parkı (TEA 2017) (devam)

SIRA	TEMA PARK	KONUMU	% DEĞİŞİM	KATILIM 2016	KATILIM 2017
11	Chimelong Ocean Kingdom	Hengqin, Çin	%15.5	8,474,000	9,788,000
12	Disneyland Paris	Paris, Fransa	%15.0	8,400,000	9,660,000
13	Disney California Adventure	Anaheim, Kaliforniya, A.B.D	%3.0	9,295,000	9,574,000
14	Islands of Adventure	Orlando, Florida, A.B.D	%2.0	9,362,000	9,549,000
15	Universal Studios Hollywood	Universal City, Kaliforniya, A.B.D	%12.0	8,086,000	9,056,000
16	Lotte World	Seul, Güney Kore	-%17.6	8,150,000	6,714,000
17	Everland	Gyeonggi-Do, Güney Kore	-%9.5	6,970,000	6,310,000
18	Hong Kong Disneyland	Hong Kong	%1.6	6,100,000	6,200,000
19	Nagashima Park	Kuwana, Japonya	%1.4	5,850,000	5,930,000
20	Ocean Park	Hong Kong	-%3.3	5,996,000	5,800,000
21	Europa Park	Rust, Almanya	%1.8	5,600,000	5,700,000
22	Walt Disney Studios	Paris, Fransa	%4.6	4,970,000	5,200,000
23	De Efteling	Kaatsheuvel, Hollanda	%8.7	4,764,000	5,180,000
24	Tivoli Gardens	Kopenhag, Danimarka	%0.0	4,640,000	4,640,000
25	Universal Studios	Singapur	%2.9	4,100,000	4,220,000

Çizelge 2.10 Metropol kentler bünyesinde yer alan en fazla ziyaretçi çeken tema parkları (TEA 2017, United Nations 2018'dan düzenlenerek)

ÜLKE	KENT	TEMA PARK
Tokyo	Japonya	Tokyo Disneyland
		Tokyo Disneysea
Şangay	Çin	Şangay Disneyland
Paris	Fransa	Disneyland Paris
		Walt Disney Studios

Tokyo Disneyland: Tokyo metropol kentinde 1983 yılında açılmış olan park 47 hektarlık arazi üzerinde kurulmuştur ve A.B.D. dışında kurulmuş olan ilk Disney parkı olma özelliğine sahiptir. 7 adet bölümü bulunmaktadır. Bu bölümler; World Bazaar, Tomorrowland, Toontown, Fantasyland, Critter Country, Westernland ve Adventureland'dir (Yücesoy 2017) (Şekil 2.22,Şekil 2.23).

Şekil 2.22 Tokyo Disneyland uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Tema parkı, dairesel bir toplanma merkezi çevresinde ışınal yollar ile 7 farklı bölüme geçiş yapılabilecek şekilde planlanmıştır. Her bir alan merkez ile ve iki yanında bulunan bölümler ile birbirine bağlanmaktadır. Meydanın merkezinde farklı renklerde mevsimlik çiçekli bitkiler ile tasarlanan mekanda zıtlık ve vurgu yaratmıştır. Alanın çevresinde gürültü-görüntü perdelemesi sağlamak amacıyla bitkilendirme yapılmıştır (Şekil 2.23, Şekil 2.24).

Şekil 2.23 Tokyo Disneyland planı ve bölümleri (Anonymous 2017d)

Şekil 2.24 Tokyo Disneyland alanından bir görünüm (Anonymous 2017e)

Tokyo Disneysea: Tokyo Disneyland'den sonra 2001 yılında açılmış olan Disneysea tema parkı, dünya üzerinde açılmış olan 9. Disney tema parkıdır. 71 hektarlık alan üzerinde kurulmuş olan Disneysea, Tokyo Disneyland'in yanında yer almaktadır ve 7 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; Mediterranean Harbor, Misterious Island, Arabian Coast, Mermaid Lagoon, Lost River Delta, Port Discovery ve American Waterfront'tur (Yücesoy 2017) (Şekil 2.25, Şekil 2.26).

Şekil 2.25 Tokyo Disneysea uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Tema parkı, merkezde yapay olarak oluşturulmuş olan adaya ulaşım, farklı bölümlerden çizgisel yollar ile bağlanan sirkülasyonla sağlanmaktadır. Alanı otopark ile birbirinden ayıran, görüntü-gürültü perdelemesi sağlayacak bitkilendirme yapılmıştır. Alan bünyesinde yer alan her bir bölüm farklı yapı tasarımlarına sahiptir. Örneğin, Misterious Island bölümünde tasarlanmış olan yapay yanardağ çevresinde hiyerarşik yapıda bitkilendirme yapılmış, geometrik desenli kubbeli yapı ve ahşap materyaller ile tasarlanmış olan gemi görülmekte iken, Mermaid Lagoon bölümünde yer alan bölümde su altı etkisi yaratmak amacıyla tasarlanmış olan kaya oluşumları ve mercan kayalıklarına benzetilen dairesel yapıda tasarlanmış olan renkli tasarımı ile vurgusu sağlanmış olan bina bulunmaktadır (Şekil 2.26,Şekil 2.27).

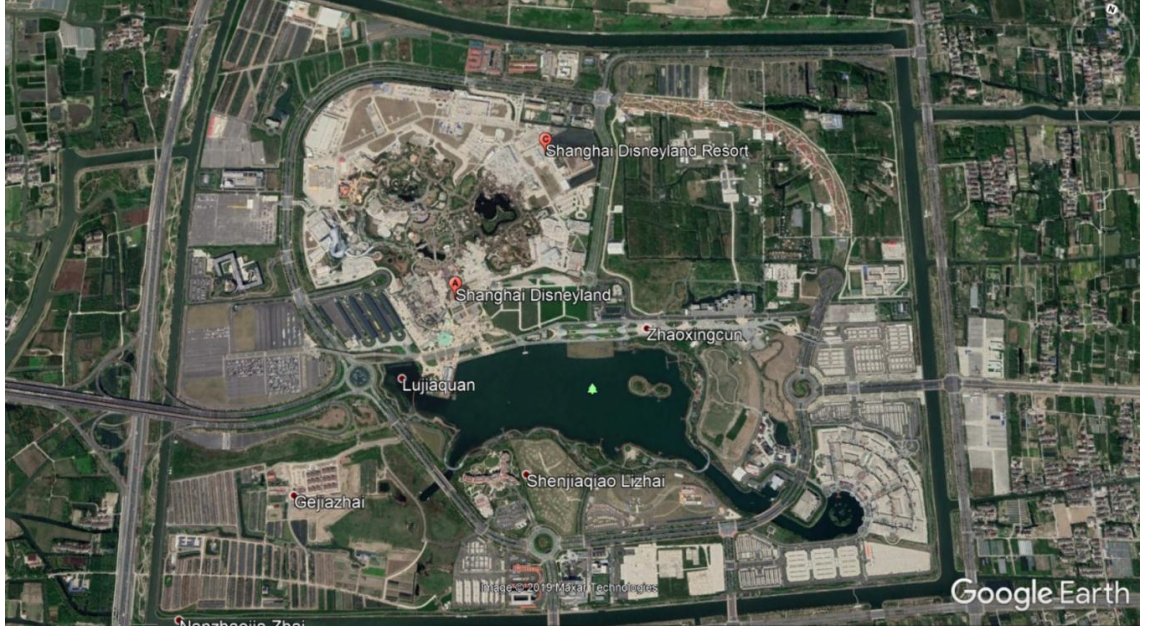

Şekil 2.26 Tokyo Disneysea planı ve bölümleri (Anonymous 2019ı)

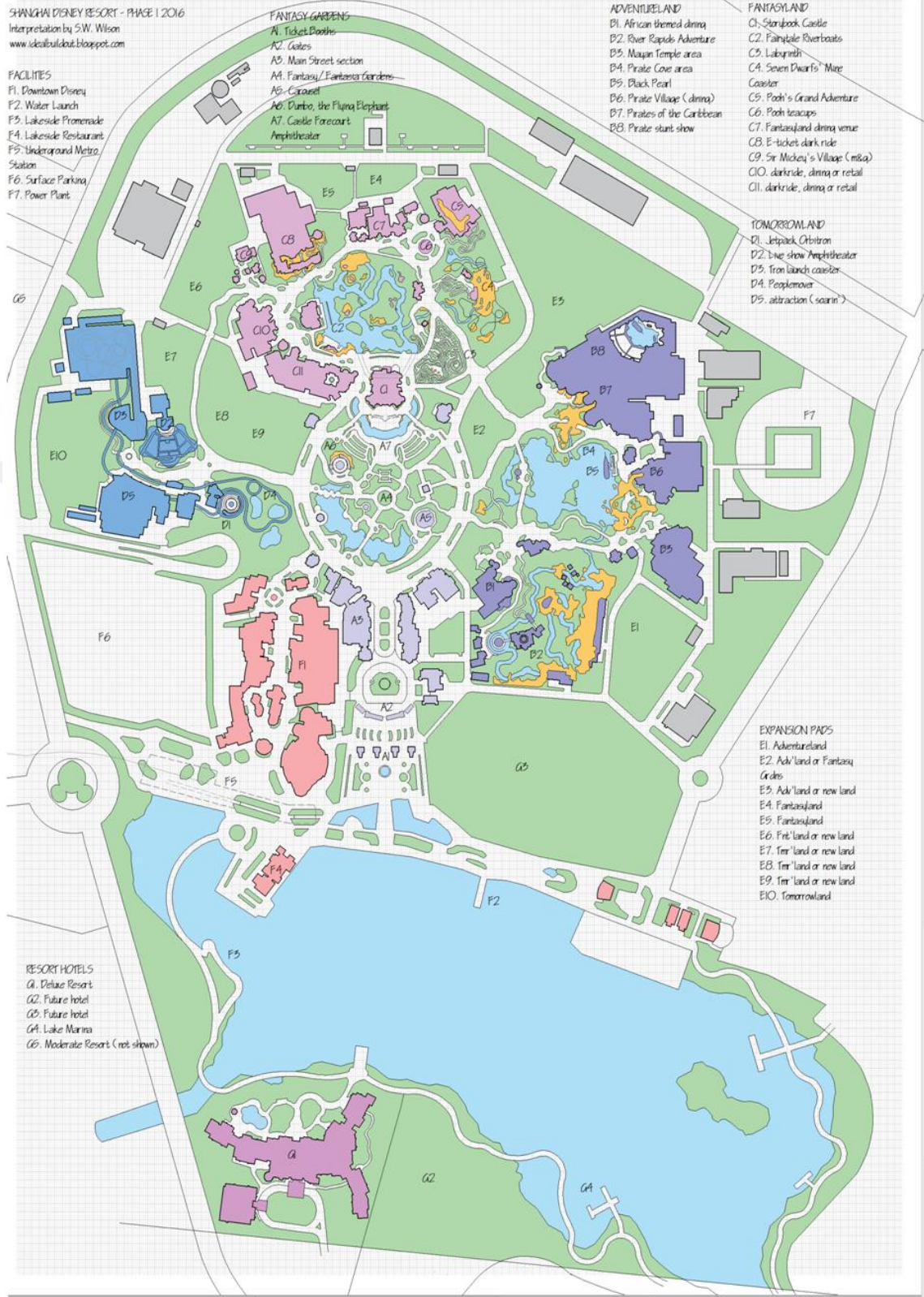
Şekil 2.27 Tokyo Disneysea alanından görünüm (Anonymous 2019i)

Şangay Disneyland: Şangay metropol şehrinde yer alan bu Disneyland 2016 yılında açılmıştır. 116 hektarlık alan üzerinde kurulmuş olan Şangay Disneyland 8 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; Mickey Avenue, Adventure Isle, Treasure Cove, Fantasyland, Gardens of Imagination, Disney Pixar Toy Story Land, Tomorrowland ve Disneytown'dır. Bünyesinde tema parkın yanı sıra ekolojik bahçe, şeker kamışı bahçesi de bulunmaktadır (Anonymous 2019d) (Şekil 2.28).

Şekil 2.28 Şangay Disneyland uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Tema parkta sirkülasyon dairesel bir meydandan dağılan informal yollar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Alan bünyesinde doğal su ögesi barındırmakta, geniş yolların iki yanında aralıklı tekrar yöntemi ile yerleştirilmiş ve simetri yaratarak alanda sirkülasyonu yönlendiren sütun, piramit ve yuvarlak formlu bitkiler yer almaktadır. Park bünyesinde tasarlanmış yapılarda kullanılan renk öğeleri ile vurgu yaratılmıştır (Şekil 2.29, Şekil 2.30).

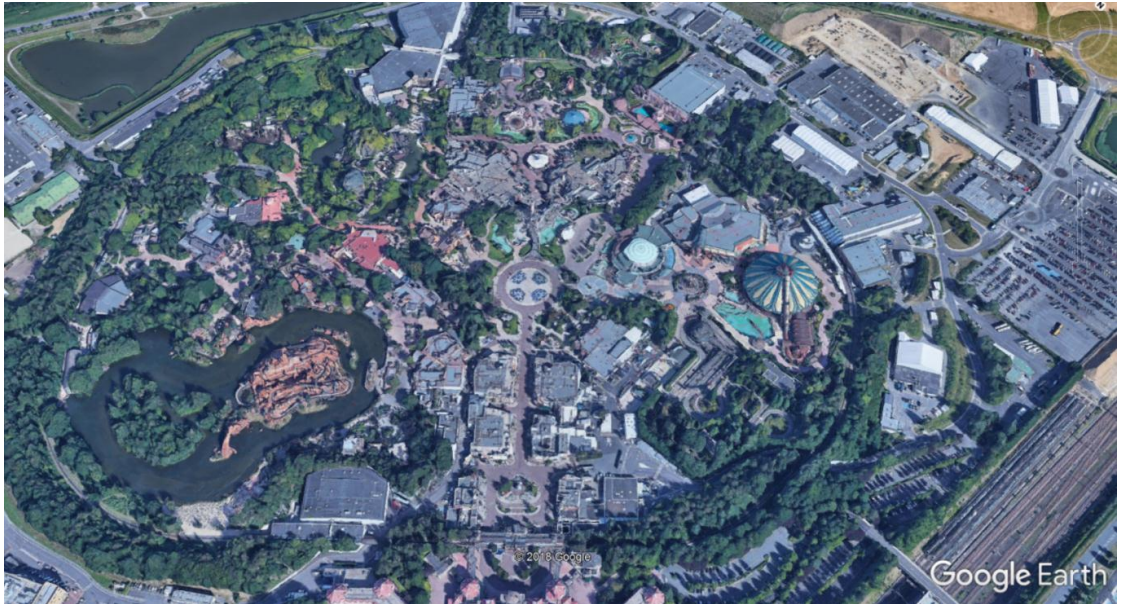

Şekil 2.29 Şangay Disneyland vaziyet planı (Anonymous 2018f)

Şekil 2.30 Şangay Disneyland alanından görünüm (Anonymous 2018g)

Disneyland Paris: 1992 yılında Paris metropol kentinin dışında, Marne-la-Vallee kasabasında 55 hektarlık bir arazi üzerinde kurulmuş olan Disneyland Paris, 5 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; Main Street, Discoveryland, Fantasyland, Adventureland ve Frontierland'dir (Şekil 2.31, Şekil 2.32).

Şekil 2.31 Disneyland Paris uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Disneyland Paris'in planlaması da incelenmiş önceki Disney parklarınıninkine benzerlik göstermektedir. Dairesel bir meydan çevresinde genişliği farklılık gösteren informal yolları ve alan bünyesinde yoğun bitkilendirme yapılmış olduğu gözlemlenmektedir. Alan bünyesinde seçilmiş olan bitki türleri ile yapılmış tasarımlarda renkte zıtlık, vurgu ve simetri ilkelerinden faydalanılmıştır. Alan çevresinde gürültü-görüntü perdelemesi yapılmış olup sirkülasyonu yönlendiren, aralıklı tekrar yöntemiyle simetri yaratacak bitki türü seçimi mevcuttur (Şekil 2.32, Şekil 2.33).

Şekil 2.32 Disneyland Paris vaziyet planı (Anonymous 2017f) (EK8)

Şekil 2.33 Disneyland Paris alanından görünüm (Anonymous 2017g)

Walt Disney Stüdyoları Paris: Paris metropol kentinin Marne-la-Vallee kasabasında 1.942 hektarlık bir arazi üzerinde Disneyland Paris tema parkının hemen yanında kurulmuş olan Walt Disney Stüdyoları 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; Front Lot, Toon Studio, Production Courtyard, Backlot'tur (Şekil 2.34, Şekil 2.35).

Şekil 2.34 Walt Disney Stüdyoları uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Alan bir adet çizgisel ana, bir adet de informal yan yola sahip olarak planlanmıştır. Geniş sirkülasyon yolları çevresinde simetrik denge oluşturacak bitki parterleri yerleştirilmiştir. Bitki partellerinde budanarak şekil verilmiş çalı formu ve yuvarlak

formlu odunsu bitki türü seçimi yapılarak ölçüde zıtlık yaratılmıştır (Şekil 2.35, Şekil 2.36).

Şekil 2.35 Walt Disney Stüdyoları vaziyet planı (Anonymous 2017f) (EK9)

Şekil 2.36 Walt Disney Stüdyolarından bir görüntü (Anonymous 2017h)

Bu bilgiler ışığında metropol kentler bünyesinde yer alan ve en çok ziyaret edilen ilk 25 tema park arasında yer tema parklarının Disneyland eğlence parkları olduğu, hepsinin benzer tasarım ve planlama anlayışları ile kurulmuş oldukları anlaşılmaktadır. En çok ziyaret edilen tema parklarının eğlence parkları olması, eğlence temalı parkların dünya genelinde artışına sebep olmuştur.

Clement'e (2012) göre Disney parkları gibi büyük kuruluşlarda, katılımcıların beğenisi ön planda tutulmaktadır. Kullanıcıların beğenilerine göre değişen ve gelişen park, bünyesine eklenen yeni üniteler ve tasarımlar ile tema park endüstrisindeki rekabetçi ortamı aşmak hedeflenmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmanın ana materyalini İstanbul metropol kenti sınırları içinde yer alan ve tema park kapsamına giren parklar oluşturmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde ;

- Alanlarda yapılan gözlem, inceleme, etüd ve fotoğraflama çalışmalarından,
- Tema parkları kapsamında yapılmış, literatür taraması sonucu elde edilmiş olan ulusal ve uluslararası görsel veri ve yazılı kaynaklardan,
- Araştırma konusunu içeren tema parkları ile ilgili literatür araştırması sonucu elde edilmiş olan yazılı kaynak, araştırma, makale, tez, kitap, görsel, yazılı belgeler, internet verileri ve harita verilerinden yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamında izlenen yöntem 3 aşamadan oluşmaktadır. Bu kapsamda;

Bu araştırmanın ilk aşamasında, kuramsal bir temel oluşturmak amacı ile peyzaj planlama ve tasarım kriterlerine değinilmiş, tema parklar Arslan (2016) tarafından yapılmış olan tema parkları sınıflandırılması kapsamında ele alınmış, her bir tema parkın kendi tasarım ve planlama kriterlerine değinilmiş, dünya üzerinde kurulmuş olan ilk tema parkları ve dünyada en yoğun nüfusa sahip metropol kentler ile en çok ziyaretçi alan tema parklar arasından kesiştirme yöntemiyle elde edilmiş olan, metropol kentler bünyesinde bulunan tema parklar hakkında bilgi verilmiştir. Konu ile ilgili literatür taramaları yapılmış olup, örnekler uluslararası kaynaklardan elde edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında, çalışma alanı olarak İstanbul metropol kentinin seçilme nedeni hakkında bilgi verilerek İstanbul ile ilgili veriler toplanmış, kuramsal temeller bünyesinde yapılmış sınıflandırma kapsamında, İstanbul metropol kenti bünyesinde yer alan tema parklar belirlenmiş, her bir tema park kendi içinde peyzaj planlama ve tasarım kriterleri açısından değerlendirilmiştir. Bu kapsamda konu ile ilgili yapılmış olan literatür çalışması sonucu oluşturulan çizelge (Çizelge 3.1), Hopper (2007), Dinçer (2011), Şişman ve Gültürk (2011) ve Şahin vd. (2014)' in kaynaklarında yer alan çizelge

örnekleri referans alınarak, Erdoğan ve Çelik (2015)'in kitabında yer alan temel tasarım kriterleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Her bir tema park için yerinde gerçekleştirilmiş gözlem, inceleme ve analizler sonucu elde edilen bulgular bu çizelge bünyesinde belirtilmiş, görsel materyaller ile desteklenerek ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Her bir tema parka ait 1/1000 ölçeğindeki uydu görüntüsü eklenerek, bunun sonucunda kapladıkları alan ile ilgili daha net bilgi verilebilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın son aşamasında ise, toplanmış literatür verileri ile alan çalışmaları sonucu elde edilmiş olan bulgular ışığında İstanbul metropol kenti tema parklarının, peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kapsamında, sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri - arttırabilmeleri amacıyla bünyelerine dahil edilebilecek yenilikler üzerine önerilerde bulunulmuştur .

Çizelge 3.1 Temel tasarım kriterleri değerlendirme çizelgesi

TEMA PARK					
TEKRAR	Tam Tekrar		DENGE	Simetrik Denge	
	Aralıklı Tekrar			Asimetrik Denge	
	Değişen Tekrar				
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		
	Merkezselsel Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi				
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk		ZİTLİK		
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu				
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		
	Hareketli Birlik				
	Üslup Birliği				

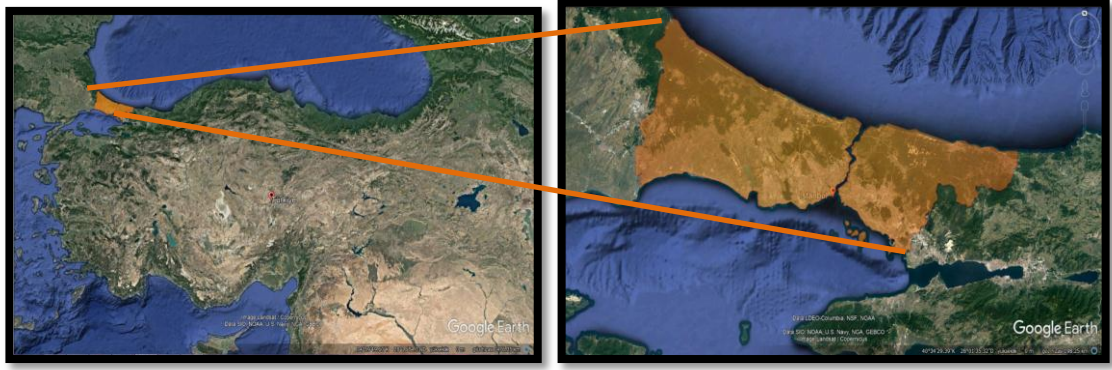
4. ARAŞTIRMA BULGULARI

İstanbul metropol kenti Türkiye içinde yer alan 81 kentten biridir. United Nations (2018) 'un yayınladığı dünya üzerindeki nüfus yoğunluğu sıralamasında, İstanbul metropol kenti 14.751 milyonluk nüfusu ile 13. sırada, Türkiye kapsamındaki sıralamada ise 1. sırada yer almaktadır. Bu sebeple araştırma kapsamında seçilmiş olan İstanbul metropol kenti, Coğrafi konum olarak 41,00527 Kuzey enlemi, 28,97696 Doğu boylamında Türkiye'nin Kuzeybatı'sında yer alan, yüzölçümü 5.712 km² olan, Asya - Avrupa kıtalarının birbirine en yakın olduğu noktalar üzerinde kurulmuş olan ve bu iki kıta arasında köprü görevi gören kenttir. Asya kıtasında Kocaeli; Avrupa kıtasında Çatalca, Güney kesimden Marmara denizi, Kuzeybatı kesiminden Kırklareli ile ve son olarak da Güneybatı kesiminden Tekirdağ kenti ile çevrelenmiş durumdadır (Anonim 2019i) (Çizelge 4.1)

Çizelge 4.1 Türkiye Kentleri Nüfus Yoğunluk Sıralaması ilk 5 Kent (United Nations 2018)

SIRA	KENT	2018 NÜFUS
1	İstanbul	14.751
2	Ankara	4.919
3	İzmir	2.937
4	Bursa	1.916
5	Adana	1.730

Hem Türkiye hem Dünya üzerinde önemli bir değere sahip olan İstanbul kenti, kültür, finans, turizm ve servis; iletişim, altyapı, ulaşım ve lojistik vb. gibi konularda merkezi olma potansiyeli taşımaktadır. Lojistik kapsamda, İstanbul kentinin, Avrupa ve Asya kıtalarına açılan ticaret kapısı olması, altyapı, iletişim ve ulaşım kapsamında kentin önemini arttırmaktadır (Özbay 2019).

Şekil 4.1 Türkiye'nin coğrafi konumu ve sınırları (Google Earth 2019)

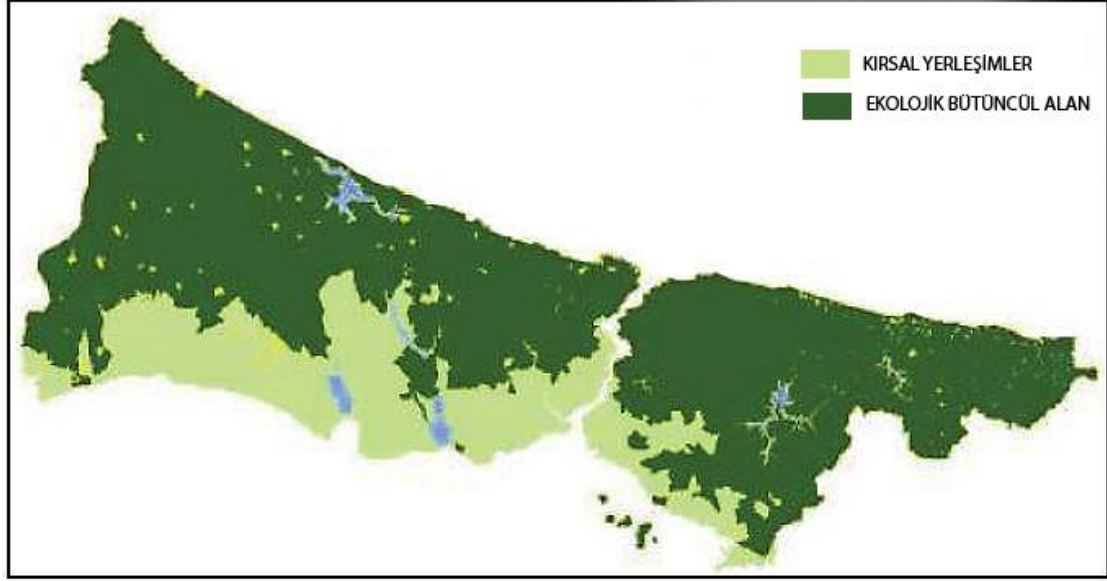
İstanbul metropol kenti, Akdeniz iklimi ve Karadeniz iklimi arasında geçiş iklimine sahiptir. Alanda ılıman iklim yapısı hakimdir. Kent coğrafi konumu sebebiyle bol yağış almaktadır. Kent bünyesinde yıl içinde görülen en düşük sıcaklık Ocak ve Şubat aylarında olup 3°C iken, yıl içinde görülen en yüksek sıcaklık temmuz ayında ve 27.6°C 'dir. Yıllık yağış ise en çok aralık ve takiben ocak aylarında düşmektedir (Anonim 2019h) (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2 İstanbul iklim çizelgesi (Anonim 2019h)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ort. Sıcaklık ($^{\circ}\text{C}$)	5.7	5.8	7.3	11.7	16.1	20.6	23.1	23.2	19.8	15.7	11.6	8.2
Min. Sıcaklık ($^{\circ}\text{C}$)	3	3	3.9	7.5	11.7	15.9	18.6	18.9	15.6	12.1	8.4	5.4
Maks. Sıcaklık ($^{\circ}\text{C}$)	8.5	8.7	10.7	15.9	20.6	25.3	27.6	27.5	24.1	19.4	14.9	11
Yağış / Yağış (mm)	102	71	70	51	33	30	24	32	46	73	91	124

İstanbul metropol kentinde bitki örtüsü, Güney ve Kuzeyde farklılık göstermektedir. Kuzeydeki bölgelerde Karadeniz'e olan yakınlık sebebi ile yağışlar artış göstermektedir, bu sebeple bu bölgelerde nemli iklim bitkileri ve pseudomaki hakimdir. Güney bölgesinde yer alan Marmara denizi kıyılarında ise Akdeniz ikliminin bitki örtüsü olan maki hakimdir (Günel 2013).

İstanbul metropol kentinin sınırları içinde bulunan yerleşik bölge ile Karadeniz kıyısı arasında kalan bölge bünyesinde, ekolojik yaşam için öneme sahip olan orman alanları, sulak alanlar, havzalar, barajlar, kumullar ve rekreasyon alanları ile çok sayıda hayvan ve endemik bitki türünün var olduğu, farklı ekosistemlerin bir arada toplanmış olduğu bütüncül bir ekolojik bölge bulunmaktadır (Çalışkan 2010) (Şekil 4.2).

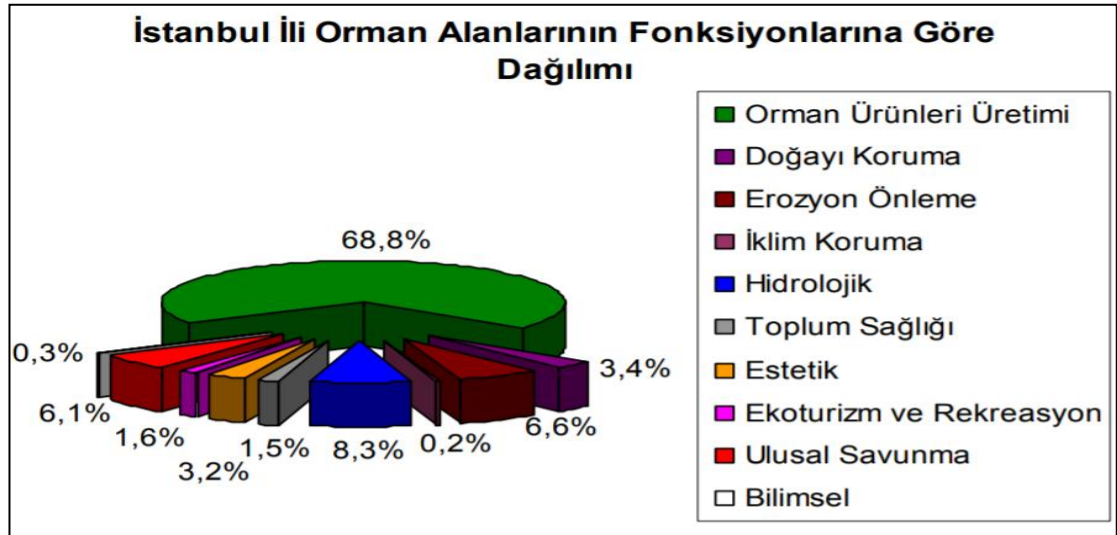

Şekil 4.2 İstanbul kenti üzerindeki ekolojik bütüncül bölgelerin yayılımı (Çalışkan, 2010)

İstanbul kentinde bahsi geçen bu ekolojik bütüncül bölgeler içinden %47,7'si orman alanıdır ve bu %47,7'lik bölümün %41,6'sı Anadolu Yakası'nda, kalan %58,4'lük bölümü ise Avrupa Yakası'nda yer almaktadır, Şekil 4.3'de orman arazileri görülmektedir, bu orman arazilerinin kullanım dağılımı ise Şekil 4.4'de görülmektedir (İMP 2006). Bu doğal olarak yetişmiş orman alanlarının korunuyor olması, sürekliliğin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. İstanbul metropol kenti tema parklarından biri olan ve Belgrad ormanı bünyesinde yer alan Atatürk arboretumu da su ihtiyacına destek, erozyon kontrolü, bitki sağlığı, araştırma ve inceleme gibi çalışmalara kaynak niteliği taşımakta, Zeytinburnu tıbbi bitkiler bahçesi bünyesinde, toplum sağlığı ve bilimsel kapsamlarda fayda sağlayacak çalışmalar yapılmaktadır.

Şekil 4.3 İstanbul kenti bünyesinde bulunan orman arazileri (İMP 2006)

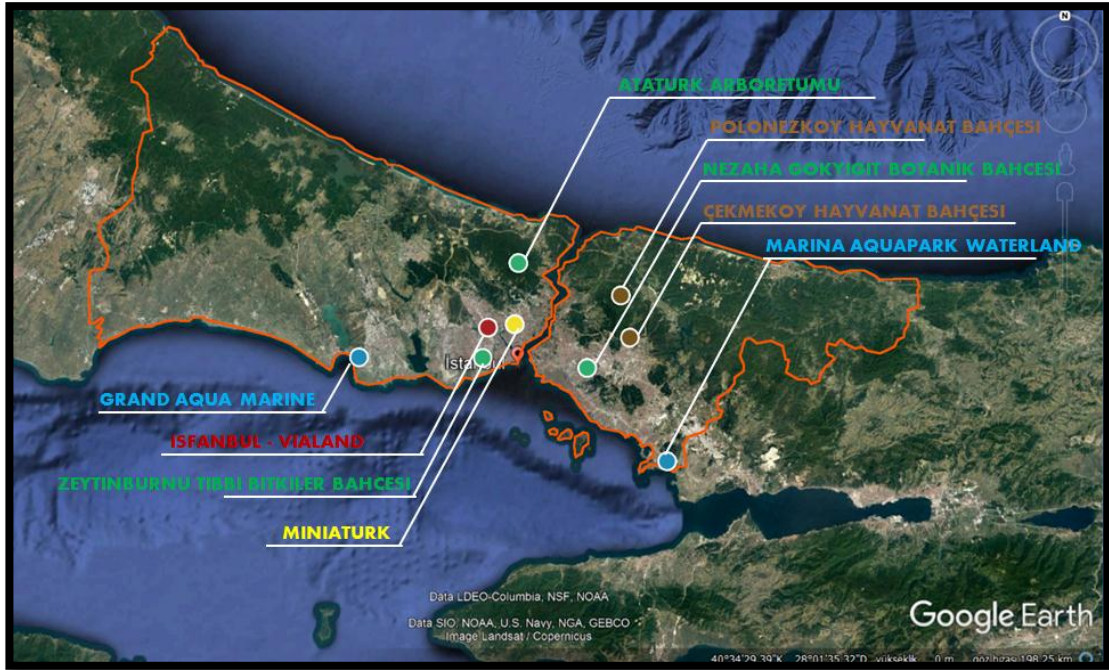

Şekil 4.4 İstanbul metropol kenti orman alanlarının fonksiyonlarına göre dağılım grafiği (İBB 2009)

İstanbul kenti engebeli bir topoğrafyaya sahiptir. İstanbul kentinin arazi yapısını 100'delik dilimde açıklamak gerekirse; %54'lük kısmı yamaçlardan, %16'lık kısmı platolardan, %5'i dağlardan, %4'lük kısmı ovalardan ve %2'lik kısmı da göllerden oluşmaktadır. Arazinin geriye kalan %19'luk kısmı ise yerleşilmiş ve arazi yapısı değiştirilmiş alandır (İBB, 2009).

Konumu sebebiyle stratejik bir yere sahip olan İstanbul metropol kenti, Türkiye sınırları içinde nüfusu en yoğun kent olarak 1. sırada yer almaktadır. Bu sebeple bu araştırma kapsamında İstanbul metropol kenti bünyesinde bulunan tema parklar üzerinde durulacaktır.

Bu araştırma kapsamında yer alan tema parklarının İstanbul metropol kenti bünyesinde yer alması sebebi ile öncelik olarak İstanbul kentinin coğrafi konumu, iklimi, topoğrafik yapısı ve orman arazileri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İstanbul metropol kenti bünyesinde bulunan tema parkları ise; eğlence-macera temalı parklar bünyesinde İstanbul (Vialand), Grand Aqua Marine, Marina Aquapark Waterland; doğa temalı parklar bünyesinde Çekmeköy hayvanat bahçesi, Polonezköy hayvanat bahçesi, Nezahat Gökyiğit Botanik bahçesi, Zeytinburnu tıbbi bitkiler bahçesi, Atatürk Arboretumu ve tarih kültür temalı parklar bünyesinde yer alan Miniaturk'tür. Bu bölümde bahsi geçen parklar hakkında genel bilgiler verilecek, peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kapsamında her bir park kendi içinde incelenecektir. Parklardan 4'ü İstanbul kentinin Anadolu yakasında yer alırken 5'i Avrupa yakasında konumlandırılmıştır (Şekil 4.5).

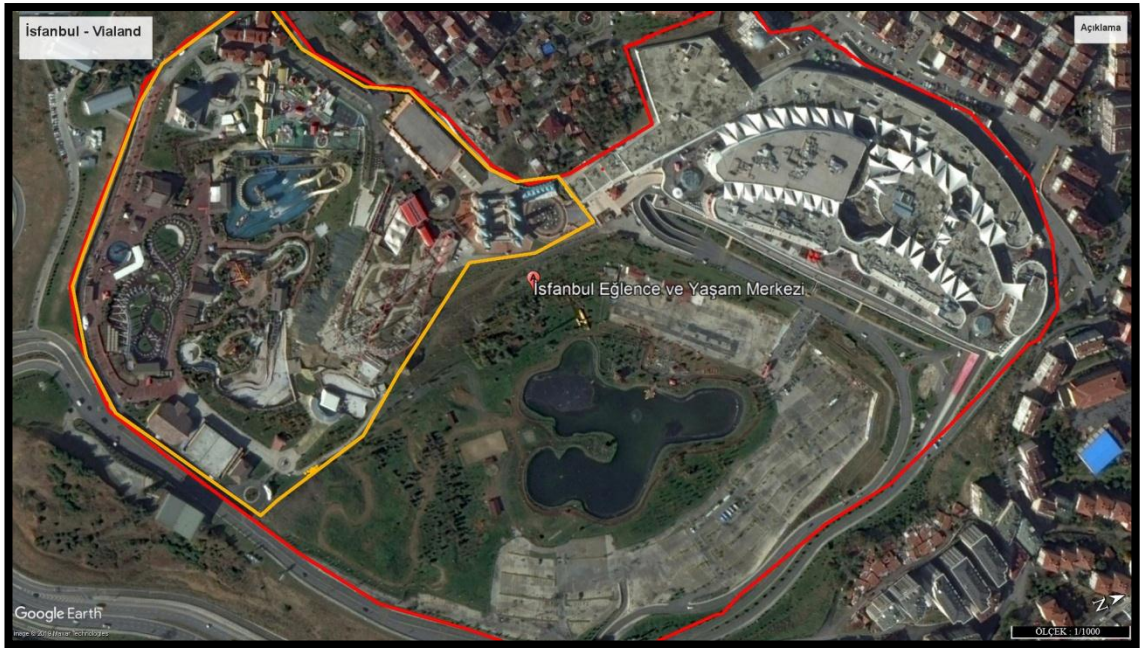
Şekil 4.5 İstanbul kentinde bulunan tema parkların konumları

4.1 Vialand - İstanbul

Yerli Disneyland olarak da bilinen Türkiye'nin ilk eğlence amaçlı tema parkı konseptine sahip İstanbul, içinde restoranlar, alışveriş merkezi, bowling salonu ,sinema ve gösteri merkezi de bulunan büyük bir yaşam ve eğlence kompleksidir. 2013 yılında açılmış olan park İstanbul'un Gaziosmanpaşa ve Eyüpsultan ilçeleri sınırları içinde yer almaktadır (Şekil 4.6).

600 dönüm yani 60 hektar alan üzerinde kurulmuş olan İstanbul yerleşkesinin, 20 hektarlık bölümünde eğlence tema parkı yer almaktadır, bünyesinde alışveriş merkezi ve gösteri merkezi, konaklama birimi ve 8000 araç kapasiteli otopark bulunmaktadır. Bünyesinde 55 bin metrekare yeşil alanı ve 60 bin ağaç bulundurmaktadır (Efendioğlu 2017).

Alan bünyesinde yapısal planlama birimi olarak; yönetim - hizmet binaları, alışveriş merkezi, konaklama birimi, toplanma merkezi, gastronomik birimler, oturma birimleri, eğlence üniteleri ve otopark bulunmaktadır.

Şekil 4.6 İstanbul (Vialand) uydu görünümü (Google Earth 2019)

Eğlence temalı parklar, kent dışında ve genişlemesi engellenmeyecek araziler üzerinde planlanmaktadır. İstanbul kentimiz bünyesinde yer alan İsfanbul tema parkı ise kent bünyesinde, yapılaşmanın bulunduğu bir alanda planlanmıştır. Alan yolları formal ve informal olarak çeşitlilik gösteren bir düzen ile tasarlanmış olup bu sayede tek düzelikten kaçınılması sağlanmıştır.

Tema park bünütünde yapılmış olan tasarımlarda, temel tasarım kriterleri kapsamında her bir ilkedен yararlanılarak dengeli bir düzen yaratılması sağlanmıştır. Bu kapsamda eğlence parkı bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri, ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 Vialand - İsfanbul Tema Parkı tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Vialand - İsfanbul Tema Parkı			
TEKRAR	Tam Tekrar		DENGE	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X		Asimetrik Denge	
	Değişen Tekrar	X			
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		X
	Merkezsiz Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi	X			
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk	X	ZİTLİK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu	X			
	Üslup Uygunluğu	X			
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		X
	Hareketli Birlik				
	Üslup Birliği	X			

Otel girişinde *Euonymus japonica* 'Aurea' (Altuni Taflan) ve *Thuja occidentalis* (Batı Mazısı) gibi herdemyeşil bitkiler düz bir çizgi oluşturacak şekilde tasarlanmış olup, bahçenin yaz kış yeşil kalması amaçlanmasının yanısıra yaprak döken çalılardan olan, çıplak kırmızı gövdesi ile dekoratif bir görüntü oluşturan *Cornus alba* (Kızılcık) çalısı bahçe peyzaj tasarımında kullanılarak zıtlık ve vurgu yaratmıştır. Ayrıca aralıklı tekrar ile yerleştirilmiş olan saksılar içinde kırmızı çiçekli *Pelargonium zonale* (Sardunya) kullanılarak tasarımda renk kontrastı oluşturulmuştur. Sağ görselde ise tema park otelinin farklı bir açıdan görüntüsünde yer alan piramit formunda budanmış olan *Buxus sempervirens* (Şimşir), yanında *İlex aquifolium* 'Silver Queen' (Çobanpüskülü), *Senecio maritima* (Kül Çiçeği) ve *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea' (Kırmızı Kadın tuzluğu) herdemyeşil bitkileri ile yapılmış olan tasarımda hiyerarşi ve renk zıtlığı yaratmak amaçlanmıştır. Işıktan fazlaca yararlanabilmek amacıyla yerleştirilmiş olan geniş sabit pencereleri ve aralıklı tekrar ile yerleştirilmiş altında kaidesi bulunan dorik sütunları bulunan otel yapısı ve sade bir tasarım anlayışı benimsenmiş olan peyzaj alanı ile bütünlük sağlanmıştır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 İstanbul Tema Parkı oteli peyzajı ve dorik sütunlar (Orijinal 2017)

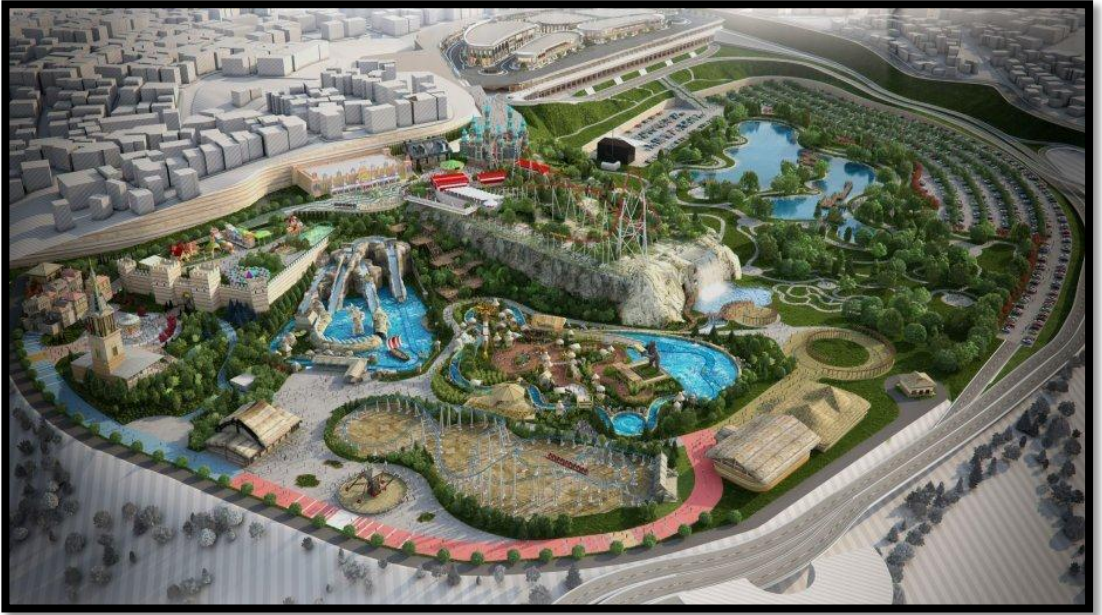
İstanbul tema parkı ve otel arasındaki bölgede yer alan alışveriş merkezinde tasarım açısından birbirinden farklı 250 mağaza cephesi yer almaktadır. Yaratılan bu farklı cepheler ile alana dinamiklik kazandırılmıştır. Bu mağazaların boyutları 100 metrekare ve 6500 metrekare arasında değişmektedir. İstanbul Alışveriş Merkezi bir katı açık, bir katı kapalı olmak üzere iki ana kattan oluşmaktadır. Üstü açık kat üzerine gölge elemanı

olarak asma germe yapı yerleştirilmiş olup alan pasaj yapısında tasarlanmıştır ve alan içinde tramvay dolaşmaktadır. (Şekil 4.8)

Şekil 4.8 İstanbul Alışveriş Merkezinden bir görünüm (Anonim 2016)

İstanbul Gölü etrafına kurulmuş olan Serüven Parkı (Adventure Land), doğa ile iç içe ve çeşitli dış mekan aktiviteleri yapılmasına olanak tanıyan, her yaş grubuna hitap edecek şekilde geniş çim alan üzerinde informal yapıda tasarlanmış bir aktivite parkıdır. İstanbul arazisinin içinde ve Vialand Tema Parkının yanında yer almaktadır. İki parkın birbirinden ayrı girişleri bulunmaktadır. (Şekil 4.9)

Şekil 4.9 İstanbul ve Serüven parkı 3 boyutlu yerleşim planı (Anonim 2013)

İstanbul Tema Parkı 3 ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; ana girişten itibaren sırasıyla ; Oyun Dünyası, Efsaneler Dünyası ve Macera Dünyası'dır (Şekil 4.10).

Alanın peyzaj tasarımında renk yönünden öne çıkan bitki kullanımına özen gösterilmiştir. Alan bünyesinde tasarlanmış bitki kompozisyonlarında zıtlık, hiyerarşi, vurgu vb. ilkelerinden faydalanılmıştır. Ana girişte odak noktası oluşumunu sağlayacak, *Olea europaea* 'Nana' (Bodur Zeytin Ağacı) altında bonsai çalıları ve yer örtücüler kullanılarak minyatür bir köy tasarımı vurgulanmıştır (Şekil 4.11).

Şekil 4.10 İstanbul Tema Parkı haritası (Vialand broşür 2017) (EK10)

Şekil 4.11 İsfanbul Tema Parkı girişi model köy (Orijinal 2017)

Şekil 4.12 Oyun Dünyası'na genel bakış (Orijinal 2017)

Her bir bölgede yer alan geniş yolların zemin materyalleri farklı desenlerde tasarlanmıştır. Bu ayrım ile farklı bölümlere geçiş yapıldığı daha net bir şekilde anlaşılabilmektedir. Alana girişte bulunan kale, farklı renkli tuğlalar ile değişen tekrar yöntemiyle tasarlanmıştır, mavi renkli piramidal çatıları ve renkli duvarları ile dinamik bir görüntü oluşturmaktadır. Kule ve atlıkarında renk ve form kapsamında benzer tasarlanmış olup birbirleri ile biçimsel uygunluk sağlamaktadırlar. Ayrıca atlıkarıncaya giden yol üzerinde aralıklı tekrar yöntemi ile dizilmiş olan piramit formu ağaççıklar

simetrik denge oluşturmaktadır. Atlıkarınca çevresine farklı renklerde *Begonia semperflorens* (Begonya) çok yıllık otsu bitkisi dikilerek biçim uygunluğu sağlanmıştır (Şekil 4.12, Şekil 4.13).

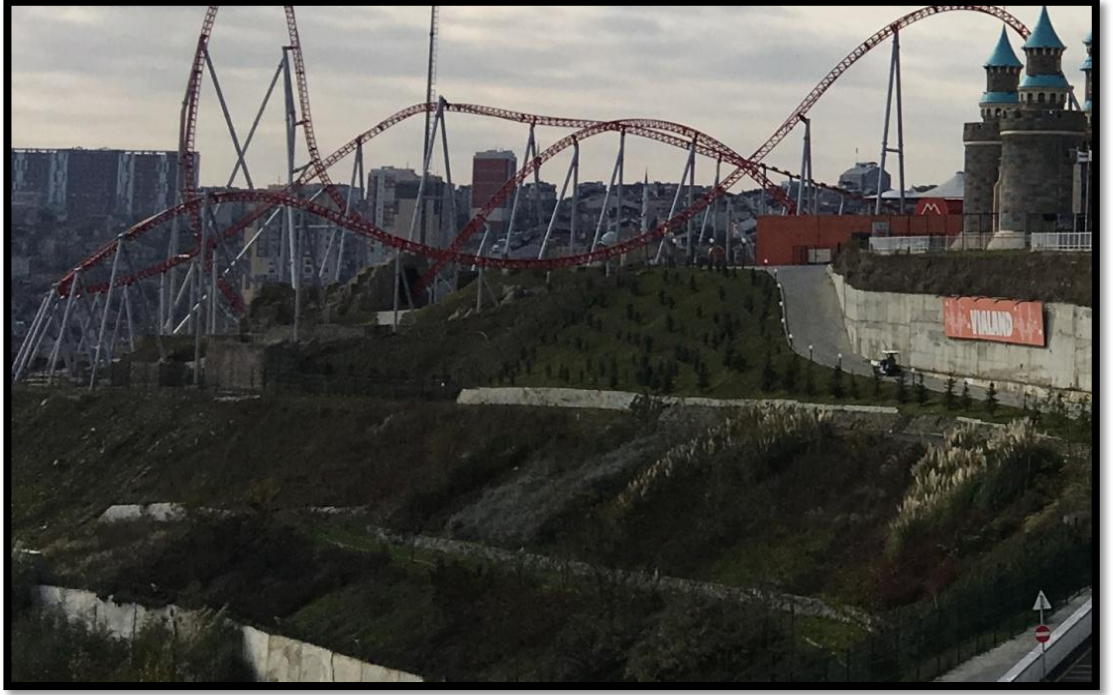
Şekil 4.13 İstanbul Tema Parkı atlı karınca (Orijinal 2017)

Angry Birds ünitesi önünde kırmızı yapraklı *Nandina domestica* (Cennet Bambusu), *Euonymus japonica 'Variegata'* (Yeşil Taflan) ve budanarak şekil verilmiş *Euonymus japonica 'Aurea'* (Altuni Taflan) kullanılarak tasarımda hiyerarşi ve zıtlık ilkelerinden faydalanılmıştır. (Şekil 4.14)

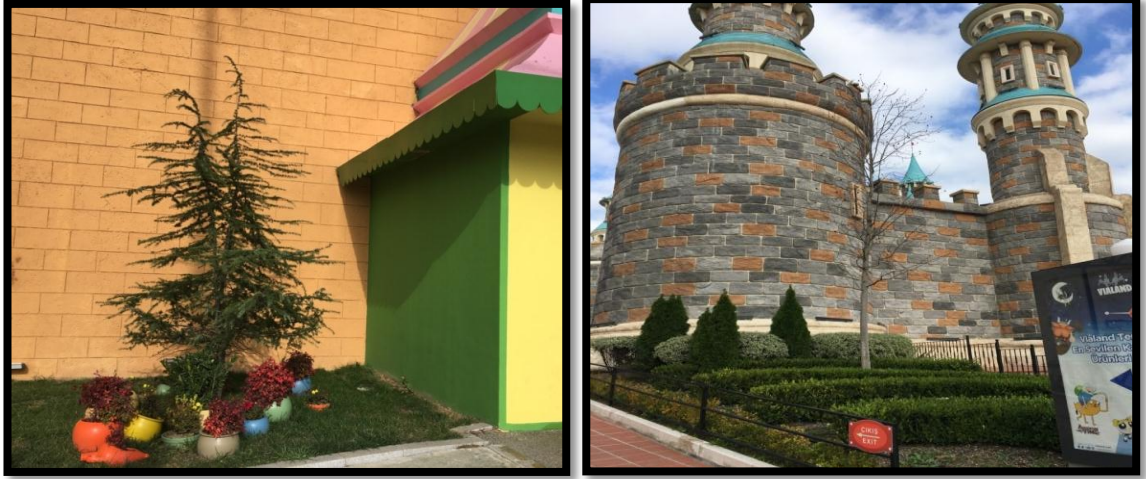
Şekil 4.14 İstanbul Tema Parkı Angry Birds Ünitesi (Orijinal 2017)

Nefeskesen hız treni ünitesi, İstanbul girişinde yer alan ve genç kesime hitap eden tema parkın en büyük roller coaster ünitesidir. Hemen şev yanında yer aldığı görülmektedir, erozyonu önlemek amacı ile bu alanda teraslama ve aralıklı tekrar yöntemi ile bitkilendirme yapılmıştır (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 İstanbul Tema Parkı Nefeskesen (Orijinal 2017)

Piramit formu *Picea abies* (Avrupa Ladini) fidanı altında saksılara dikilmiş olan *Nandina domestica* (Cennet Bambusu) ve *Euonymus japonica* (Taflan) bitkileri ile tasarımda vurgu, ölçü ve renk zıtlığı oluşturulmuştur. Şato önünde hafif eğimli geçiş bölgesinde bulunan budanarak şekil verilmiş *Thuja occidentalis* (Batı Mazısı), *Buxus sempervirens* (Şimşir) ve *Pittosporum tobira 'Variegata'* (Yıldız Çalısı) ile de tasarımda zıtlık ve hiyerarşi yaratılmıştır (Şekil 4.16)

Şekil 4.16 İsfanbul Tema Parkı peyzaj tasarımından örnekler (Orijinal 2017)

Çocuklar düşünülerek döşemede kauçuk malzeme kullanılmıştır. Hem zeminde hem ünitelerde kontrast renkler bir arada kullanılarak ilgiyi canlı tutmak amaçlanmıştır. Alanda aralıklı tekrar ile yerleştirilerek ritim oluşturmuş olan renkli saksılar içinde çalılar bulunmaktadır. Alan bünyesindeki tasarımlar ahşap, taş, plastik ve metal materyallerden oluşmaktadır . (Şekil 4.17)

Şekil 4.17 İsfanbul Tema Parkı Oyun Dünyası'na giriş (Orijinal 2017)

Efsaneler Dünyasının hemen girişinde yer alan sokakta eski İstanbul evleri ve taş döşemesi ile eski zamanlardaki İstanbul sokakları betimlenmiştir. Dışı tarihi İstanbul evleri tarzında taş döşeme ve ahşap materyaller ile tasarlanmış olan yapıların içleri kafe ve satış noktalarıdır (Şekil 4.18). Piramit çatılı kemerli bir kapı vasıtası ile Fatih'in Rüyası, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethini balmumu heykel canlandırılmalarıyla anlatan, İstanbul tarihini anlatırken hem öğretici hem ilgi çekici hale getirmeyi başaran alana geçiş yapılmaktadır. Dış tasarımında İstanbul Surlarından esinlenildiği net bir şekilde görülmekte olup hemen kale girişinde Fatih Sultan Mehmet'in balmumu heykeli bulunmaktadır. Alanın duvar tasarımında aralıklı tekrar ilkesinden yararlanılmıştır (Şekil 4.19) Adalet Kulesi, içinde asansör barındıran bu yapının dış tasarımında kız kulesinden, Saray Salıncağı ünitesi ise şadırvandan esinlenilerek tasarlanmıştır. Alan bünyesindeki yapılar arasında üslupta uygunluk bulunmaktadır (Şekil 4.21)

Şekil 4.18 İstanbul Tema Parkı Efsaneler Dünyası (Orijinal 2017)

Şekil 4.19 İstanbul tema parkı Fatih'in Rüyası (Orijinal 2017)

Şekil 4.20 İstanbul tema parkı Adalet Kulesi ve Saray Salıncağı (Orijinal 2017)

Efsaneler dünyası bünyesinde yer alan çim parterler üzerinde budanarak şekil verilmiş *Buxus sempervirens*(Şimşir) herdemyeşil bitkisinin ortasına kırmızı renkli mevsimlik çiçekler dikilerek tasarımda zıtlık yaratılmakta, Osmanlıda oldukça önemli bir yere sahip olan lale motifi çim arazi üzerinde vurgulanmaktadır (Şekil 4.21).

Şekil 4.21 İstanbul Tema Parkı Efsaneler Dünyası peyzaj tasarımı örnekleri (Orijinal 2017)

Şekil 4.22 ve Şekil 4.23'de kenarlarında metal trabzanlar bulunan ahşap merdivenler ile inilerek Macera Adası bölümüne ulaşılmaktadır. Yolları informal ve dairesel yapıda tasarlanmış olan alan bünyesinde çim yüzeyler ve aralıklı tekrar yöntemi ile simetrik

denge oluşturacak düzende yerleştirilmiş olan yuvarlak formlu yaprak döken bitkiler yoğunlukla kullanılmıştır.

Şekil 4.22 Macera Dünyası'na inen ahşap merdivenler ile sonbahar mevsiminde parktan bir görüntü (Orijinal 2017)

Şekil 4.23 Macera Dünyasına genel bakış (Anonim 2015)

Şekil 4.24'de 360 ünitesine giden, ahşap malzeme kullanılarak tasarlanmış olan informal patika yolda bambu çit örtüsü arkasında yer alan piramit formlu bitkiler, samanla kapatılmış piramit yapılı çatılar ile tasarımda fiziksel uygunluk sağlanmış olup,

Disneyland tema parkının ‘Adventureland’ bölümünden esinlenerek yaratıldığı görülmektedir.

Şekil 4.24 İstanbul (Vialand)'dan bir görüntü ve Disneyland'da yer alan Adventureland (Adventureland: Anonymous 2014b) (Orijinal 2017)

Şekil 4.25' da solda kırmızı çakıl taşları üzerinde kurumuş bir ağaç kökü üzerinde ahşap materyaller ile tasarlanmış ayı heykeli görülürken, sağda ahşap görüntüsü verilmiş malzemeler ve saman çatı kullanılarak yapılmış bina önünde hiyerarşik olarak yerleştirilmiş olan *Juniperus horizontalis* (Yayılıcı Ardıç) ve *Yucca filamentosa* (Avize Çiçeği) ile yuvarlak formlu meşe palamudu heykeline vurgu yapılmıştır.

Şekil 4.25 İstanbul Tema Parkı bünyesinde bulunan heykel örnekleri (Orijinal 2017)

Her bir bölüm içinde farklı tasarımlarda oturma birimleri yer almaktadır. Şekil 4.26 de Macera Dünyası bölümünde yer alan oturma birimleri görülmektedir. Ahşap malzeme kullanımı ve bitki kombinasyonları ile vurgu oluşturularak yapılmış oturma birimi tasarımları bir arada alan bünyesinde bütünlük sağlamış olup, tasarımda düzen oluşturmuştur (Şekil 4.26). Oyun dünyasında yer alan kauçuk malzeme üzerine çoğunlukla plastik ve metal materyaller kullanılarak tasarlanmış olan gölgelik ve oturma birimlerinde çocuklar düşünülerek alçak seviyede tasarlanmış olduğu gözlemlenmiştir. (Şekil 4.27)

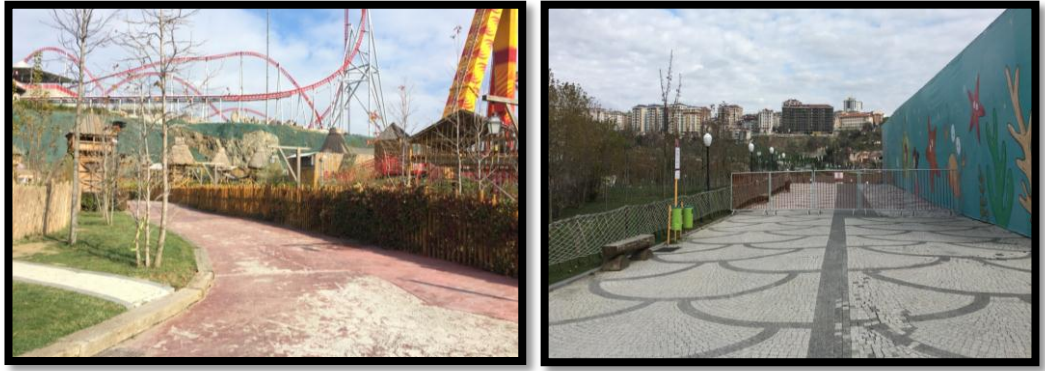

Şekil 4.26 İstanbul tema parkı oturma birimleri (Orijinal 2017)

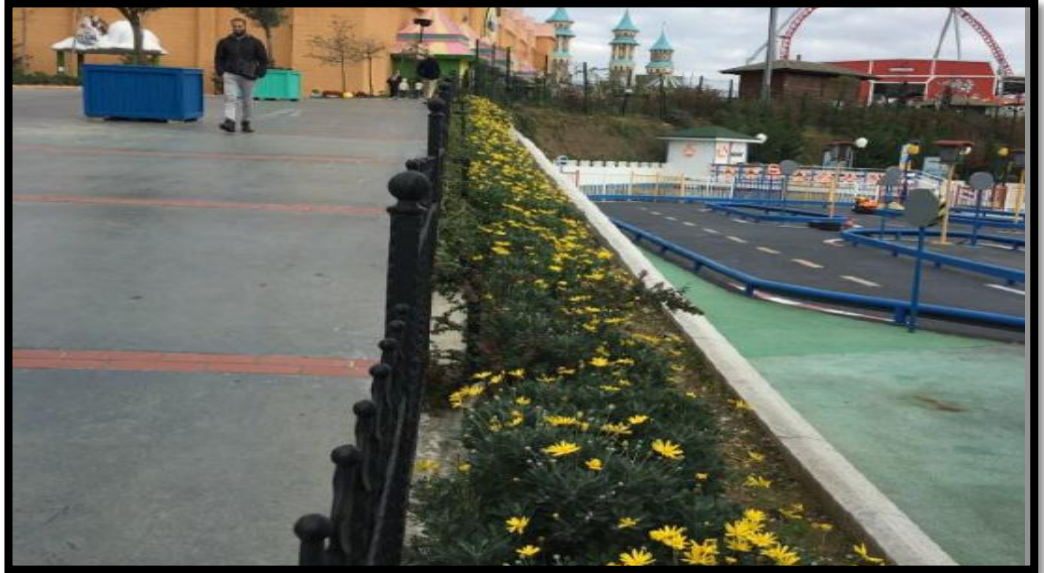

Şekil 4.27 Oyun Dünyası Pergola ve oturma birimleri (Orijinal 2017)

Şekil 4.28'da, bazı yer döşeme elemanlarının yoğun kullanım sonucu deformasyona uğramış olduğu görülmektedir. Şekil 4.27 'da ise İsfanbul(Vialand) Oyun dünyasından Efsaneler dünyasına giden doğrusal aks kenarında, korkulukların arkasında, aksa paralel olarak dikimi yapılarak sirkülasyonu yönlendiren nitelik kazandırılmış olan ve tasarımda vurgu sağlayan sarı çiçekli *Euryops pectinatus* (Sarı Papatya Çalısı) herdem yeşil çalısı bazı zehirli parçalara sahiptir. Bu kapsamda, Nacak (2000), eğlence parklarının çocuk ziyaretçilerin kullanım mekanları olmasından ötürü, alan içinde zehirli ve dikenli bitki kullanımı olmaması gerektiğini bildirmiştir.

Şekil 4.28 İsfanbul tema parkı içinden zemin görselleri (Orijinal 2017)

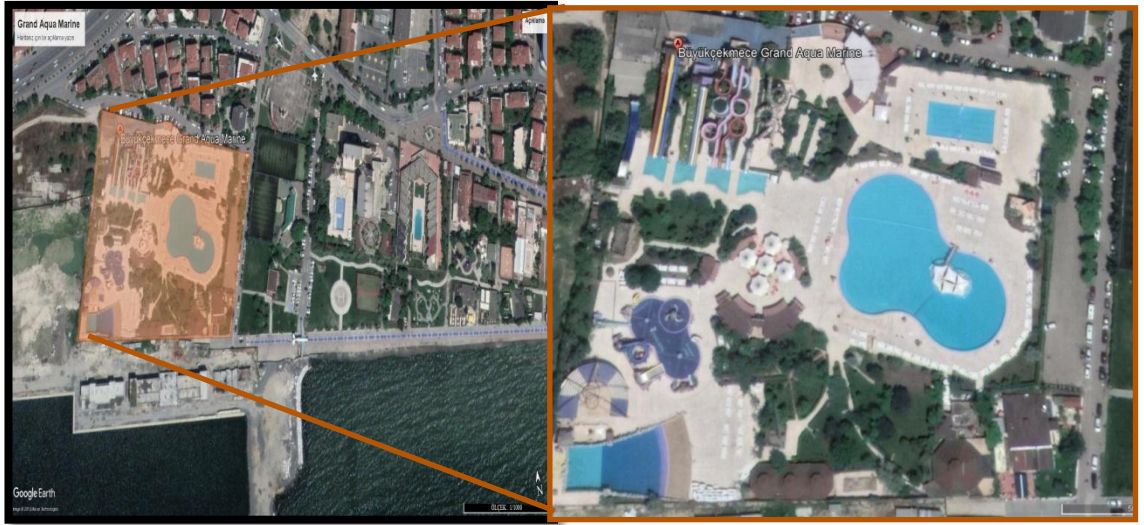

Şekil 4.29 İsfanbul tema bünyesinde bulunan *Euryops pectinatus* (Sarı Papatya Çalısı) (Orijinal 2017)

4.2 Grand Aqua Marine

12 Mayıs 1999 yılında ziyaretçiye açılmış olan Grand Aqua Marine İstanbul kenti Büyükçekmece ilçesinde kurulmuştur ve yaklaşık 3 hektarlık alan içinde 3000 kişiyi ağırlayacak kapasiteye sahiptir. Su parkının bünyesinde 2500 m²'lik yarı olimpik havuz bulunmaktadır (Anonim 2019e). Bünyesinde yapısal planlama elemanı olarak; yönetim binası, alışveriş birimi, ihtiyaç birimleri (Soyunma odaları, duş, tuvalet birimleri), sağlık birimleri, gastronomik birimler, oturma birimleri ve otopark bulunmaktadır.

Şekil 4.30'de uydu görüntüsü yer almakta olan su parkı, Büyükçekmece ilçesinin, Marmara denizine bakan tarafında, düz bir arazi üzerinde planlanmıştır. Dairesel ve geometrik yapıda tasarlanmış olan 8 adet havuz birimi bulunan su parkının bünyesindeki en büyük havuz birimi 2500 m² boyutundaki yarı olimpik havuzdur. Su ve oyun aletleri barındıran her su parkı gibi içinde bulunan ve su ögesi barındıran yapıların çevresinde geniş, düz zemin tasarlanmış olup, alan girişi, çevresi ve içinde özel olarak tasarlanmış boşluklarda bitkilendirme yapılmıştır. Alanın kara cephesinde görüntü-görüntü perdelemesi amacıyla sık dokulu yuvarlak formu ağaç dikilerek çevresinden izole bir mekan yaratılmış olup, deniz cephesinde manzarının kapanmaması amacıyla bitki yoğunluğu seyrek tutulmuştur. Alanın çevresinde ileride genişlemesine olanak sağlayacak boş arazi bulunmaktadır, zaman içinde bünyesine eklediği su kaydırakları ile gelişime açık, sürdürülebilirliğini sağlayan bir planlama anlayışı içindedir.

Şekil 4.30 Grand Aqua Marine su parkı uydu görünümü (Google Earth 2019)

Su parkı bütününde yapılmış olan tasarımlarda, temel tasarım kriterleri kapsamında tekrar, denge, vurgu, uygunluk, zıtlık ve birikim ilkeden yararlanılarak dengeli bir düzen sağlanmıştır. Bu kapsamda su parkı bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri, ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4 Grand Aqua Marine tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Grand Aqua Marine			
TEKRAR	Tam Tekrar		DENGE	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X		Asimetrik Denge	X
	Değişen Tekrar	X			
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		
	Merkezsiz Hiyerarşi				X
	Çevresel Hiyerarşi				
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk	X	ZITLIK		
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu				X
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		
	Hareketli Birlik	X			X
	Üslup Birliği				

Alan bünyesinde kurulmuş olan yapılar fonsiyonuna uygun olarak tasarlanmış olup, su kaydıraklarında renk çeşitliliğinden faydalanılarak dikkati üzerinde toplayıcı nitelik kazandırılmıştır. Alan tasarımında yoğun olarak dokulu ağaçlar ve herdemyeşil çalı türleri tercih edilmiş olup, renk, ölçü ve şekilde farklılık göstererek vurgu ve kontrast yaratılmıştır (Şekil 4.31).

Şekil 4.31 Grand Aqua Marine su parkından genel görünüm (Anonim 2019e)

Zemini traverten ile döşenmiş olan alanın yolları informal yapıda tasarlanmıştır. Alan içinde bulunan yapıların dış tasarımlarına kaya görünümü verilecek materyaller kullanılarak doğa ile uygunluk sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca düz arazi üzerinde planlanmış olmasının etkisi ile yer seviyesi üstünde kalan su kaydıraklarının aksamlarının yaratabileceği estetik olmayan görüntü, yoğun ağaç ve çalı kullanımı ile gizlenerek, su parklarında önemli tasarım kriterlerinden olan birlik ve düzen sağlanmıştır (Şekil 4.32). Alan bünyesinde yoğun olarak kullanılan renk ögesi oturma birimlerine de yansımış olup, gölgeleme elemanı olarak yuvarlak formu boylu ağaç ve piramit çatılı hasır şemsiyeler bir arada kullanılarak zıtlık yaratılmıştır (Şekil 4.33)

Şekil 4.32 Grand Aqua Marine yapılarından görünüm (Anonim 2019e)

Şekil 4.33 Grand Aqua Marine bünyesinde yer alan oturma birimler ve yapay-doğal gölgelendirme elemanları (Anonim 2019e)

Alana, beton malzeme ile yapılmış olduğu düşünülen ve tuğla görünümü verilmiş olan 3 sütunlu 2 adet kemerli arkadlardan giriş yapılmaktadır. Bu arkadlar simetrik tasarlanmış olup 4 adettir ve yanlarında bulunan yeşil alanda yuvarlak formu odunsu bitkiler ve budanabilir çalılar ve palmyeler kullanılarak aralıklı ve değişen tekrar yöntemi ile asimetrik bir denge yaratılmıştır. Alanda bünyesinde birlik ve düzen sağlanmıştır (Şekil 4.34).

Şekil 4.34 Grand Aqua Marine giriş tasarımı (Anonim 2019e)

Buxus sempervirens (Adi Şimşir) çalısı ile tasarımda simetrik denge sağlanmış olup, bitkisel koridor sirkülasyonu yönlendirmektedir (Şekil 4.35).

Şekil 4.35 Grand Aqua Marine yol ve peyzajından görünüm (Anonim 2019e)

4.3 Marina Aquapark Waterland

Marina Aquapark Waterland su parkı, İstanbul kenti Tuzla ilçesinin marinasında 6 Haziran 2019 yılında, 1.5 hektarlık arazi üzerinde kurulmuştur. Alanın yaklaşık 0.23 hektarlık bölümü yeşil alandan oluşmaktadır. Bünyesinde 12 adet su kaydıracağı ve dalga havuzu bulunmaktadır (Anonim 2019f).

Bünyesinde yapısal planlama elemanları olarak; yönetim binası, alışveriş birimi, ihtiyaç birimleri (soyunma odaları, duş, tuvalet birimleri), sağlık birimleri, gastronomik birimler, oturma birimleri ve otopark bulunmaktadır.

Şekil 4.36'de uydu görüntüsü görülmekte olan su parkı, Marmara denizi kıyısında ulaşımı kolay sağlanacak, düz bir arazi üzerinde planlanması yapılmış olan su parkının bünyesinde dairesel ve geometrik yapıda tasarlanmış olan 4 adet havuz bulunmaktadır. Bünyesinde az miktarda bitkilendirme yapılmış olan park, su tasarrufu sağlamak amacıyla deniz kenarında planlanmıştır.

Şekil 4.36 Marina Aquapark Waterland su parkı uydu görünümü (Google Earth 2019)

Tasarımı abm grup tarafından tasarımı yapılmış olan su parkının kara cephesi yapay çim çit ile kapatılmıştır. Alanın deniz cephesi açık olan alanın, kıyı şeridinde ahşap malzeme ile tasarlanmış, üstü saman ile örtülmüş olan piramit çatılı pergolalar yerleştirilmiştir ve sahil şeridinde 3 adet, kot farkı rampa ile çözümlenmiş olan ahşap iskele bulunmaktadır (Şekil 4.37).

Şekil 4.37 Marina Aquapark Waterland su parkı Abm Grup tarafından yapılmış olan 3 boyutlu yerleşim planı (Anonim 2018c)

Su parkı bütününde yapılmış olan tasarımlarda, temel tasarım kriterleri kapsamında tekrar, denge, vurgu, uygunluk, zıtlık ve birik ilkedden yararlanılarak düzen sağlanmıştır. Bu kapsamda su parkı bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri, ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5 Marina Aquapark Waterland tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Marina Aquapark Waterland			
TEKRAR	Tam Tekrar	X	DENGE	Simetrik Denge	
	Aralıklı Tekrar			Asimetrik Denge	
	Değişen Tekrar				
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		X
	Merkezsiz Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi				
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk		ZITLIK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu	X			
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		X
	Hareketli Birlik	X			
	Üslup Birliği				

Alan bünyesinde kurulmuş olan yapılar, fonksiyonlarına uygun olarak tasarlanmışlardır, su kaydıraklarında ve alan içinde yer alan diğer yapısal elemanlarda renk karmaşası -

renk zıtlıkları yaratılarak dikkati üzerinde toplayıcı-vurgulayıcı nitelik kazandırılmıştır (Şekil 4.38).

Şekil 4.38 Marina Aquapark Waterland su parkından genel görünüm (Anonim 2019g)

Araç yolunun hemen yanında yer alan su parkının giriş birimi yapısı, dairesel formda sivri çatılı asma germe yapılardan esinlenilerek tasarlanmış olan, dışında dokulu metal malzeme ve bünyesinde bulunan kontrast renkler ile alanda dinamizm yaratılmasını sağlamıştır. Alan bünyesinde çizgisel doğrultuda ve tam tekrar yöntemi ile yerleştirilmiş olan pergolaların piramit çatı yapısı, giriş biriminde bulunan ana bina ile biçimsel uygunluk oluşturmaktadır. Alanın Kuzey'inde 2000 m²'lik bir alanın yüzeyi çim ile kaplanmış olup üzerinde gölgeleme elemanı olarak pergolalar bulunmaktadır. Alan gelişime açık, dinamik bir yapıda tasarlanmış olup, bünyesinde hareketli birlik söz konusudur. (Şekil 4.39).

Şekil 4.39 Marina Aquapark Waterland girişi ve pergolaları (Orijinal 2019)

Düz arazi üzerinde planlanmış olan su parkı bünyesinde yer alan su kaydıraklarının yer seviyesi üstünde kalan aksamları, çevresinde bitkilendirme yapılmamış olmasından ötürü görülebilmektedir. Alanın etrafı yapay çim tel örtüsü ile çevrelenmektedir (Şekil 4.40). Alanda yerler beton ile kaplanmış olup su kaydıraklarının bulunduğu alanlara kaydırmayacak yer kaplama elemanları yerleştirilmiştir. 1.5 hektarlık alan bünyesinde yaklaşık 0.23 hektarlık çim alan ve ahşap saksıların içine yerleştirilmiş olan palmye ağaçları bulunmaktadır (Şekil 4.41). Alan bünyesinde tasarlanmış olan yapıların bir arada tasarım kriterlerine uygun olarak yerleştirilmesi doğrultusunda düzen sağlanmıştır.

Şekil 4.40 Marina Aquapark Waterland bünyesindeki su kaydırakları (Orijinal 2019)

Şekil 4.41 Marina Aquapark Waterland kaydıraqları (Orijinal 2019)

4.4 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi

Bünyesinde mesire alanı, restoranlar, macera parkuru ve hayvanat bahçesi barındıran Park of İstanbul doğa ve yaşam kompleksi bünyesinde yer alan Çekmeköy hayvanat bahçesi doğa ve yaşam kompleksi, 2019 yılının Nisan ayında açılmıştır. İstanbul metropol kentinin Anadolu yakasında Çekmeköy ilçesinde bulunmaktadır. 20 hektarlık arazi içinde planlanmış olan parkın 1 hektarlık bölümü hayvanat bahçesidir (POİ 2019). (Şekil 4.42)

Tema parkları sınıflandırması kapsamına hayvanat bahçeleri girdiği için alanın sadece hayvanat bahçesi bölümü üzerinde durulacaktır. Peyzaj ekolojik planlaması kapsamında sürdürülebilirlik kavramı, alanın devamlılığını sağlayabilmesi açısından önem arz eden bir konudur. Hayvanat bahçesi, kriterlerine uygun bir planlama kapsamında, kolay erişilebilir ve zaman içinde genişleyebileceği bir alanda konumlandırılmış olması ile sürdürülebilirliğini sağlayabileceği anlaşılmaktadır. Alan kurulur iken, ekolojik planlama kapsamında doğal yeşil doku üzerinde doğal bitkisel yapıya zarar verilmeden yerleşim sağlamış olup, bünyesinde hava sirkülasyonunu kesmeyecek boyutta ve ahşap materyaller ile tasarlanmış yapısal elemanlar barındırmaktadır.

Alan bünyesinde yapısal planlama birimi olarak; yönetim - hizmet binaları, bilgi panoları, hayvan hastanesi, barınaklar, kafesler, dinlenme - ihtiyaç birimleri ve otopark bulunmaktadır.

Şekil 4.42 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi uydu görünümü (Google Earth 2019)

Hayvanat bahçeleri planlamasında hayvanlar sistematığıne, kıtalardaki yayılışlarına veya davranışlarına dayalı olarak düzenlenebilmektedirler. Çekmeköy hayvanat bahçesi örneğinde planlama aşamasında sistematik düzenleme sisteminden yararlanılmıştır. Yani benzer ihtiyaçlara sahip olan benzer hayvanlar sırası ile yanyana aynı tarz kafes sistemleri içinde yer almaktadırlar. Bu planlama yöntemi ile bakım maaliyeti azalmakta ve aynı familya içinde yer alan canlıların benzerliklerini ve farklılıklarını algılayabilmek kolaylaşmaktadır. Örneğin, maymun türleri bir bölgedeki kafes sistemleri içinde yer alır iken kuş türleri başka bir bölgedeki kafes sistemleri içinde yer almaktadır. Her bir kafes bünyesinde yapısal elemalar birbiri ile benzerlik göstermektedir ve az miktarda bitkilendirme yapılmıştır (Şekil 4.43)

Şekil 4.43 Park of İstanbul alan kullanım planı (POI 2019) (EK11)

Mekan kurulmasından önce alan içinde bulunan çok yıllık odunsu bitkilere dokunulmamış olup, ufak peyzaj düzenlemeleri yapılmıştır. Alan içindeki bariyerler hayvanların atlama, uçma vb. özelliklerine göre değişkenlik gösterecek şekilde tasarlanmıştır. Alanda sirkülasyon, tam tekrar yöntemi ile tasarlanmış olan her bir barınağın es geçilmeden gezilebileceği barınaklara paralel ve çizgisel yapıda, 4 metre genişliğinde ana yollar ile sağlanmıştır.

Hayvanat bahçesi bütününde yapılmış olan tasarımlarda, temel tasarım kriterleri kapsamında her bir ilkeden farklı yöntemler ile yararlanılarak dengeli bir düzen sağlanmıştır. Bu kapsamda hayvanat bahçesi bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri, ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Çekmeköy Hayvanat Bahçesi			
TEKRAR	Tam Tekrar	X	DENGE	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X		Asimetrik Denge	
	Değişen Tekrar	X			
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		X
	Merkezsiz Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi	X			
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk		ZİT LİK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Bıçım Uygunluğu	X			
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		X
	Hareketli Birlik	X			
	Üslup Birliği				

Arazi içinde doğal olarak bulunan *Pinus nigra* (Kara Çam)'nın gövdesini çevreleyen, daire formunda ahşap oturma birimleri alan içinde değişen tekrar yöntemi ile yerleştirilmiştir. Alan bünyesinde yer alan kafesler benzer niteliklerde tam tekrar yöntemi ile yerleştirilmiş olup, yırtıcı hayvan bölümünde canlılar kot farkı ile ziyaretçilerden ayrılmıştır. Hayvan barınakları bünyesinde su öğelerine yer verilmiş olup, ayının bulunduğu dikdörtgen formlu bölümde dairesel yapıda tasarlanmış havuz ile zıtlık sağlanmış olup dinamizm amaçlanmıştır (Şekil 4.44, Şekil 4.45).

Hayvanat bahçesi içinde eğimli bir alanda kademelendirme yöntemi hiyerarşik yapıda aralıklı tekrar yöntemi ile dikim yapılarak görsellik sağlanmıştır. Bahçe bünyesinde yer alan yapısal materyaller ahşap malzemeler ile tasarlanarak doğa ile uygunluk oluşturulması sağlanmıştır. Alan bünyesinde yer alan tasarımlarda simetri ve aralıklı tekrar ilkelerine sıkça rastlanmaktadır (Şekil 4.46).

Şekil 4.44 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi içindeki doğal peyzaj (Orijinal 2019)

Şekil 4.45 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi içindeki kafes birimleri (Orijinal 2019)

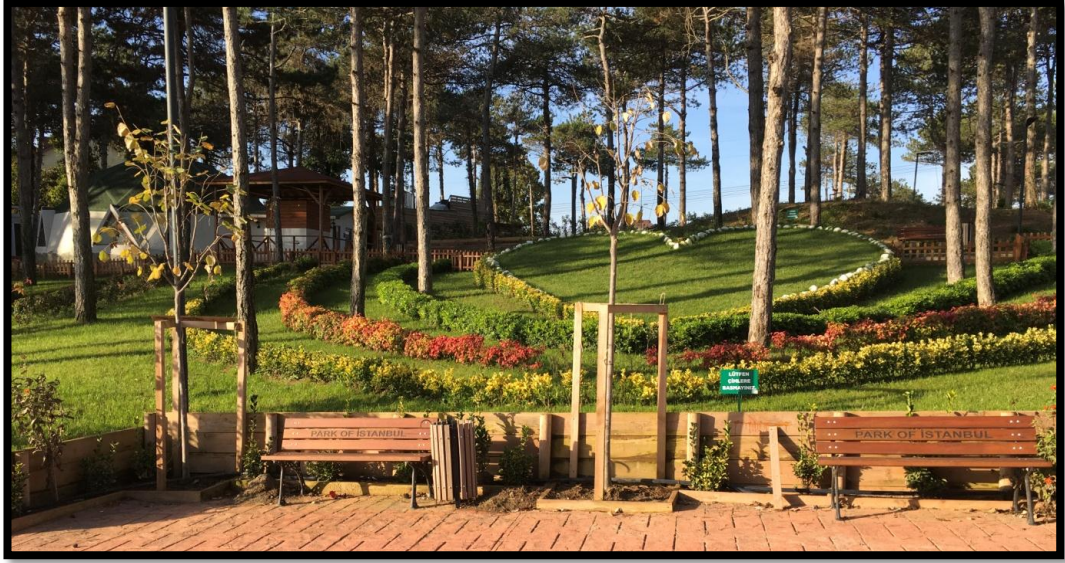
Şekil 4.46 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi içi peyzaj tasarım ve yapısal tasarım örnekleri (Orijinal 2019)

Şekil 4.47'de hayvanat bahçesine giden yol çevresinde yapılmış olan peyzaj tasarımında aralıklı tekrar yöntemi ile simetrik bir denge oluşturulmuş olup, farklı form ve renklerde ağaç ve çalı seçimleri ile aynı zamanda zıtlık yaratılarak ritim oluşturulmuştur. Zemini traverten ile döşenmiş, formal düz yollardan oluşan ana aks ve doğal taş döşenmiş, informal yan yollar ile birbirini tamamlamaktadır. Alana ahşap materyal kullanılarak tasarlanmış olan arkad yapısı altından giriş yapılmaktadır.

Hayvanat bahçesi girişindeki toplanma alanında oturma birimleri arkasında yer alan eğimli alanda, budanabilir çalı formları ile yapılmış olan peyzaj tasarımı örneğinde çevresel koram (hiyerarşi) ilkesinden faydalanılmıştır. Merkezde yer alan *Euonymus japonica* (Altuni Taflan) çalısı çevresinde aralıklarla tekrar edilen kademeli bir yörünge oluşturulmuş olup renk farkı ile zıtlık ve vurgu yaratılmıştır (Şekil 4.48).

Şekil 4.47 Park of İstanbul girişi (Orişinal 2019)

Şekil 4.48 Çekmeköy Hayvanat Bahçesi girişi meydanı (Orijinal 2019)

4.5 Polonezköy Hayvanat Bahçesi

İstanbul metropol kentinin Polonezköy yerleşkesinde kurulmuş olan Polonezköy hayvanat bahçesi 3.5 hektarlık arazi üzerinde 1995 yılında kurulmuştur. Günümüz klasik hayvanat bahçelerinin aksine bünyesinde açık alanda gezen hayvanlara rastlamak mümkündür (Anonim 2019ı).

Şekil 4.49'de uydu görüntüsü yer almakta olan hayvanat bahçesi kent içinde fakat kent yaşamından uzak, tabiat parkı bünyesinde planlanmıştır. Hayvanat bahçesi bünyesinde sirkülasyon doğa ile paralel, informal çizgide tasarlanmış olan yollar ile sağlanmaktadır. Alan su öğeleri ve vadiler ve tepelerden oluşan hareketli bir arazi üzerinde planlanmıştır. Ekolojik planlama kapsamında, tabiat parkı içinde, doğal bitki yapısına zarar verilmeden arazi üzerinde yerleşim sağlanmış olup, bünyesinde hava sirkülasyonunu kesmeyecek yapısal elemanlar barındırmaktadır. Zaman içinde bünyesine yeni hayvanlar dahil etmesi ve tabiat parkı bünyesinde hayvanların doğal yaşamlarını diğer hayvanat bahçelerine oranla daha az kısıtlaması ile sürdürülebilir bir planlama anlayışı içinde olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.50).

[illegible]

116

Kuramsal temeller ve Çekmeköy hayvanat bahçesi kapsamında da belirtildiği üzere, hayvanat bahçeleri planlamasında hayvanlar farklı kriterlere dayalı olarak düzenlenebilmektedirler. Bu kapsamda Polonezköy hayvanat bahçesi incelendiğinde karma düzenleme sisteminden yararlanılarak planlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Karma düzenleme kapsamında davranışsal ve popüler düzenleme sistemleri görülmektedir. Davranışsal düzenlemeye örnek olarak ala geyik, muflon ve lama gibi otobur hayvanların bir arada tek bir alan içinde, aynı şekilde ördek, kuğu ve filamingolar gibi yüzebilen canlıların bir arada tek bir gölet içinde yer alması verilebilir. Popüler planlama kapsamında alan genelinde herhangi bir sistematik bağlantı gözetilmemiş olup, ziyaretçilerin ilgisini çekecek hayvanlar alan bünyesinde farklı bölgelere dağıtılarak düzenleme yapılmıştır. Ayrıca alan bünyesinde çocuk oyun alanı, piknik alanı, otopark ve konaklama birimi olarak otel de mevcuttur. Bölgedeki doğal bitki yapısı bozulmadan korunmuş olan alan bünyesinde hayvanlar açıkta dolaşabilmektedir (Şekil 4.51, Şekil 4.52).

Şekil 4.51 Polonezköy Hayvanat Bahçesi hava görünümü (Anonim 2019ı)

Hayvanat bahçesi bütününde yapılmış olan tasarımlarda, temel tasarım kriterleri kapsamında tekrar, denge, hiyerarşi, uygunluk, zıtlık ve birlik ilkelerinden yararlanılarak doğal yapıyı bozmayan dengeli bir düzen sağlanmıştır. Bu kapsamda

hayvanat bahçesi bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri, ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7 Polonezköy Hayvanat Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Polonezköy Hayvanat Bahçesi			
TEKRAR	Tam Tekrar		DENGE	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X			
	Değişen Tekrar			Asimetrik Denge	
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		
	Merkezsiz Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi	X			
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk		ZİTLİK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu	X			
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		X
	Hareketli Birlik	X			
	Üslup Birliği				

Doğal peyzaj yapısını korumakta olan hayvanat bahçesi bünyesinde mevsimsel döngü bulunmakta, alan çevresinde gürültü-görüntü perdelemesi sağlayan sık dokulu, yuvarak ve piramit formu ağaçlar, renk ile zıtlık yaratarak informal yapıda tasarlanmış olan alan bünyesinde dinamizm yaratmaktadır (Şekil 4.52). Hayvanat bahçesine, ahşap

materyaller ile simetrik denge ilkesi kapsamında tasarlanmış olan asma çatılı yapı vasıtasıyla giriş yapılmaktadır (Şekil 4.53).

Şekil 4.52 Polonezköy Hayvanat Bahçesi bünyesinde yer alan bariyerlerden örnekler (Orijinal 2019)

Şekil 4.53 Polonezköy Hayvanat Bahçesi girişi (Orijinal 2019)

Alan bünyesinde yer alan kafesler çevresinde bitkilendirme bulunmamaktadır. Hayvanat bahçesi doğal peyzaj yapısını korumakta olup, sirkülasyon düzenlemesi dışında peyzaj tasarımına müdahale edilmemiştir. Bahçe bünyesinde ana yollar 6 metre genişliğinde ve beton kullanılarak yapılmış olup iki yanında yer alan bordür ile çim kaplı alanlardan ayrılmıştır, yan yollarda ise doğal taş materyali kullanılmıştır. Bahçe bünyesinde metal kafesler dışında ahşap ve taş gibi doğal materyaller kullanılmaya özen gösterilmiştir.

Bahçe içindeki yapılarda kullanılan bu doğal malzemeler, doğa ile uygunluk oluşumunu sağlamaktadır. Alanda açık yeşil alanlar yoğunlukta olup, alan bünyesinde birlik ve düzen sağlanmıştır. Alan bünyesinde bulunan dairesel formda aralıklı tekrar yöntemi ile tasarlanmış ve çevresel hiyerarşi oluşturan ahşap amfi üzerinde gölge sağlayacak eleman bulunmamaktadır (Şekil 4.54).

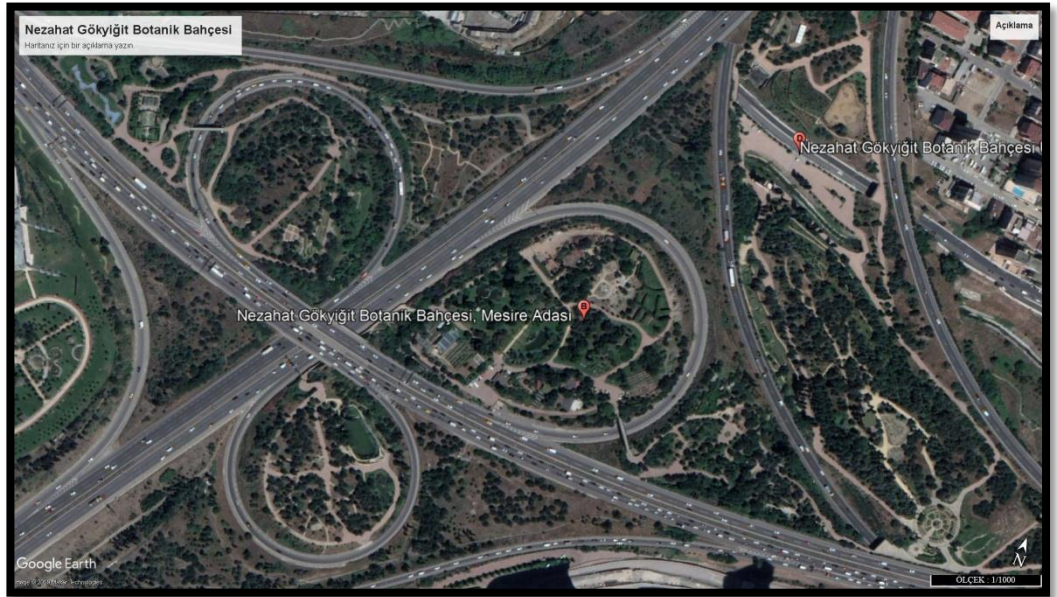

Şekil 4.54 Polonezköy Hayvanat Bahçesi peyzaj yapısından görüntüler (Orijinal 2019)

4.6 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi

Başlangıçta bitkilendirme ve ağaçlandırması "hatıra parkı" amacına yönelik olarak düzenlenen, toprak ıslah edilerek 50 hektarlık alana 50.000 ağaç ve çalı dikilen Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi (NGBB), Ali Nihat Gökyiğit tarafından eşi Nezahat Gökyiğit anısına 1995 yılında kurulmuştur. Daha sonra amaç değiştirilmiş ve botanik bahçesine çevrilmiş olan bahçe 2002 yılında halkın ziyaretine açılmış olup, 2003 yılında da adı Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi olarak değiştirilmiştir. (Anonim 2018a).

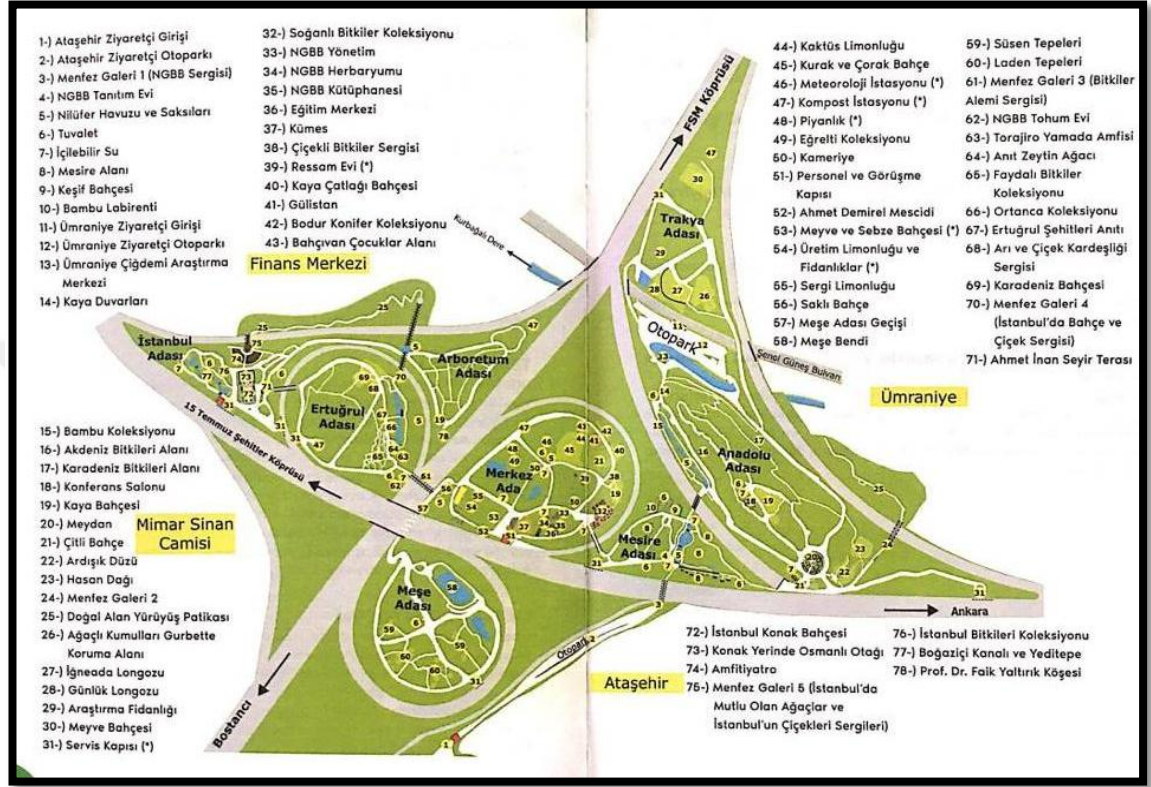
1995 yılında Karayolları 17. Bölge Müdürlüğü ve Ali Nihat Gökyiğit ile yapılmış olan bir protokol ile, İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan Küçükbakkalköy mahallesi Anadolu Otoyol kavşağı, bu botanik parkı için tahsis edilmiştir durumdadır. Deniz seviyesine göre ortalama yüksekliği 70 metredir ve toplam olarak kapladığı alan ise 2 km²'dir (Yüzbaşıoğlu 2004) (Şekil 4.55)

Şekil 4.55 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Botanik bahçesi kent içinde, otoyolların arasında kalan arazi üzerinde planlanmıştır. Bahçe ekolojik planlama kapsamında, bünyesinde bulunan güneş enerji panelleri ve su barajı ile kendi sürdürülebilir enerji kaynaklarını üretip kullanacak şekilde

planlanmıştır. Vadi ve tepelere sahip bir arazi üzerinde planlanmış olan bahçenin içinde sirkülasyon, arazinin yapısı ile uyumlu olarak tasarlanmış olan informal yollar ile sağlanmaktadır (Şekil 4.56)

Şekil 4.56 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi vaziyet planı (Anonim 2018a)(EK13)

Bahçe bünyesinde yapısal planlama birimi olarak; yönetim - hizmet binaları, giriş binası, kontrol noktası, bilgi panoları, seralar, kütüphane, laboratuvar, herbaryum, eğitim birimleri, su yüzeyleri, oturma-dinlenme birimleri ve otopark bulunmaktadır. Botanik Bahçesinin iki adet girişi mevcuttur. Bir kapısı Ümraniye ilçesinden, diğer kapısı ise Ataşehir ilçesinden hizmet vermektedir. İki kapının da girişinde otopark mevcuttur.

Botanik bahçesinin kurulma amacı (NGBB 2017);

- Biyolojik çeşitliliği, tehdit altındaki ve endemik bitkileri korumak ve yetiştirmek,

- Bitkilerin değeri ve önemi ile ilgili kamusal bilgilendirmeyi sağlamak,
- Bilimsel eğitim ve araştırmalara teşvik etmek ve bitki danışma merkezi yaratmak.,
- Tehdit yaratan kuraklığa ve susuzluğa dayanıklı bitkileri tanıtmak, çölleşme ve erozyon ile mücadeleye katkıda bulunmak
- Tıbbi ve aromatik bitkiler ile ilgili araştırmalar yapmak, sergilemek ve kültür mirasını korumaktır.

Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesinde (NGBB) Türkiye'nin dört bir yanından toplanarak getirilmiş olan geofit koleksiyonu yer almaktadır. Soğanlıklarda muhafaza edilmekte olan bu değerli koleksiyondaki en zengin cinsler ise *Galanthus sp.*, *Crocus sp.*, *Cyclamen sp.*, *Iris sp.* ve *Lilium sp.*'dur (Yüzbaşıoğlu 2004).

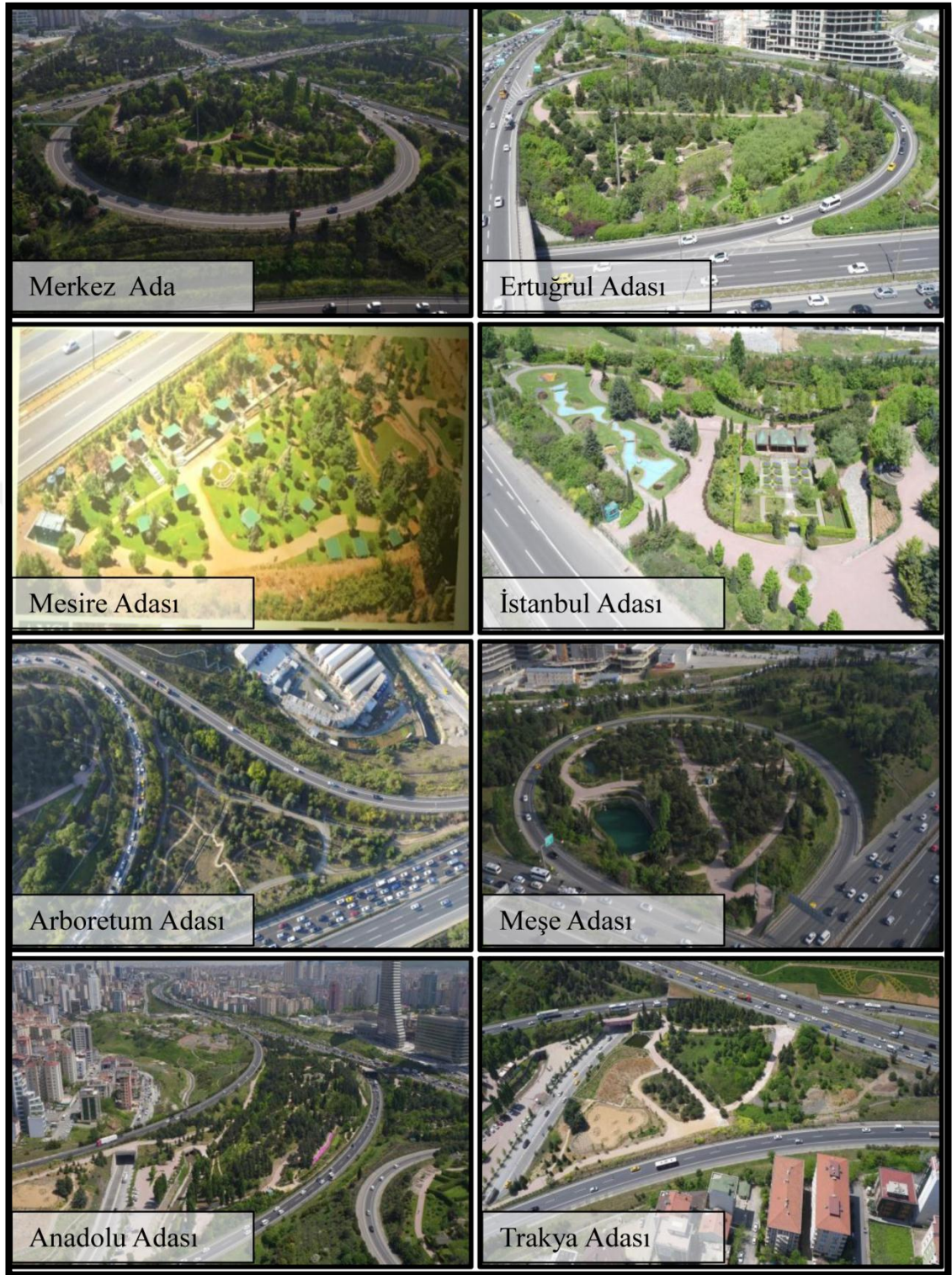
Arazinin dar bölgelerinde maki elemanlarına rastlanmaktadır ve geniş bir bölümü tahrip sahasıdır. Arazideki ana bitki topluluğunu garig ve maki vejetasyonu oluşturmaktadır. Bu vejetasyonun içinde çoğu yerde adalar şeklinde *C. salvifolius* ve *Cistus creticus* ve benzeri garig formasyonuna ait olan bitkiler görülmektedir. Bunun yanında bölgede dağınık yapıda maki formasyonuna da (*Phillyrea latifolia*, *Quercus coccifera* vs.) rastlanmaktadır (Yüzbaşıoğlu 2004).

50 hektar alan üzerinde kurulmuş bu botanik bahçesi; Merkez Ada, Mesire Adası, Ertuğrul Adası, Arboretum Adası, Meşe Adası, Anadolu Adası, Trakya Adası ve İstanbul Adası olmak üzere 8 adadan oluşmaktadır. Bahçe bünyesinde bulunan adaların etrafında izole bir mekan oluşturmak ve otoyoldan gelen gürültüyü engellemek amacıyla sık dokulu herdemyeşil piramit ve yuvarlak formlu bitkiler bir arada kullanılarak gürültü-görüntü perdelemesi yapılmış olup, bu durum Trakya adası çevresinde diğer adalara oranla daha seyrek yapıdadır (Şekil 4.57).

Şekil 4.57 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesinin Kuşbakışı Görünüşü ve kapladığı alanı (Orijinal 2019)

Merkez Ada 2002 yılında ilk açılmış ada olup bünyesinde yönetim binasının da bulunduğu ana bölgedir. 2005 yılında açılmış olan Ertuğrul adasına ismi, 1980 yılında Japonya dönüşü batmış olan Ertuğrul Firkateynindeki denizcilerin anısına dikilmiş olan anıta ithafen verilmiştir. Mesire adası 2009 yılında açılmış olup piknik faaliyetlerine açık olan tek alandır. 2010 yılında açılmış olan İstanbul adası, İstanbul kenti coğrafi bölgesinde yetişmekte olan bitki türlerini bünyesinde barındırmaktadır. Arboretum adası, 2011 yılında ziyaretçilere açılmıştır. Bölge bünyesinde ülkemizdeki doğal odunsu bitkilerin bir araya getirilmesi amaçlanmıştır. Meşe adası 2014 yılında ziyaretçilere açılmış olup, bünyesinde bahçedeki su ihtiyacını karşılamak amacıyla yağmur sularının biriktirildiği bir baraj bulunmaktadır. Bahçenin en büyük adası olan Anadolu adası, 2015 yılında ilk kez ziyaretçilere açılmıştır. Trakya adası ise, 2017 yılında ziyaretçilere açılmış olup, Anadolu adasının kuzeybatısında bulunduğu için bu isimle anılmaktadır. (Şekil 4.58)

Şekil 4.58 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Adalar (Anonim 2018a)

Botanik bahçesi bünyesinde yer alan her bir adanın farklı zaman dilimlerinde planlanmış olmasının yanısıra adaların her birinin benzer kriterler kapsamında tasarlanmış olduğu gözlemlenmiştir. Botanik bahçesi bünyesinde yapılmış olan tasarımlarda, her temel tasarım ilkesinden farklı yöntemlerde yararlanılarak doğal yapıyı bozmayan dengeli bir düzen sağlanmıştır Bu kapsamda botanik bahçe bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.8).

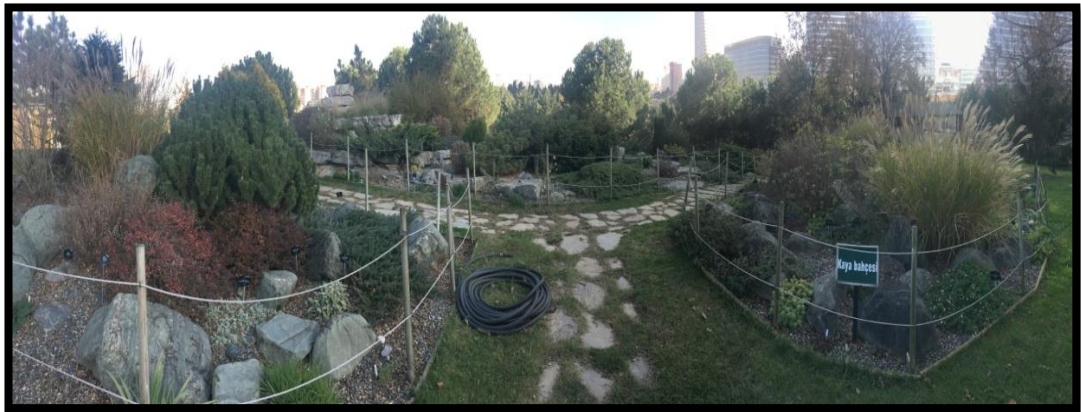
Çizelge 4.8 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi			
TEKRAR	Tam Tekrar		DENGİ	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X		Asimetrik Denge	X
	Değişen Tekrar				
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		X
	Merkezsiz Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi	X			
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk	X	ZİTLİK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu	X			
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		X
	Hareketli Birlik	X			
	Üslup Birliği				

Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi'nde duvarlarda aralıklı tekrar yöntemi ile yerleştirilmiş olan çok yıllık otsu *Viola odorata* (Kokulu Menekşe) bitkileri ile dikey bahçe tasarımı yapılmıştır (Şekil 4.59). Parsellerde konumlandırılmış kaya bahçesi peyzaj tasarımında hiyerarşik yapıda yerleştirilmiş bitki türleri ile rente ve ölçüde zıtlık yaratılarak düz arazi üzerinde kaya bahçeleri vurgulanmaktadır (Şekil 4.60). Kaya bahçesinde sirkülasyon doğal taş zemin materyali kullanılmış olup tasarımlar ve doğa ile uygunluk sağlamıştır. Ada bünyesinde yer alan kaya bahçesi tasarımlarında peyzaj tasarımında renk ve ölçüde zıtlık, hiyerarşi ve vurgu ilkelerinden faydalanılmıştır.

Şekil 4.59 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi duvarlarından görseller (Orijinal 2018)

Şekil 4.60 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Merkez Ada bölgesinde bulunan kaya bahçesi (Orijinal 2018)

Alan içinde yer alan tasarımlarda simetrik denge oluşturularak sirkülasyon yönlendirilmiştir. Örneğin, Şekil 4.61' de ahşap merdivenler çevresinde budanarak şekil

verilmiş *Pittosporum tobira* (Yıldız Çalısı) ile simetrik denge yaratılarak çizgisel bir koridor oluşturulmuştur. Çevresindeki boylu odunsu bitkiler ile izole bir mekan yaratılmış olan alan içinde yer alan yapay gölette *Nymphaea sp.* (Nilüfer) lar yer almaktadır.

Şekil 4.61 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Merkez Ada Saklı Bahçe (Orijinal 2018)

Botanik bahçesi bünyesinde bulunan oturma birimleri ahşap malzeme ile üretilmiş ve doğal taş zemin üzerine konumlandırılmıştır. Bu sayede tasarımda doğa ile uygunluk yaratılması sağlanmıştır. (Şekil 4.62). Ayrıca bahçe bünyesinde çocuk ziyaretçilere yönelik tasarlanmış olan, bitkileri tanıtan ve renkte zıtlık yaratılarak vurgusu sağlanmış olan ahşap materyaller ile tasarlanmış oyun elemanlarına sahip olan oyun alanları bulunmaktadır. Yolları doğal taş malzeme ile tasarlanmış olan bahçe bünyesinde yer alan Mesire adası içinde geniş çim parselleri bırakılmış olup, otobana bakan cephesinde sık yapılı piramit formu bitkiler kullanılarak görüntü-gürültü perdelemesi yapılmış, alan içinde bulunan bitki türleri gölge elemanı görevi üstlenmiştir. Botanik bahçesi genelinde su öğeleri ve informal çizgide tasarlanmış yollar ile hareket sağlanmış, tasarımda hareketli birlik anlayışı benimsenmektedir (Şekil 4.63).

Şekil 4.62 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Mesire adasında bulunan gölet, piknik alanı ve oturma birimleri (Orişinal 2018)

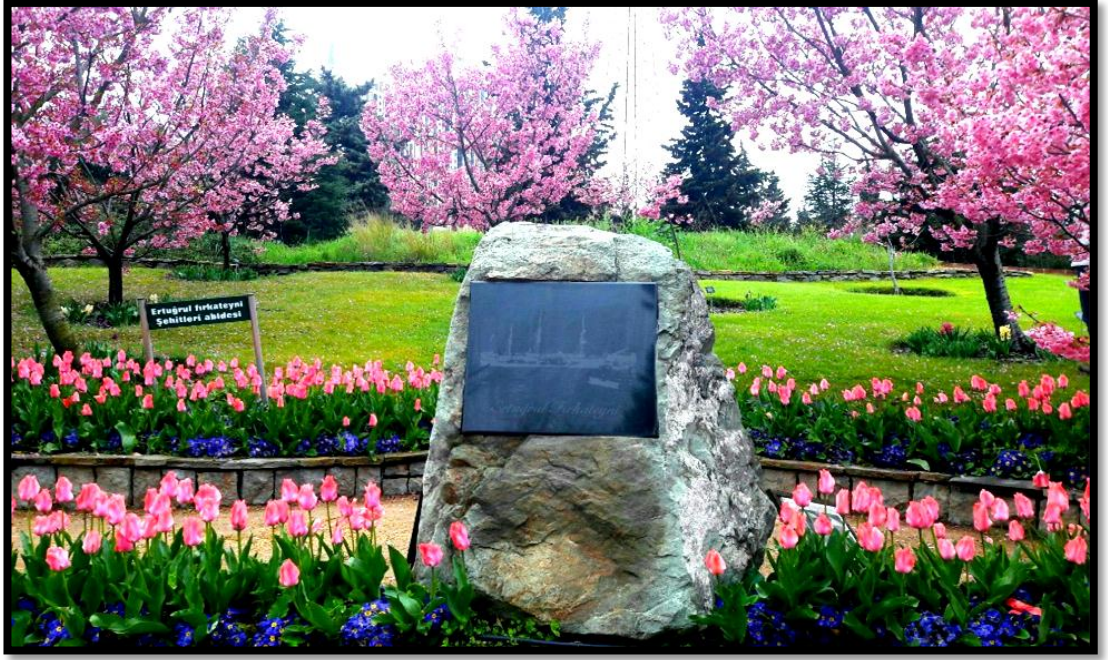
Şekil 4.63 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Mesire Adası Keşif Bahçesi (Orişinal 2018)

Ertuğrul Adası bölümünde yer alan parselde budanarak şekil verilmiş *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir), kırmızı yapraklı *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea Nana' (Bodur Kadın Tuzluğu), beyaz çiçekli *Begonia semperflorens* (Bahçe Begonyası) ve çakıl taşları ile yapılarak Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesinin baş harfleri işlenmiş olan peyzaj tasarım örneğinde renk etmeni ile zıtlık yaratılarak alan girişinde yer alan bitki parteri vurgulanmıştır (Şekil 4.64).

Şekil 4.64 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Ertuğrul Adası Peyzaj Tasarımı Örneği (Orişinal 2018)

Ertuğrul fırkateyninde şehit olmuş olan 527 denizci adına Japon Sakura Vakfı 2005 yılında Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesine aynı sayıda *Prunus serrulata* (Süs Kirazı) bağışlamıştır (Anonim 2018a). Ertuğrul adası bünyesinde yer alan anıt üzerinde fırkateyn mürettebatında yer alan kişilerin isimleri yazmaktadır. Anıt arkasında, aralıklı tekrar yöntemi ile dikimi yapılmış olan *Prunus serrulata* (Süs Kirazı), anıt çevresinde çizgisel yapıda dikimi yapılmış olan *Tulipa sp.* (Lale) soğanlı bitkisi ve *Viola odorata* (Kokulu Menekşe) çok yıllık otsu bitkisi hiyerarşik olarak yerleştirilmiş olup, ölçü ve form farkı ile zıtlık ve vurgu yaratılmıştır (Şekil 4.65). İki adet Zeytin ağacının (*Olea europaea*) birleşiminden oluşmuş olan anıt Zeytin ağacı, çok yıllık otsu bitki ile çevrelenerek alan içinde vurgulanmaktadır (Şekil 4.66).

Şekil 4.65 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Ertuğrul Fırkateyni Şehitleri Abidesi (Orijinal 2018)

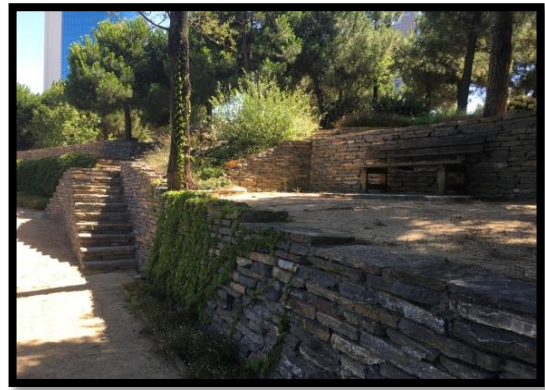
Şekil 4.66 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Anıt Zeytin Ağacı (Orijinal 2018)

Bahçe bünyesinde yer alan Arboretum Adası girişinde, *Nymphaea sp.* (Nilüfer) göleti, üzerinde yükseltilmiş alanda kullanılmış olan heykel vurgulanmıştır (Şekil 4.67).

Şekil 4.67 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Arboretum Adası Girişi (Orijinal 2018)

Nezahat Gökyiği Botanik Bahçesi'nin Meşe adası bünyesinde yer alan baraj çevresinde yuvarlak formu bitkiler hiyerarşik olarak dizilmiş olup, etrafında piramit formu bitkiler kullanılarak barajın üzerinde yer alan durgun su ile kontrast oluşturulmuştur. Alan içindeki kot farkı, örülmüş doğal taş duvar ve merdivenler ile aşılmıştır (Şekil 4.68)

Şekil 4.68 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Meşe Adası Su Barajı (Orijinal 2018)

Botanik bahçesinin Anadolu Adası bünyesinde yer alan ahşap materyal ile tasarlanmış olan pergolalar ve oturma birimlerinin bulunduğu dairesel meydan merkezinde, tasarımı tamamlayan dairesel bir havuz içinde budanarak yuvarlak form verilmiş *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) bulunmaktadır. Meydan çevresinde aralıklı tekrar yöntemi ile yerleştirilmiş olan sütun formu *Thuja occidentalis* (Batı Mazısı) ile yine aralıklı tekrar yöntemi ile tasarlanmış olan pergola birimi ile simetri yaratırken, alan bünyesinde yer alan yuvarlak formu bitkiler ile formda zıtlık oluşturmakta, form ve ölçü farkı ile alanı vurgulamaktadır (Şekil 4.69).

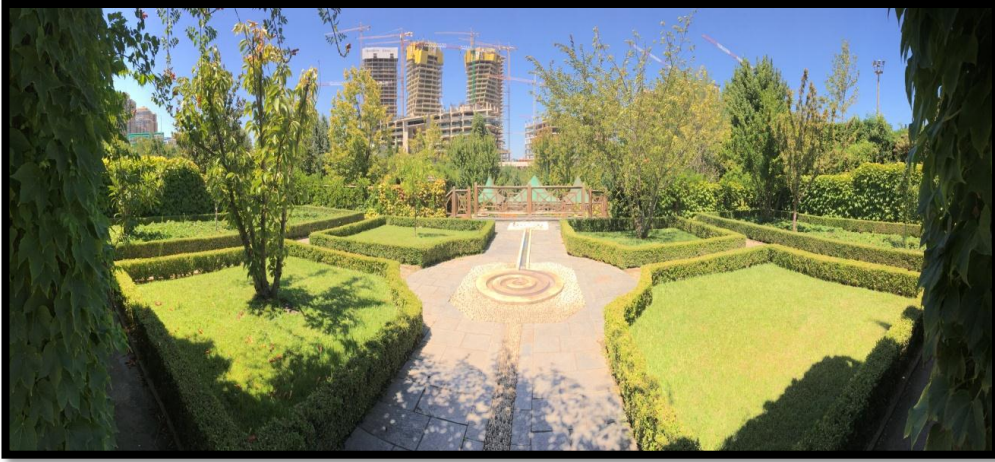
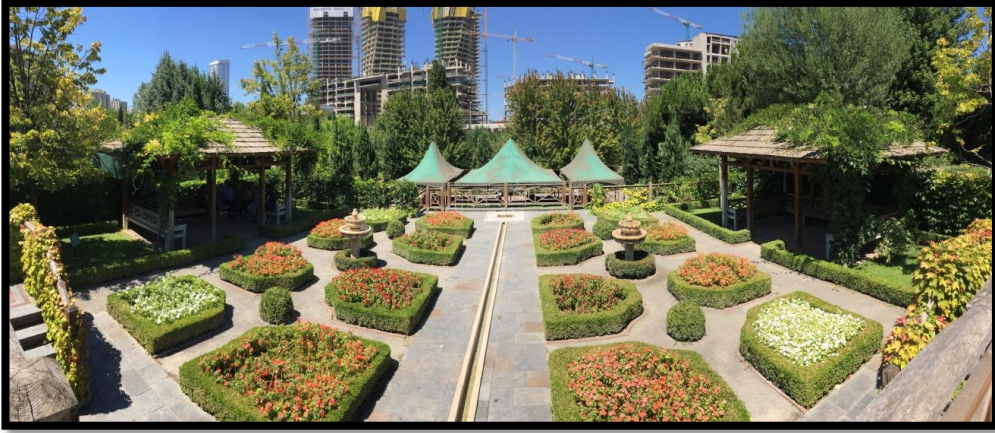
Şekil 4.69 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Anadolu Adası Riccardo Disperati Meydanı (Orijinal 2019)

Botanik bahçesinin İstanbul adası bünyesinde yer alan 450 kişilik, çevresel hiyerarşi ilkesi kapsamında, dairesel yapıda ahşap materyaller ile tasarlanmış olan amfiteyatronun çevresinde *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) çalısı çit bitkisi olarak kullanılarak alanın sınırlarının belirginleştirilmiştir, amfinin sahne kısmının altında dikilmiş olan mevsimsel olarak değişim gösteren kırmızı renkli tek yıllık otsu bitkiler ile tasarım yapılarak vurgu yaratılmaktadır. Ayrıca tiyatro çevresinde yuvarlak formu sık dokulu ağaç türleri ile gürültü-görüntü perdelemesi yapılmıştır (Şekil 4.70).

Şekil 4.70 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi İstanbul Adası Amfiteyatros (Orijinal 2019)

İstanbul adası bünyesinde 18.yüzyıl içinde kurulmuş olan konak bahçelerinden ilham alarak tasarlanmış olan bir bahçe bulunmaktadır, bu bahçede Osmanlı bahçe kültüründeki mantıksal ve faydasal kurguya verilen önemi ön plana çıkararak şekilde tasarlanmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda 3 katlı bir bahçe ortaya çıkmıştır. 1. kat fayda amacı ile daha çok meyve ağaçlarına ayrılmıştır. Kat bünyesinde yer alan çalı ve çok yıllık otsu bitki türleri, doğrusal bir aks çevresinde simetrik denge oluşturacak biçimde tasarlanmış olup tasarımda zıtlık ilkesinden faydalanılmıştır. 2. kattaki bahçede ise dinlenme ve görsellik teması işlenmiştir. 3. kattaki alanda ise harabe bir bina kalıntısı olarak sergilenmekte olan konak bulunmaktadır (Anonim 2018a). Her katı simetrik bir denge ile tasarlanmış olan bahçenin 2. katında köşelerinde ahşap pergolalar ve orta kısımlara yuvarlak formu su çeşmeleri yerleştirilmiştir. Ayrıca bahçe içinde oluşturulmuş bitki parsellerinde budanarak şekil verilmiş *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) çalısı ve 1. katta ortasında kırmızı çiçekli *Catharanthus roseus* (Pervane Çiçeği) çok yıllık otsu bitkisi kullanılarak renk ile vurgu yaratılırken, 2. katta değişken tekrar yöntemi ile dikilmiş olan yuvarlak formu ağaç ve ağaççıklar ile asimetrik denge yaratılmıştır. (Şekil 4.71)

Şekil 4.71 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi İstanbul Adası Eski Konak Bahçesi yukarıdan aşağı 1., 2. ve 3. katlarından birer görsel (Orijinal 2018)

Botanik bahçesi bütünü bünyesinde yer alan donatılar ahşap, doğal taş, mermer gibi doğal ürünler kullanılarak tasarlanmıştır. Bu sayede botanik bahçesinin bütününde doğa ile uygunluk sağlanmaktadır. Bu kapsamda Şekil 4.72'de botanik bahçesi içinde yer alan

ahşap materyal ile tasarlanmış tanıtım binası ve üzerinde Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi tarihçesi yer almaktadır. Alada ziyaretçilerin karşısına çıkan çeşmeler ve ahşap malzeme ile tasarlanmış olan geri dönüşüm üniteleri mevcuttur. Alan bütününde yapılar benzer formlarda tasarlanmış olup aralarında fiziksel ve biçimsel uygunluk söz konusudur. (Şekil4.73)

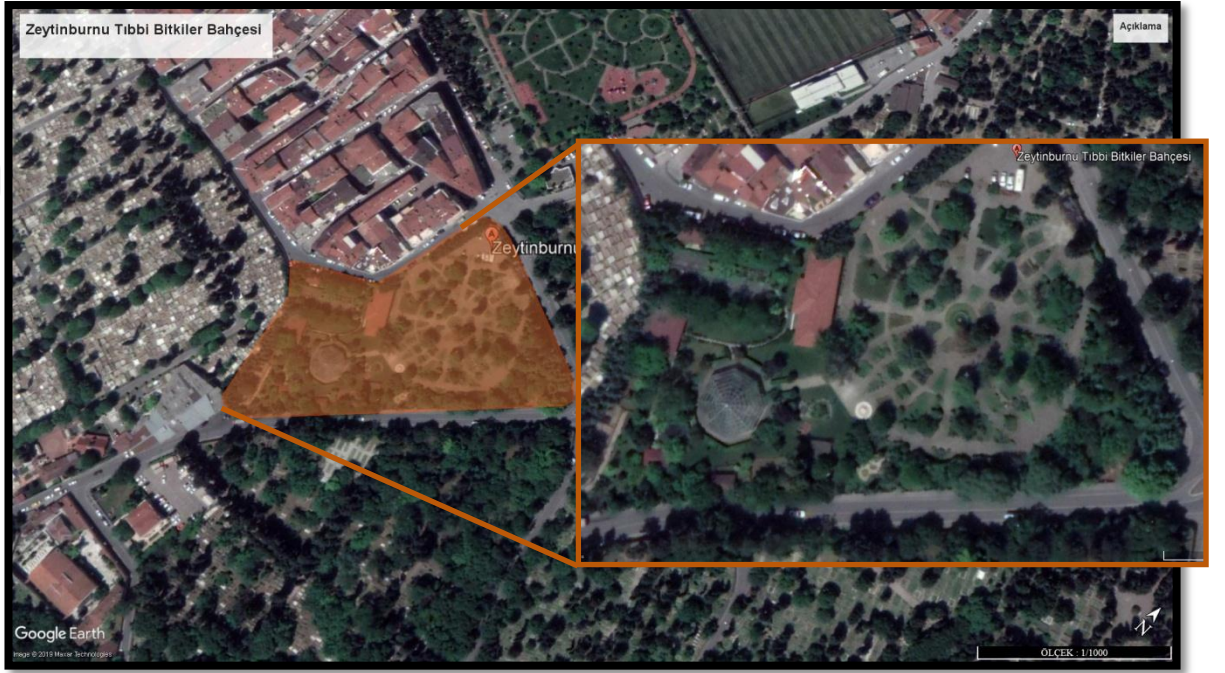
Şekil 4.72 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Tanıtım Merkezi Binası (Orijinal 2018)

Şekil4.73 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi çeşme ve geri dönüşüm birimleri (Orijinal 2018)

4.7 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi

İstanbul kenti Zeytinburnu ilçesinde bulunan ve Türkiye'deki ilk tıbbi bahçe olma özelliğini taşımakta olan Zeytinburnu tıbbi bitkiler bahçesi, 14 dönümlük arazi üzerinde 2003 yılında kurulmaya başlamış 2005 yılında ziyaretçilere açılmıştır (Alpınar 2015) (Şekil 4.74).

Şekil 4.74 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi uydu görüntüsü (Google Earth 2019)

Tıbbi bitkiler bahçeleri normal şartlar altında botanik bahçeleri bünyesinde bir bölüm olarak yer almaktadırlar. Zeytinburnu tıbbi bitkiler bahçesi örneğine, sadece tıbbi bitkiler üzerine yoğunlaşmış olan bir botanik bahçesi demek mümkündür. Bahçe kent içinde ulaşımı kolay bir bölgede, 1.4 hektarlık düz bir arazi üzerinde, isminden de anlaşılabilir gibi tıbbi amaçlara hizmet etmek doğrultusunda planlanmıştır. Yolları dairesel bir çizgide simetrik denge sağlanacak şekilde, değişken tekrar yöntemi ile tasarlanmış alanda aynı zamanda çevresel hiyerarşi bulunmaktadır. Alan merkezinde yer alan dairesel yapıdaki su birimi bu kapsamda vurgulanmaktadır. Bu sayede bütün bitki

türlerinin yakından görülüp incelenebilmesi, aynı zamanda farklı toprak ihtiyacı olan bitki türlerinin farklı parsellerde yer alabilmesini sağlamaktadır (Şekil 4.75, Şekil 4.76).

Şekil 4.75 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi vaziyet planı (Çekin 2017)

Şekil 4.76 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi kuş bakışı görünümü (Anonim 2018d)

Bahçe bünyesinde yapısal planlama birimi olarak; yönetim - hizmet binaları, giriş binası, kontrol noktası, bilgi panoları, sera, fidanlık, kütüphane, laboratuvar, herbaryum, kurutma odası, eēitim - satış birimleri, su yüzeyi, oturma-dinlenme birimleri bulunmaktadır.

Bahçe bünyesinde bulunan laboratuvar, alanda bulunan bitkilerin anatomileri ve morfolojileri incelenerek, sabit ve uçucu yaē elde edilmekte olup, aynı zamanda zararlılara karşı bitki zleri hazırlanmaktadır. Bahçede bünyesinde bulunan Saēlık Araştırmaları Merkezi'nde ise aromaterapi (bitki yaēları ile tedavi), fitoterapi (bitkiler ile tedavi) vb. konularında eēitimler verilmektedir (Arslan 2016).

Zeytinburnu tıbbi bitkiler bahçesi akademik bir botanik bahçesinin de hedefleri olan şu hedefleri amaçlamaktadır (ekin 2017, ZTBB 2019);

- Biyolojik eřitliliēin gelişimine katkı saēlamak
- Tıbbi bitkileri üretmek, araştırmak ve tanıtmak
- Tehdit altındaki bitkileri korumak
- Tıbbi bitkilerin kültür kapsamı altına alınmasını saēlamak
- Tıbbi floradan faydalanma kapsamındaki çalışmalara kaynak oluşturmak
- Eēitim programlarına materyal ve çalışma ortamı saēlamak
- Tıbbi bitkilerin güvenli ve etkin kullanımlarını halka tanıtmak ve kullanıma teşvik etmek
- Rekreasyon alanı saēlamak.

Bahçe bünyesindeki her bir bitki kendisi için uygun toprak yapısında olan parsellerde yetişmektedir. Subtropik ve tropik iklimlerden gelmekte olan bitkiler ise sera bünyesinde yer almaktadır. Bunun dışında bünyesinde kaya bahçesi, soēanlı bitkiler alanı, sebze bitkileri alanı ve fidanlık bulunmaktadır.

Tıbbi bitkiler bahçesi bünyesinde yapılmış olan tasarımlarda, her bir ilkeden yararlanılarak doēal yapıyı bozmayan dengeli bir düzen saēlanmıřtır Bu kapsamda bahçe bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (izelge 4.8).

Çizelge 4.9 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi			
TEKRAR	Tam Tekrar		DENGİ	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X		Asimetrik Denge	
	Değişen Tekrar	X			
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		X
	Merkezselsel Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi	X			
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk	X	ZİTLİK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu				
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik	X	DÜZEN		X
	Hareketli Birlik				
	Üslup Birliği				

Alanda ana yolların tasarımı tekrar yöntemi ile üzerinde desen oluşturulmuş olan granit küp taş, yan yolların tasarımı ise değişen tekrar yöntemi ile tasarlanmış olan doğal taş kullanılarak yapılmıştır. Mevsimsel döngü bulunan bahçe çevresinde görüntü gürültü perdelemesi sağlayacak sık dokulu, yuvarlak ve piramit formu ağaçlar bir arada kullanılarak tasarımda renk ve fonda zıtlık yaratılmış olup, alanda izole bir mekan algısı oluşturulması sağlanmıştır (Şekil 4.77).

Şekil 4.77 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi sirkülasyonu ve yol tasarımı (Orijinal 2018)

Alanın güneyinde bulunan alanın bütünü ile uygunluk sağlayacak, dairesel yapıda ve aralıklı tekrar yöntemi ile tasarımı yapılmış olan güneş saati ile güneşin gün içindeki ve aylık döngüsünü, tabiat takvimi ile ise bitkilerin, hayvanların ve havanın yıl içinde hafta bazındaki hareketlerini takip etmek mümkün olmaktadır (Şekil 4.78).

Şekil 4.78 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi, Güneş saati - Tabiat takvimi ve alan içinde etiketleme örneği (Orijinal 2018)

Bahçenin peyzaj tasarımında, kullanılan-tanıtilan bitkileri vurgulamak amacı ile çeşitli peyzaj tasarım kriterlerinden yararlanılmıştır. Örneğin; Şekil 4.79 de sol üst köşede parsel içinde yer alan yuvarlak formlu çalının yanına boylu, salkım formlu ağaç dikilerek tasarımda ölçüde ve formda zıtlık ilkesinden faydanılmış, sağ üst köşede oturma birimlerinin üzerinde gölge elemanı olarak kullanılmış yuvarlak formlu yeşil renkli bitki türü yanında kırmızı çiçekli çalı kullanılarak renkte ve ölçüde zıtlık yaratılarak vurgu sağlanmıştır. Ayrıca alan bünyesinde kütüphane, seminerler ve atölye çalışmalarının yürütüldüğü ahşap materyaller ile tasarlanmış binalar ile doğa uygunluğunun sağlanması amaçlanmıştır. Mevsimsel döngünün bulunduğu alan bünyesinde birlik ve düzen sağlanmıştır. Alan bütününde simetrik denge ile sağlanmış olan hareketsiz birlik söz konusudur.

Şekil 4.79 Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi peyzaj tasarımından görseller (Orijinal 2018)

4.8 Atatürk Arboretumu

1949 yılında başlangıç olarak 38 ha'lık bir alanda kurulmaya başlanmış olan Atatürk Arboretumu, İstanbul, Sarıyer ilçesi bünyesinde, Bahçeköy-Kemberburgaz yolu üzerinde, Belgrad Ormanı'nın Güney-Doğu bölgesinde 1961 yılında halka açılmıştır. Şekil 4.80' de uydu görüntüsü bulunan arboretum 296 hektarlık arazi üzerinde planlanmıştır. Arboretum, İstanbul Orman Genel Müdürlüğü'nün Bahçeköy Orman İşletme Müdürlüğüne bağlanmış olup İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi bilimsel danışma kurulu ve Orman Genel Müdürlüğü idari danışma kurulu tarafından idare edilmektedir. Dünyadaki botanik bahçeleri ve arboretumları ile fidan ve tohum sağlama konusunda işbirliği içinde bulunmaktadır (Yaltırık 1988).

Atatürk Arboretumu, Prof. Dr. Hayrettin Kayacık'ın teklifi ile Orman Genel Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi'nin işbirliği ile ortaya çıkmıştır. Dikim ve altyapı çalışmaları 1982 yılına kadar devam etmiştir. Floristik zenginliği açısından yerli ve yabancı botanikçilerin ilgisini çeken bu arboretum, ismini Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumunun 100. yılı kutlamaları sırasında almış ve “Atatürk Arboretumu” olarak anılmaya başlanmıştır. İşletme Şefliği statüsünü de 12 Temmuz 1982 tarihinde kazanmıştır. Günümüzde Atatürk Arboretumu, ülkenin çeşitli yerlerinden gelmiş olan birbirinden farklı iki bin bitki taksonuna ev sahipliği yapmaktadır. Yılda 10 ila 20 bin öğrenciye eğitim olanağı sağlayan Atatürk Arboretumunun amacı, bireylere otsu ve odunsu bitkilerin yetiştirilme alanlarını tanıtmak, bitkiler hakkında bilgi vermek ve çevre koruma bilincinin gelişmesine katkı sağlamaktır (Anonim 2017a).

Arboretumun kurulma amaçlarının başında her arboretumda olduğu gibi eğitime hizmet ve bilimsel çalışmalara katkı sağlamak gelmektedir. Arboretum Belgrad Ormanı bünyesinde kurulduğundan ormanın su ihtiyacına destek, erozyon kontrolü, bitki sağlığı, araştırma ve inceleme gibi çalışmalara kaynak niteliği taşımaktadır, ayrıca alanda nesli tükenme tehlikesi altında olan soğanlı bitkilerin üretimi gerçekleştirilmektedir. Türkiye'nin her bölgesinden ziyaretçi almakta olan, bünyesinde otsu ve odunsu bitkilerin sergilendiği bir açık hava müzesi niteliğinde olan Atatürk

Arboretumu, Türkiye'nin ilk özel arboretumu olma özelliğini taşımaktadır. Alan içinde 1500'den fazla bitkiyi bir arada görmek mümkündür (BOIAP 2012).

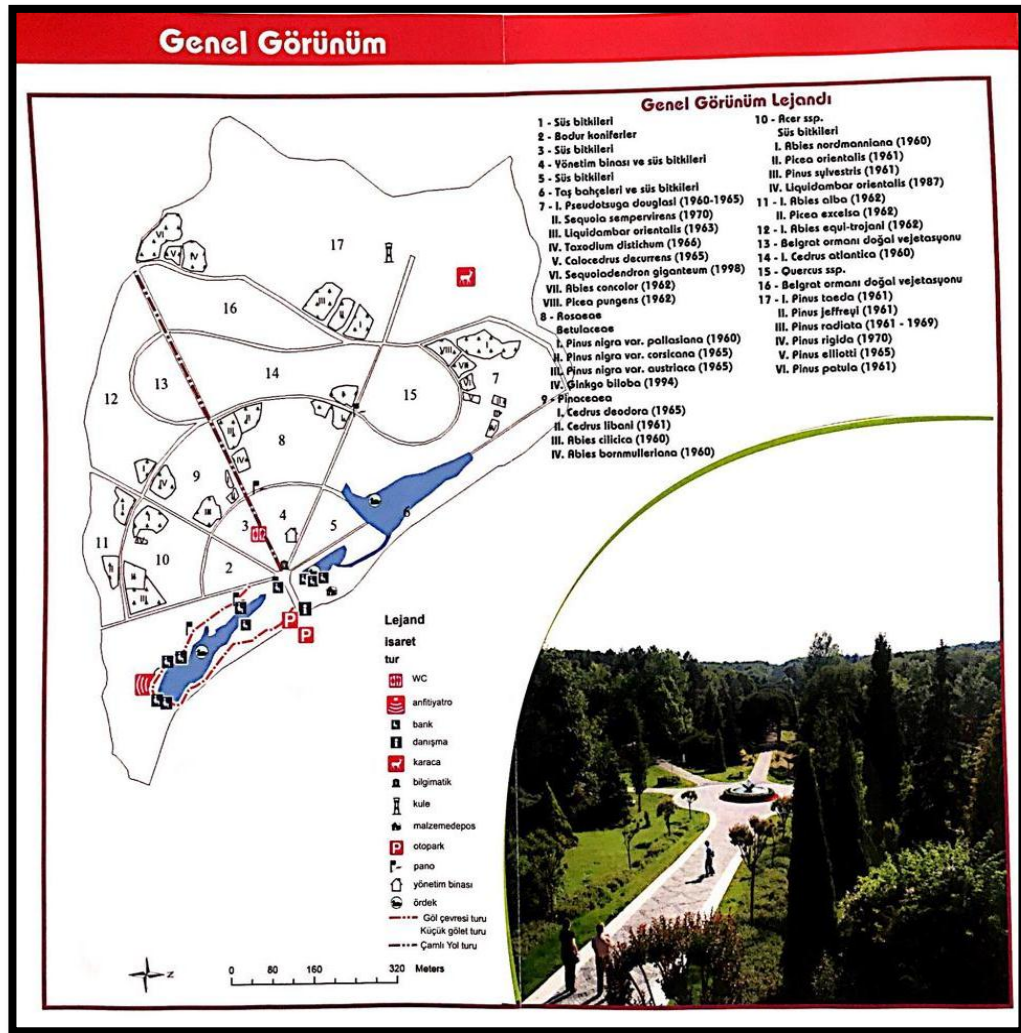
Şekil 4.80 Atatürk Arboretumu uydu görünümü (Google Earth 2019)

Atatürk Arboretumu kuruluş görev ve amaçları aşağıdaki gibidir (Yaltırık 1988);

- Halka hem yabancı hem yerli bitkileri tanıyabilme, tasarım değeri yüksek bitkileri bir arada görüp seçebilme imkanını sağlamak,
- Kişilere şehir hayatından kaçış, bitki ve doğa sevgisi aşılamak,
- Eğitim amaçlı yapılacak bilimsel araştırma ve incelemelere 'canlı ağaç laboratuvarı' olarak olanak sağlamak, hizmet vermek,
- Türkiye'de çeşitli bölgeler ve yükseltilerde belirli sayıdaki bitki taksonlarıyla 'Lokal Arboretum' yaratmak,
- Ülke içi fidanlık, botanik bahçesi ve arboretumlara tescilli ,fide, çelik, meyve, tohum ve fidan sağlamak,
- Yabancı ve yerli orijinli olan bitkilerin form, varyete, alt tür ve türlerinden yetiştirerek Atatürk Arboretumu koşullarına uyum sağlayıp sağlayamadığını saptamak,
- Yurtdışındaki arboretum ve botanik bahçeleri ile karşılıklı bitki ve bilgi alışverişinde bulunmak ve ülkemizin odunsu bitki çeşitliliğini tanıtarak ekonomiye katkı sağlamaktır.

Bahçe bünyesinde yapısal planlama birimi olarak; yönetim - hizmet binaları, giriş binası, kontrol noktası, bilgi panoları, sera, fidanlık, su yüzeyleri, oturma-dinlenme birimleri bulunmaktadır.

Şekil 4.81'de planı görülmekte olan Atatürk Arboretumu genişleyebileceği, eğimli bir arazi üzerinde planlanmıştır. Alanın girişinin bulunduğu kuzeybatıdan Güneydoğuya gidildikçe eğim artış göstermektedir. Arboretumda sirkülasyon, merkez noktadan dağılmakta olan ışınsal ana yollar, dairesel ve informal yapılar tasarlanmış olan yan yollar ile sağlanmaktadır. Alanın içinde 3 adet su ögesi, 1 adet kontrollü giriş çıkış bulunmaktadır. Ana yoldan bitkilendirme ve duvar örtüsü ile ayrılmaktadır.

Şekil 4.81 Atatürk Arboretumu vaziyet planı (Atatürk Arboretumu 2018) (EK14)

Arboretum bünyesinde yapılmış olan tasarımlarda, her bir temel tasarım ilkesinden farklı yöntemler ile yararlanılarak doğal yapıyı bozmayan dengeli bir düzen sağlanmıştır. Bu kapsamda bahçe bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10 Atatürk Arboretumu tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Atatürk Arboretumu			
TEKRAR	Tam Tekrar	X	DENGİ	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X		Asimetrik Denge	
	Değişen Tekrar	X			
KORAM HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		X
	Merkezselsel Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi	X			
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk	X	ZİTLİK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu				
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		X
	Hareketli Birlik	X			
	Üslup Birliği				

Atatürk arboretumu girişindeki kot farkı merdiven ile çözümlenmiş olan alanda doğal taşlar ile değişen tekrar yöntemi ile örülmüş bir duvar üzerinde yer alan siyah renkli tabelanın önünde herdemyeşil *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir), *Yucca filamentosa*

(Avize Çiçeği) ve kırmızı renkli *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea Nana' (Bodur Kadın Tuzluğu) çalıları bir arada kullanılarak tasarımda zıtlık yaratılmıştır ve vurgu sağlanmıştır (Şekil 4.82).

Şekil 4.82 Atatürk Arboretumu girişi (Orijinal 2019)

Arboretum girişinden başlayan, kenarlarında aralıklı tekrar yöntemi ile yerleştirilmiş ve simetrik bir denge yaratmakta olan *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) ve *Photinia fraseri* 'Red Robin' (Alev Çalısı) ile çizgisel bir aks etrafında sirkülasyonu yönlendirici ve tamamlayıcı bir işlev üstlenmektedir. Ana yollar granit küp taş ile tasarlanmıştır. Üzerinde tam tekrar yöntemi ile simetrik denge yaratılmış olan doğrusal ana yol, toplanma mekanı görevi gören meydanın ortasında etrafı ahşap çit ve budanarak şekil verilmiş *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) çalısı ile çevrelenmiş olan bir süs havuzuna bağlanmaktadır. Bu mermer süs havuzunun ortasında, çevresinde 5 adet *Quercus sp.* (Meşe) yaprağı bulunan meşe palamudu heykeli ülkemiz *Quercus sp.* zenginliğini Atatürk Arboretumu bünyesinde simgeleştirmek adına yerleştirilmiştir. Alan bünyesinde mevsimsel döngü bulunmakta olup, yolların çevresinde aralıklı tekrar ilkesi kapsamında yerleştirilmiş olan yuvarlak ve piramit formu ağaçlar ile renk ve formda zıtlık yaratılmaktadır (Şekil 4.83, Şekil 4.84)

Şekil 4.83 Atatürk Arboretumu meydanından bir görünüm (Orijinal 2019)

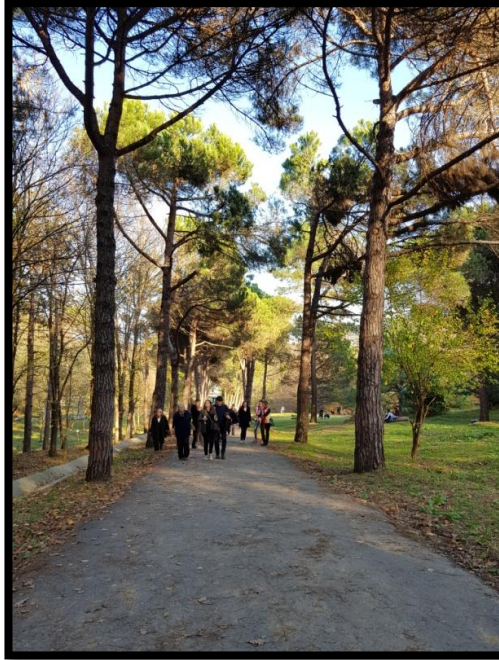

Şekil 4.84 Atatürk Arboretumunda mevsimsel döngü (Anonim 2018b)

Arboretum eskimiş tabelaları yenileri ile değiştirmiştir. Alanda yeni (sol) ve eski (sağ) bitki tanıtım tablelaları yanyana görünmektedir. Yenlenmiş tabela tasarımılarında ahşap materyaller tercih edilmiş olup doğa ile uygunluk sağlanması amaçlanmıştır (şekil 4.85). Alan bünyesinde doğal olarak bulunan odunsu bitki topluluklarının yanında yol kenarlarında kırmızı iekli çok yıllık otsu bitkiler kullanılarak yol kenarı tasarımında renkte zıtlık sağlanmıştır. Alan içinde ana yollar simetrik denge kapsamında tasarlanmış olan granit k p taş ile döşenmiş olup, ara yollarda, alanın doğal yapısını bozmayarak toprak olarak bırakılmış, kalanları asfalt ile kaplanmıştır. Ana yollar ve ara yollar bu tip materyal farkı ile mekan kavramı yaratılmıştır (şekil 4.86).

şekil 4.85 Atatürk Arboretumu bitki tanıtım tabelası  rnekleri (Orijinal 2019)

Şekil 4.86 Atatürk Arboretumu ana ve ara yollardan görseller (Orijinal 2019)

Aralıklı tekrar yöntemiyle dizilmiş olan ahşap direkler ile etrafı sarılmış olan göller çevresinde yuvarlak formu odunsu bitkiler kullanılarak su ögesi ve bitki türleri arasında tasarımda birlik ve denge yaratılmıştır. Su ögesi çevresinde informal yapıda tasarlanmış

yol çevresinde kullanılmış olan çoğunlukla yuvarlak formlu ağaçlar aynı zamanda gölgeleme elemanı işlevi üstlenmektedir. Alan bünyesinde su ögesine paralel informal yollar ile tasarlanmış, organik, dinamik ve gelişime açık hareketli bir birlik söz konusudur (Şekil 4.87).

Şekil 4.87 Atatürk Arboretumu Göletinden bir görüntü (Orijinal 2019)

Alan bünyesinde yer alan yapısal öğeler, doğal malzemeler kullanılarak tasarlanmıştır, bu sayede alan içinde tasarımda doğa ile uygunluk sağlanmıştır. Örnek olarak, arboretum içinde ahşap malzeme ağırlıklı olarak tam tekrar yöntemi ile tasarlanmış olan yönetim binası (Şekil 4.88- sol) ve doğal taş malzeme ile cephe tasarımı yapılmış olan tuvalet birimleri (Şekil 4.88- sağ), arboretum bünyesinde yer alan mermer çeşme ve ahşap geri dönüşüm birimleri (Şekil 4.89), ahşap oturma birimleri ve amfiteatro verilebilir. Alan bünyesinde bulunan dairesel yapıda, çevresel hiyerarşi oluşturmuş ve ahşap materyaller ile tasarlanmış olan amfiteatro çevresinde yer alan sık yapraklı

yuvarlak formlu odunsu bitkiler gölgeleme elemanı olarak işlev görmektedirler (Şekil 4.90).

Arboretum göletinde doğal olarak bulunmakta olan *Taxodium distichum* (l.) Rich var. *Imbricatum* (nutt.) Croom Nutans (Bataklık Servisi), yanındaki ahşap materyalden yapılmış köprü elemanı tasarımıyla doğa ile uygunluk sağlanmıştır (Şekil 4.91). Alan bütününde

Şekil 4.88 Atatürk Arboretumu binaları (Orijinal 2019)

Şekil 4.89 Atatürk Arboretumu çeşme ve geri dönüşüm birimleri (Orijinal 2019)

Şekil 4.90 Atatürk Arboretumu oturma birimleri (Orijinal 2019)

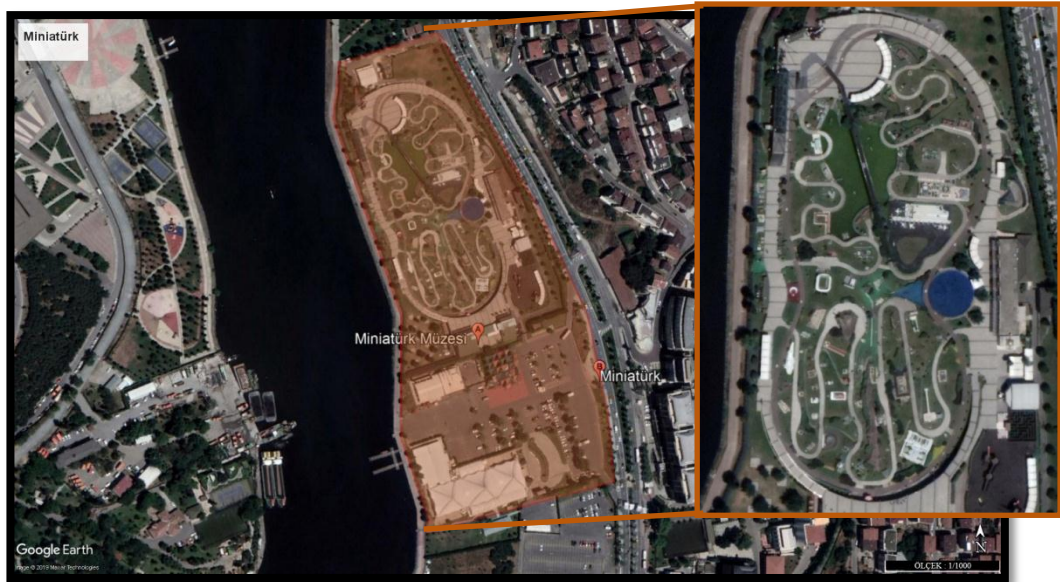
Şekil 4.91 Atatürk Arboretumundan bir görüntü (Orijinal 2019)

4.9 Miniatürk

Haliç'e paralel olarak planlanmış ve Beyoğlu ilçesine bağlı olan Miniatürk'ün girişi alanın Güneydoğusunda İmrahor caddesi üzerindendir. Alana hem deniz yolu ile hem kara yolu ile ulaşmak mümkündür(Şekil 4.92).

30 Haziran 2001 yılında yapımına başlanan Miniaturk, 22 ay içinde tamamlanmıştır. 23 Nisan 2003 yılında ziyaretçilere açılmıştır. Toplam 60.000 m² alan üzerinde kurulmuş olan Miniaturk'ün 40.000 m² yeşil ve açık alanı, 2.000 m² sulak alanı, 3.000 m² kapalı alanı, 15.000 m² maket alanı kaplamaktadır ve toplamda 500 araçlık otoparkı bulunmaktadır (Özdemir 2003).

Miniaturk, bünyesinde toplam 134 adet maket bulunmaktadır. Bu maketlerden 60 adedi Anadolu'dan, 13 adedi Türkiye sınırları dışında bulunan Osmanlı'dan, 61 adedi ise İstanbul'daki eserlerden oluşmaktadır. Miniaturk içinde Selçuklu'dan Osmanlı'ya, Antik Çağ'dan Bizans'a, Anadolu ve çevresinde hüküm sürmüş olan her medeniyetten eserlerin yer almasına özen gösterilmiştir (Özdemir 2003).

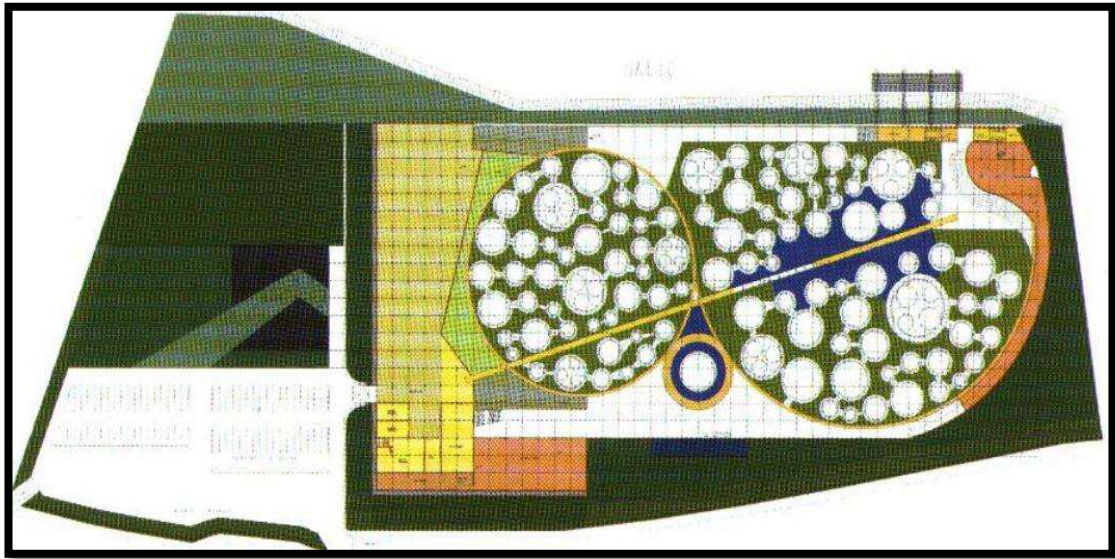

Şekil 4.92 Miniaturk harita görünümü (Google Earth 2019)

Şekil 4.93'de Arredamento mimarlık tarafından yapılmış olan ilk tasarım taslağı görülmektedir. Şekil 4.94'da ise ÇM Mimarlık tarafından yapılmış olan Miniaturk tasarım planı görülmektedir. 1 Numaralı bölgede 500 araçlık otopark tasarımı görülmektedir. 2 numara ile belirtilen bölgedeki park girişini, 3 ve 4 numaralar ile belirtilmiş olan alanlardaki gişeler ve satış birimleri takip etmektedir. 5 numaralı bölüm yönetim binasıdır. 6 numaralı bölümde rampa ile giriş çıkışların gerçekleştiği ve alanı

kuşbakışı görmeyi sağlayan ana platform bulunmaktadır. 7 ve 10 numaralı bölümlerde Haliç kıyısına paralel olarak yerleştirilmiş olan gastronomi birimleri yer almaktadır. 8 numaralı bölümde ise çocuk oyun alanı yer almaktadır. 9 numaralı bölüm patika yolları ile ana sergi alanı bölgesidir. 11 numaralı alanda ise merdivenler ile ulaşılan bir seyir terası mevcuttur.

Alan ana bir aks çevresinde dairesel yapıda informal yan yollar oluşturularak tasarlanmıştır. Alan bünyesinde maketleri yakından inceleme imkanı sağlayan yürüyüş aksının yanı sıra daha çok çocuklara hitap eden ve alanda hızlı bir tur atılmasını sağlayan tren güzergahı da bulunmaktadır. Alan içinde kullanılan hareketli maketler ve arkadlı yollar alanın durağanlıktan çıkarak canlılığını korumasını sağlamayı amaçlamaktadır (Şekil 4.93, Şekil 4.94). Alan bünyesinde yapısal planlama birimi olarak ise; yönetim - hizmet binaları, alışveriş birimleri, gastronomi birimleri, oturma birimleri ve otopark bulunmaktadır.

Şekil 4.93 Miniaturk yerleşim planı taslağı - Arredamento Mimarlık 2001 (Osmanoğlu 2005)

Şekil 4.94 Miniaturk vaziyet planı - ÇM Mimarlık (Uluğ 2003.) (EK15)

Günümüzde artık tek parça halinde yerlerinde bulunmayan Halikarnas Mozolesi, Artemis Tapınağı gibi eserlerin de yer aldığı parkta Safranbolu Evleri, Nemrut Dağı Kalıntıları, Galata Kulesi, Rumeli Hisarı, Ayasofya, Selimiye ve Sümela Manastırı gibi pek çok kültür ve medeniyet izleri yeniden hayat bulmuştur.

Maketler üretilir iken 2 farklı yaklaşım kullanılmıştır. Bu yaklaşımların ilki; hasar görmüş yapıların ait oldukları dönemlerindeki hasar görmemiş durumları ile tasvir edilmesidir. Örneğin; Konya İnce Minareli Medrese'nin maketi yapılırken 20. yüzyılda yıkılmış olan minaresi restore edilmiş olarak üretilmiştir. Bu yaklaşımların ikincisi ise; günümüzde ayakta olmayan yapıların Miniaturk bünyesinde yer alması şeklindedir. Örneğin; Antik çağın 7 harikasından biri sayılan Artemis Tapınağı ve Halikarnas Mozolesi gibi yapıtların veya Efes Meryem Kilisesi'nin maketlerinin Miniaturk bünyesinde sergilenmesi (Özdemir 2003).

Miniaturk'te yer alan eserlerin seçimi ise Doç. Dr. Ahmet Haluk Dursun ve Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın danışmanlığındaki bir kurul tarafından yapılmıştır. Maketler yurtiçinde 10, yurtdışında 3 atölye olmak üzere toplam 13 atölyede üretilmiştir. Miniaturk, planlı

kentleşmeye uygun olarak büyüyebilmesi için, altyapısı ve rezerv alanları, daha sonra yapılabilecek eklemeler dikkate alınarak düzenlenmiştir (Anonim 2019).

Minyatür parklar planlama aşamasında alan seçimi hususunda ulaşımı kolay ve genişleyebilecekleri alanlar üzerinde kurulmaktadırlar. Miniatürk yerleşkesine bakıldığında kent içinde ulaşımı kolay sağlanacak bir alan üzerinde planlanmıştır. Minyatür parkların sürdürülebilirliğini sağlayabilmesi için gelişimini sürekli olarak sürdürmesi gereklidir. Bu kapsamda ele alındığında Miniatürk alanı içinde gelişmesine olanak sağlayacak boş mekanlar mevcuttur.

Miniatürk bünyesinde yapılmış olan tasarımlarda, tekrar, denge, vurgu, uygunluk, zıtlık, ve birlik temel tasarım ilkesinden farklı yöntemler ile yararlanılarak dengeli bir düzen sağlanmıştır. Bu kapsamda minyatür park bünyesinde gözlemlenmiş olan tasarım kriterleri ayrıntılı olarak görseller ile desteklenerek anlatılacaktır (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11 Miniatürk tasarım kriterleri değerlendirmesi

TEMA PARK		Miniatürk			
TEKRAR	Tam Tekrar		DENGİ	Simetrik Denge	X
	Aralıklı Tekrar	X		Asimetrik Denge	
	Değişen Tekrar				
KORAM - HİYERARŞİ	Eksensel Hiyerarşi		VURGU - EGEMENLİK		X
	Merkezselsel Hiyerarşi				
	Çevresel Hiyerarşi				
UYGUNLUK	Fiziksel Uygunluk	X	ZİTLİK		X
	Hizmet Uygunluğu				
	Biçim Uygunluğu	X			
	Üslup Uygunluğu				
BİRLİK	Hareketsiz Birlik		DÜZEN		X
	Hareketli Birlik	X			
	Üslup Birliği				

Alan bünyesinde bulunan yapılar ve pergolalar dikkat çeken geometrik formdaki tasarımları ile birbirine uyum sağlamaktadır, bu tasarımlar ile dairesel formda tasarlanmış olan alan ile zıtlık ilkesi kapsamında dinamizm yaratılmış olup, alanda kimlik oluşumunu sağlamıştır (Şekil 4.95)

Şekil 4.95 Miniaturk giriş binası ve pergola tasarımları (Orijinal 2018)

Tasarım aşamasında engelli bireyler göz ardı edilmemiştir, alan kısmen düz bir arazi üzerinde kurulmuş olup, kot farkı olan bölümler rampalama sistemi ile çözümlenmiştir. Görselde seyir terasından alanın genel görüntüsü yer alan Miniaturk, "Osmanlı, İstanbul ve Anadolu Coğrafyası içinden Seçilmiş Özel Eserler" in oluşturduğu 3 ana bölüm olarak tasarlanmıştır. Sürekliliği sağlayarak ziyaretçiyi yönlendirecek informal yapıda tasarlanmış yollar ile alanda fonksiyonel, özgün ve sade bir gezi güzergahı

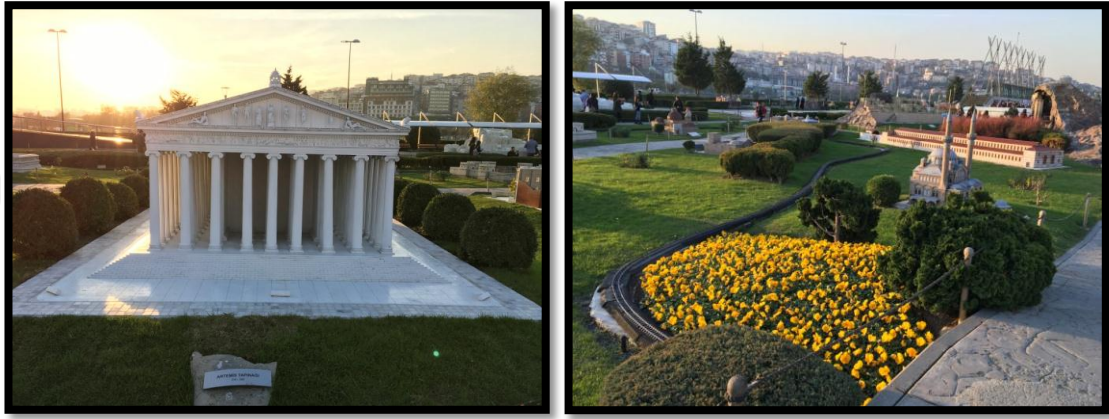
oluşturulmuştur. Alan bünyesinde birlik ve düzen sağlanmıştır. Alandaki kot farkı rampa ile çözümlenmiş olup engelli ziyaretçilerin de alana rahatça giriş çıkış yapmasını sağlamaktadır. Bu rampanın bir diğer amacı ise park alanının kuşbakışı seyredebileceği bir seyir terası ile farklı bir mekana giriş yapıldığını ziyaretçilere hissettirmektir. Alan genelinde çoğunlukla yuvarlak formlu çalılar kullanılmış olup, alandaki dairesel informal yapıdaki sirkülasyon elemanları ile fiziksel uygunluk sağlayarak hareketli birlik yaratılmış olup, yapıların geometrik formları ile zıtlık yaratarak minyatür yapıların vurgulanmasını sağlamaktadır (Şekil 4.96)

Şekil 4.96 Miniaturk'ün genel görünümü (Orijinal 2018)

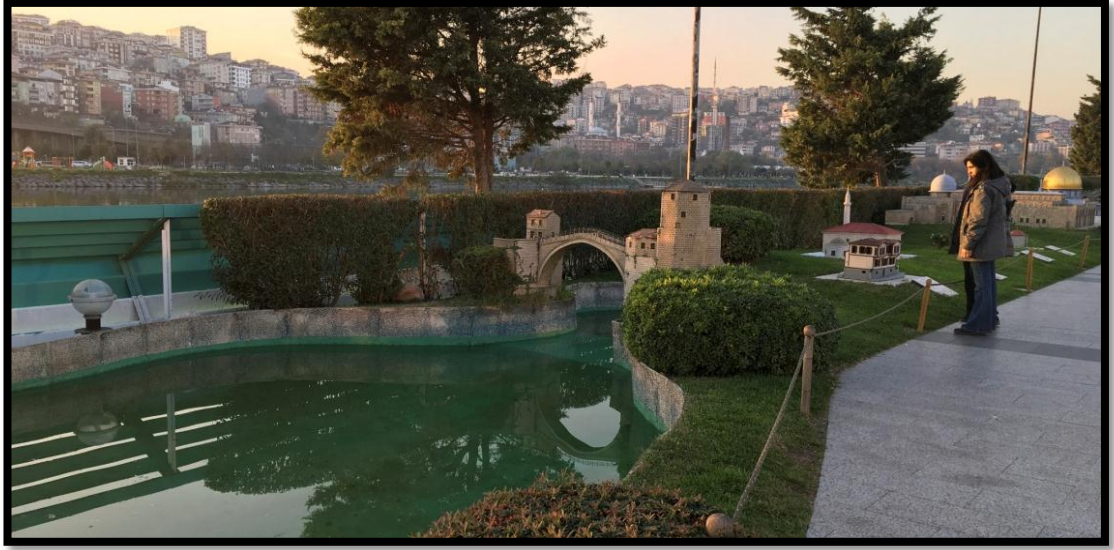
İstanbul kentinin coğrafi yapısı ile uyumlu bitki seçimi yapılmış olup alan bünyesinde zehirli bitki kullanımından kaçınılmıştır, hem çocuklar hem engelli bireyler düşünülerek maket alanları dışında yer alan bitkilemelerde, maket alanların görünülebilir olmasına özen gösterilmiştir. Maketlerin çevresinde, maketlerin ölçüleri ile uyumlu olacak şekilde ince dal yapılı, küçük yapraklı ve budanabilir çalı türleri seçilerek tasarımda ölçüye (proporsiyon) uyulmuştur. Örneğin, Artemis tapınağı çevresinde minyatür maketin boyutunu aşmayacak şekilde budanıp, tekrar yöntemiyle dizilerek ritim yakalanmış olan *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) örneği ile bu durum gözlemlenebilmektedir. Aynı örnekte minyatür yapının beşik tarzındaki çatısı ile yuvarlak yapılı çalı arasında zıtlık oluşturularak yapı vurgusu arttırılmıştır. Artemis tapınağının, eşit aralıklarla dizilmiş iyonik kolonları ile iki yanında aralıklı tekrar

yöntemiyle dizilmiş olan çalı türü ile birlik ve düzen sağlanmıştır. Bir diğer örnek olarak, arka planda görülmekte olan Muradiye Camii ve Meryem Ana Kilisesi eserleri yanından geçen minyatür tren rayları ve minyatür heykellerin yanında yuvarlak formda budanarak minyatür ağaç görüntüsü verilmiş olan *Thuja obtusa*(İthal Mazı), *Thuja occidentalis*(Batı Mazısı) ve sarı çiçekli çok yıllık otsu bitki olan *Viola odorata*(Kokulu Menekşe) beraber tasarlanarak ölçüde zıtlık ve renk ile vurgu sağlanmıştır (Şekil 4.97)

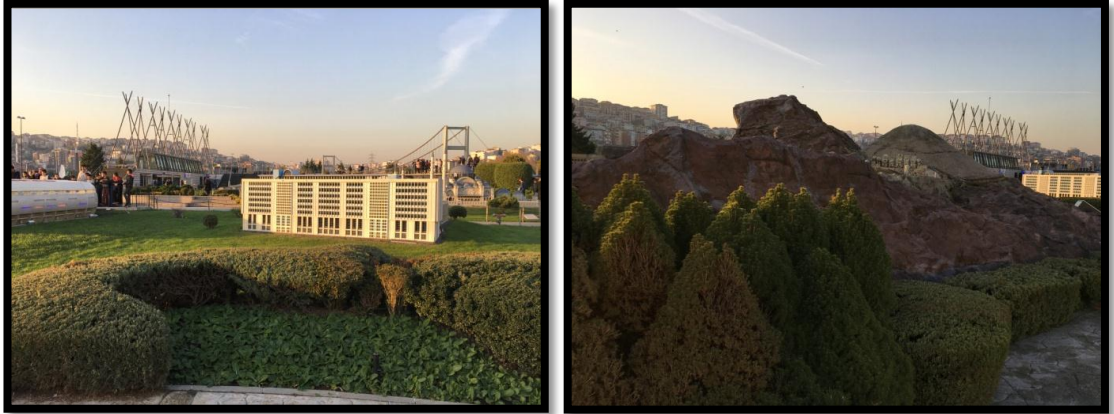

Şekil 4.97 Miniatürk'ten bir görüntü (Orişinal 2018)

Şekil 4.98'da ise Minitürk'ün Haliç kıyısına bakan cephesinde bulunan geometrik formlu Diyarbakır Malabadi köprüsü minyatürü, Atatürk'ün evi, Kubbetü's Sahra ve önlerinde yuvarlak yapıda budanmış olan *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir), *Cotoneaster franchetii* (Yabani Muşmula) ile formda zıtlık yaratılarak minyatürler vurgulanmaktadır. Haliç cephesinde sınır oluşturan *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) çalısı çizgisel olarak budanmış, arkasına aralıklı tekrar yöntemi ile *Pinus nigra* (Kara çam) dikilerek ölçü ve formda zıtlık yaratılmıştır (Şekil 4.98). Alan bünyesinde bulunan aynı tür bitkiler bir arada tasarlanarak egemenlik yaratan tasarımlar oluşturmakta, alanda bulunan keskin formlu kaya materyali ile piramit formlu çalılar bir arada biçimsel uygunluk sağlar iken, çizgisel ve yuvarlak formlu çalılar ile form ve ölçüde zıtlık yaratılarak vurgu yaratılmaktadır (Şekil 4.99). Alan bünyesindeki tasarımlarda zıtlık, tekrar, vurgu, uygunluk, denge, birlik ve düzen kriterlerine rastlanmaktadır.

Şekil 4.98 Miniaturk'den bir görüntü (Orijinal 2018)

Şekil 4.99 Miniaturk peyzaj tasarımından görseller (Orijinal 2018)

Miniaturk çocuk oyun alanında kauçuk zemin elemanı üzerinde satranç, labirent ve çoğunluğu ahşap malzemeler ile tasarlanmış olan çocuk oyun parkı yanında ahşap piknik masalarından oluşan oturma birimleri gyer almaktadır. Çocuk oyun alanının çevresi budanarak şekil verilmiş *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir) çalısı ile sınırlandırılmıştır. Alan içinde hızlı gezinti sağlayan ve daha çok çocuklara hitap eden gezinti treni bulunmaktadır (Şekil 4.100, Şekil 4.101).

Şekil 4.100 Miniaturk çocuk oyun alanına giriş ve gezinti treni (Orijinal 2018)

Şekil 4.101 Miniaturk çocuk oyun alanı (Orijinal 2018)

Miniaturk çevresinde yaprak döken ağaç türleri gürültü görüntü perdesi bitkilendirilmesinde kullanılmıştır, bu sebeple arka plandaki kentsel yapılaşma görsellere dahil olmaktadır (Şekil 4.102). Bazı bölümlerde zemin materyalinin yoğun kullanım sonucu deformasyona uğramış olduğu görülmektedir (Şekil 4.103).

Kutay ve Kesim'in (2008) yaptığı anket çalışması sonucunda da, kullanıcıları rahatsız eden faktörlerin en başında çevredeki yerleşim birimlerinin oluşturduğu görüntü kirliliğinin yer aldığı bildirilmiştir.

Şekil 4.102 Miniaturk ve arka planından bir görüntü (Orijinal 2018)

Şekil 4.103 Miniaturk alanından bir görsel (Orijinal 2018)

Miniatürkte yer alan bazı eseler;

İstanbul Eserleri: Atatürk Havalimanı, Alman Çeşmesi, Anadolu Hisarı, Aya İrini Kilisesi, Ayasofya Camii, Beylerbeyi Sarayı, Burmalı Sütun, Çırağan Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Dolmabahçe Saat Kulesi, Ertuğrul Fırkateyni, Eyüp Sultan Camii, Haseki Hürrem Hamamı, Haydarpaşa Garı, Haydarpaşa İskelesi, Hıdiv Kasrı, İstanbul Büyükşehir Belediye Sarayı, Kabataş Erkek Lisesi, Kaymak Mustafa Paşa Camii, Kız Kulesi, Kuleli Askeri Lisesi, Kuzey Deniz Saha Komutanlığı, Mısır Dikilitaşı, Mimar Sinan Türbesi, Örme Sütun, Pertevniyal Lisesi, Pertevniyal Valide Sultan Camii, Sadullah Paşa Yalısı, Sultan Ahmed Camii, Sultan I. Ahmed Türbesi, Süleymaniye Camii, St.Antoine Kilisesi, Taksim Cumhuriyet Anıtı, Topkapı Sarayı, Topkapı Feribotu, Yerebatan Sarnıcı, III. Ahmed Çeşmesi

Anadolu Eserleri: Anıtkabir - Ankara, Artemis Tapınağı - İzmir, Amasya Yalıboyu Evleri - Amasya, Çanakkale Şehitleri Anıtı - Çanakkale, Halikarnas Mozolesi - Muğla, Saat Kulesi - İzmir, Meryem Ana Kilisesi - İzmir, Safranbolu Evleri - Safranbolu, Selimiye Camii - Edirne, Sümela Manastırı - Trabzon, Muradiye Camii - Manisa, Malabadi Köprüsü - Diyarbakır, Mardin Taş Evleri - Mardin, Nemrut Dağı Kalıntıları - Antalya Toros Dağları, Peri Bacaları - Nevşehir

Yurtdışı Eserleri: Atatürk'ün Evi - Selanik , Ecyad Kalesi - Mekke , Mostar Köprüsü - Bosna Hersek , Kubettü's-Sahra - Kudüs

5. SONUÇ

Bir ülkenin ekonomisi ve tanıtılmasına büyük katkısı bulunan tema parklarının gelişmesindeki en büyük kriteri bireylerdeki yenilik arayışı oluşturmaktadır. Ziyaretçi sayısı ile doğru orantılı olarak tema parklarında görülen artış sonucu yenilik arayışı söz konusu olmakta, bu durum da ülkeler arasında rekabet yaratmaktadır. Ziyaretçilerin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen ve kurulurken büyük miktarlarda maddi harcamalara sebep olan tema parklarda ziyaretçi sayısı, kentlerin nüfusu ile doğrudan ilişkilidir, bu durum gelişmiş ülkelerin ve kentlerin avantajını arttırmaktadır. Dünyadaki tema park örneklerine bakıldığında, büyük çoğunluğunun gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin metropollerinde veya metropollerine yakın mesafelerdeki kırsal alanlarda konumlandırılmış olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin gelişmiş kentleri arasında en yoğun nüfusa sahip olan İstanbul metropol kenti de bünyesinde, esas alınmış olan sınıflandırma kapsamında, eğlence-macera temalı park bünyesinde 1 adet eğlence parkı (İstanbul -Vialand), 2 adet su parkı (Grand Aqua Marine, Marina Aquapark Waterland), doğa temalı park bünyesinde 2 adet botanik bahçesi (Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi) 1 adet arboretum (Atatürk Arboretumu), 2 adet hayvanat bahçesi (Çekmeköy Hayvanat Bahçesi, Poloneyköy Hayvanat Bahçesi) ve tarih-kültür temalı park bünyesinde 1 adet minyatür park (Miniatürk) olmak üzere toplamda 9 adet tema park bulunmaktadır. Bu araştırmada İstanbul metropol kentinde yer alan bu 9 adet tema parkın her biri peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kapsamında kendi içinde incelenmiş olup, sonuç bölümünde ise sürdürülebilirliklerini arttırabilmeleri için nasıl daha fazla geliştirilebilecekleri üzerine değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.

Türkiye turizminin gelişmesi ile birlikte turizm sektörü de yeni arayışlar içine girmiştir ve bu sebeple macera-eğlence temalı park bünyesinde bulunan eğlence parkı sayısında artış yaşanmıştır. Artış gösteren bu tema parkları ziyaretçilerin cazibe merkezi haline gelmiştir. Eğlence temalı parkların ana özelliği bulundukları bölge içinde yeni cazibe-ilgi merkezleri yaratmalarıdır, bu sebeple yurtdışı örnekleri incelendiğinde, cazibe merkezi yaratmak ve ekonomiye katkı sağlama amacı ile çoğunlukla kent merkezine

uzak konumlarda, turistik özelliği bulunmayan açık arazilerde planlanmış oldukları gözlemlenmiştir. Bu planlama anlayışı ile eğlence parkı hem kurulduğu bölgenin ekonomisine katkı sağlamak hem de sürdürülebilirliğini arttırmaktadır. İstanbul kenti bünyesinde yer alan eğlence parkı İstanbul(Vialand) örneğinin, kent merkezine yakın planlanmış olduğu görülmektedir. Peyzaj planlaması kapsamında bünyesine yenilikleri dahil edebileceği boşlukların mevcut olmasının yanı sıra etrafındaki yoğun yapılaşma sebebiyle gelecekte genişleme konusunda sıkıntı yaşayabileceği düşünülmektedir. İstanbul (Vialand) eğlence parkında peyzaj tasarım kriterlerine uygun materyal kullanımına önem verildiği gözlemlenmiş olup, park çevresinde görüntü-gürültü perdelemesi amacıyla sık dokulu, farklı formlarda ibrelili ve geniş yapraklı bitkilerin bir arada kullanımı yoğunlaştırılarak tasarımda zıtlık sağlanabilir ve böylece alanın dinamizmi arttırılabilir. Bunun yanında, yoğun kullanım sonucu yıpranmış zemin elemanlarının yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Peyzaj planlama kriterleri kapsamında, geleceğe yönelik stratejiler geliştirilmesi, eğlence parklarında sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Eğlence temalı parklar yalnızca doğru şekilde planlama yapıldığında gelişebilen ünitelerdir. Doğru şekilde planlanan eğlence temalı parkların zamanla cazibesini kaybetme riski ortadan kalkacaktır.

Tek bir ana aksı takip ederek hiçbir noktasının atlanmadan gezilebilmesi ile eğlence tema parkları dahilinde doğru bir planlama ve tasarım anlayışı içinde olmasının yanı sıra İstanbul(Vialand) eğlence parkı kapladığı alan açısından diğer metropol kentlerde yer alan tema parkları ile birlikte değerlendirildiğinde (Tokyo Disneyland: 47 hektar, Tokyo Disneysea: 71 hektar, Şangay Disneyland: 116 hektar, Disneyland Paris: 55 hektar) 60 hektarlık arazinin 20 hektarlık bölümünün eğlence parkı olduğu, bu kapsamda alanları belirtilen eğlence parkları örneklerinden daha küçük bir alan içinde planlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda eğlence parkı alanının zaman içinde büyütülmesi ve bünyesine yeniliklerin eklenmesi ziyaretçinin ilgisini arttırarak alanda daha fazla zaman geçirmelerini sağlayabilir.

Özellikle kullanıcı görüş ve tepkilerini önemseyerek buna ilişkin alternatif planlamaların yapılması eğlence temalı park ve bahçeleri başarıya taşımaktadır. Çünkü bütün insanlar sıradanlıktan sıkılmakta ve zaman zaman değişikliklere ihtiyaç

duymaktadır, bu demektir ki yeni ziyaretçilerin yanında eski ziyaretçilerin de ilgisini tekrardan çekebilmek, talebi arttırmak ve sürekliliğini sağlayabilmek için ilerleyen zamanlarda varolanlara ek olarak yeni, ilgi çekici aktiviteler eklenmesi gerekecektir.

Eğlence-macera temalı parklar varlıklarını sürdürebilmeleri için sürekli gelişen ve gelişmek zorunda olan oluşumlardır. Yeni planlama yöntemleri ve teknolojik gelişmeler ile hızlı bir şekilde gelişim göstermekte olan bu sektör içinde yenilik arayışı sürekli olarak ön plandadır.

Eğlence-macera parkları bünyesinde yer alan su parklarının, planlama kriterleri gereğince kolay ulaşılabilir, doğal bitki vejetasyonunu bozmayacağı, su tasarrufunu sağlamak amacıyla su öğelerinin yakınlarında ve manzara barındıran araziler üzerinde planlanması daha uygun olmaktadır. Eğimli topoğrafik yapıya sahip alanlarda kurulan su parklarında, su kaydıraklarının açıkta kalan kısımlarının gizlenmesi kolaylaşmakta, düz araziler üzerinde kurulmuş su parklarında ise açıkta kalan bu kısımların görsel estetik açısından olumsuzluğunun önüne geçilmek amacıyla çevresine herdemyeşil, sık dokulu ağaç, ağaççık, ve çalılar dikilerek gizlenebilmektedir. Eğlence parklarında olduğu gibi su parklarının da ekolojik planlama kriterleri kapsamında sürekliliğini sağlayabilmesi için zaman içinde genişleyerek bünyesine yenilikler eklemesi ve izole bir mekan algısı yaratmak amacıyla çevresinde gürültü-görüntü perdelemesi yapılması uygun olacaktır.

İstanbul bünyesinde iki adet su parkı yer almaktadır. Bunlardan biri olan Grand Aqua Marine su parkı Büyükçekmece ilçesinde Marmara denizinin kıyı şeridinde düz bir arazi üzerinde planlanmıştır. Alan bünyesinde kıyı şerine paralel oluşu ve manzara imkanının oluşması ile su parkları planlaması kapsamında uygun kriterlere sahiptir. Grand Aqua Marine su parkı, ılıman iklim koşullarına İstanbul kentinin, Tuzla bölgesinde, Marmara denizi paralelinde konumlandırılmıştır. Su parkı düz bir arazi üzerinde planlanması sebebiyle su kaydıraklarının açıkta kalan kısımları sık dokulu ağaç ve çalılar ile peyzaj tasarım kriterleri doğrultusunda değişen tekrar yöntemiyle düzenleme yapılarak kapatılmış olup, birlik ve düzen sağlanmıştır. Alanın kara cephesine bakan 3 kenarında sık yapılı piramit formu bitkiler kullanılarak gürültü-görüntü perdelemesi yapılmış olup,

deniz cephesine bakan kenarında manzaranın kapanmaması amacıyla bitkilendirme seyrek yapılmıştır. Bulunduğu bölgenin tatil beldesi niteliğinde olması ile doğru bir planlama anlayışı içindedir. Alan tasarımı, peyzaj tasarım kriterlerine uygun olarak yapılandırılmıştır. Planlama kriterleri kapsamında, kıyı şeridinde planlanmış olması sebebiyle su tasarrufu sağlayabilerek ekolojiye katkı sağlaması ve alanın doğusunda genişleyebileceği arazinin bulunuşu, zaman içinde bünyesine yenilikler (yeni üniteler, tasarımlar vb.) ekler ise sürdürülebilirliğini sağlayabileceği düşünülmektedir.

İstanbul metropol kenti bünyesinde yer alan ikinci su parkı ise Marina Aquapark Waterland'dir. Bu su parkı da Tuzla ilçesi marinasında, su tasarrufu sağlamak amacıyla Marmara denizine paralel olarak konumlandırılmıştır. Alanın kıyı şeridi üzerinde düz bir arazi üzerinde konumlandırılmış olan su parkı çevresinde genişleyebileceği alan bulunmamasının yanı sıra kendi bünyesinde yeni yapıların eklenebileceği boş alanlar bulunmaktadır. 2019 yılının Haziran ayında açılmış yeni bir park olması, zaman içinde bünyesine yeniliklerin ekleneceğini düşündürmektedir. Bu kapsamda gelişimini sürdürmesi doğrultusunda sürdürülebilirliğini sağlayabileceği gözlemlenmiştir. Alan çevresinde gürültü-görüntü perdelemesi amacıyla sık dokulu, zıtlık ve vurgu sağlayacak piramit ve yuvarlak formlu ağaçların bir arada kullanılması, geniş düz arazi üzerine simetrik denge ilkesi kapsamında sirkülasyonu yönlendirecek ağaç ve çalılıarın kullanılması, su kaydıraklarının etrafında farklı form ve boyutlardaki bitkiler ile eksensel hiyerarşik bir düzende tasarım yapılması, peyzaj ekolojisi kapsamında yeşil alanların çoğaltılması ile alan bünyesinde yer alan bütünlük etkisinin arttırılmasında etkili olabileceği düşünülmektedir.

İnsanların yaşamını doğal çevreden uzakta sürdürmesi ile doğaya olan özlem artmış ve bu durum doğa koruma çalışmalarının başlamasına sebep olmuştur. Nüfus artışı, hızlı kentleşme ve sanayileşme, doğal-yeşil alanların azalmasına sebep olmaktadır. Bunun bir sonucu olarak bireyler doğa ile bütünleşebilecekleri alanlar arayışına girmektedirler. Bu kapsamda botanik bahçeleri ve arboretumlar gibi bitki temalı parklar, kentlerde açık yeşil alan sağlayan, eğitim ve araştırma olanağı ve rekreasyonel faaliyetlere imkan veren mekanlar olarak ortaya çıkmışlardır. Ziyaretçilerine hem rekreasyonel hem de sosyo-kültürel olanaklar sunan botanik bahçeleri, insanların sosyal hayatları içinde yer

alması, bu bahçelerin geliştirilmesine ve sürdürülebilirliğini sağlamasına katkıda bulunmaktadır. İstanbul kenti bünyesinde 2 adet botanik bahçesi bulunmaktadır.

Dünya örnekleri incelendiğinde, Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi'nin, Türkiye kapsamında türünün iyi örneklerinden biri niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır, Sergilenen bitkileri, korunan endemik bitkileri, yetiştirme ve ziyaretçiler için eğitim alanları, seralar ve herbaryumları, kütüphanesi ile sınırlı ve yitik kalabilecek bir alanın kente kazandırılmasını sağlamıştır. Bunun yanında etrafındaki yapılaşma, ileride genişleyebilmesine engel olabilir.

Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi'nde bir botanik bahçesi bünyesinde bulunması gerekli görülen tüm yapısal planlama elemanlarını bünyesinde barındıran kapsamlı bir botanik bahçesidir. Alan bünyesinde her bir bitki taksonunun ihtiyacı olan koşulların sağlanması amacıyla bir çok düzenleme yapılmıştır (Örneğin Karadeniz bölgesi bitkilerinin ihtiyacı olan asidik toprak getirilerek gerekli çevre koşullarını sağlamak amacı ile alan üzerinde örtü ve sisleme sistemi kurulmuştur). Ayrıca içinde kurulmuş olan baraj ve güneş enerjisi panellerini, peyzaj planlama kriterleri kapsamında bünyesine dahil ederek kendi sürdürülebilir enerji kaynaklarını yaratmış olup, doğaya verilen zararı en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Bu özellikleri ve kısıtlı bir arazi bünyesinde planlandığı düşünüldüğünde, nitelikleri bakımından botanik bahçelerinin planlama ve tasarım kriterleri kapsamında başarılı bir örnek olduğu saptanmaktadır. Botanik bahçesi bünyesinde, uygun bitki türü seçimi ile yapılmış olan tasarımlar peyzaj tasarım kriterlerine uygun kapsamda düzenlenmiştir. Alan genelinde gürültü-görüntü perdelemesi elemanı olarak kullanılmış olan sık dokulu ağaç türleri, dış mekandan izole bir mekan algısı yaratılabilmesini sağlamış olup, otoyola bakan bazı bölümlerde bitkilendirilme yoğunluğunun arttırılması uygun olabilir.

Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi kent içinde ulaşımı kolay bir alanda, düz bir arazi üzerinde, tıbbi amaçlara hizmet etmek üzere planlanmıştır. Kentin Güneybatısında çevresi sınırlandırılmış bir alanın içinde planlanmış olan bahçe, dairesel yapıda ve formal denge yaratacak şekilde tasarlanmış yolları ile peyzajını ada parsellere bölerek, her bir bitkinin istekleri doğrultusunda toprak yapısında yetiştirilmesi sağlanmış olup,

alandaki yer alan bitkiler rahatlıkla yakından gözlemlenebilmektedir. Botanik bahçeleri tasarım ve planlama kriterleri kapsamında bulunması gerekli görülen yapıları bünyesinde bulunduran bahçe işlevlerini yerine getirmekte olup, alan bünyesinde yaratılmış olan denge ile birlik ve düzen sağlanmıştır. Alan bünyesinde kullanılmış ahşap ve doğal taş materyaller ile doğa ile uygunluk sağlanmıştır. Çevresinde yoğun dokulu yuvarlak formu ağaç türleri kullanılarak görüntü-gürültü perdelemesi yapılmış ve izole bir mekan algısı oluşturulmuş olan alanın sınırlandırılmış bir bölge içinde yer alsa dahi bünyesinde yer alan boşluklar dahilinde genişleyebileceği düşünülmektedir.

İstanbul metropol kentinin Kuzeybatısındaki Belgrad Ormanı bünyesinde yer alan Atatürk Arboretumu, genişlemesine olanak sağlayacak, eğimli bir arazi üzerinde planlanmıştır. Arboretumların zaman içinde geliştirilmesi, ziyaretçi ilgisini ve bilgisini arttırarak maddi olarak daha çok gelir elde edebilmesini ve bilimsel olarak olanakların artmasını sağlayabilmektedir. İstanbul şehrinin uç bölgesinde yer alan Belgrad ormanının halka kazandırılmasına ve tanıtılmasına olanak sağlamış olan Atatürk Arboretum'u kapsamında ormanın su ihtiyacına destek ve erozyon kontrolü gibi çalışmalar yapılmakta olup, sürdürülebilir planlama anlayışını benimsemektedir. Arboretum planlama ve tasarım kriterlerinin çoğu özelliğine uygun olacak şekilde kurulmuş olan Atatürk Arboretumu'nun arazisi parsellere ayrılmış ve her bir parselde toprak koşullarına uyum sağlayacak bitkilendirme yapılmıştır. Alanda mevsimsel döngü bulunmakta olup, eğimli arazi yapısı ve bünyesinde bulunan su öğeleri alana dinamiklik kazandırmıştır. Alan bünyesinde yer alan yapılarda geçirgen ahşap malzeme ve doğal taş kullanılarak doğa ile uygunluk sağlanmıştır. İstanbul Üniversitesi bünyesi dahilinde çalışmakta olan bir kurum olduğu için laboratuvar ve kütüphane kaynakları üniversiteden sağlanmaktadır. Fakat, bu birimlerin arboretum sınırları içinde de yer alması bilimsel araştırma yapan kişilerin ulaşımına kolaylık sağlayabilir.

İstanbul kentinde bulunan 2 hayvanat bahçesinden biri olan ve İstanbulun Güneydoğusunda eğimli bir arazi üzerinde planlanmış olan Park of İstanbul doğa ve yaşam kompleksi bünyesinde yer alan Çekmeköy hayvanat bahçesi, doğal yapıyı koruyan bir tasarım anlayışı benimsemiştir. Hayvanat bahçesine giden yol üzerinde, aralıklı tekrar yöntemi ile sirkülasyonu yönlendirici ağaç ve çalı türleri kullanılmıştır,

hayvanat bahçesi girişindeki meydanda ise farklı çalı türleri kullanımı ile vurgu sağlanarak hayvanat bahçeleri tasarımı kapsamında uygun kriterler yaratılmıştır. Alan içinde bulunan hayvanların kafeslerine paralel olarak uzanan çizgisel ana yollar tasarlanmıştır. Ulaşımı kolay bir bölgede, yaşam kompleksi olarak planlanmış olan alan bünyesinde hayvanat bahçesi dışında başka birimlerin de bulunması, ziyaretçi sayısını arttıracak bir etmendir. 2019 yılının Nisan ayında açılmış olması ve bitkilendirme çalışmalarının devam ediyor oluşu zaman içinde kendini geliştireceğini göstermektedir. Genişleyebileceği bir arazi üzerinde planlanmış olması ile bünyesine yenilikler eklemesi dahilinde ilgiyi canlı tutarak, sürdürülebilirliğini sağlayabilir. Hayvanların yaşam alanlarını sürdürdükleri kafes bünyelerinde yer alan bitkilendirmenin hayvanların doğal yaşam ortamlarına uygun olarak arttırılması, hayvanların yaşam alanlarına daha benzer ortamlar yaratılmasını sağlamak amacıyla uygun olabilir. Kafeslerin çevresinde herdemyeşil budanabilir çalılar veya sarmaşıklar eklenmesi kafes tellerinin görüntüsünü kapatarak daha doğal bir ortam oluşumu sağlayabilir. Hayvanat bahçesi bünyesindeki yapılar ahşap materyaller kullanılarak tasarlanmış olup doğa ile uygunluk sağlamaktadır. Hayvanat bahçesi bünyesinde yolların çevresine, giriş bölümünde olduğu gibi tekrar yöntemi ile bitkilendirme yapılması, sirkülasyonu yönlendirici nitelik sağlayabilir.

İstanbul kentinde bulunan bir diğer hayvanat bahçesi ise Polonezköy Hayvanat Bahçesi'dir. Polonezköy hayvanat bahçesi eğimli ve su öğeleri barındıran, doğal yapısı korunmuş bir arazi üzerinde planlanmış olup, bünyesinde doğa ile uyumlu informal yollar tasarlanmıştır. Bahçe, gelişebileceği bir arazi bünyesinde planlanmış olup, zaman içinde gelişim göstererek 24 yıldır sürdürülebilirliğini sağlamıştır. Ulaşım açısından kolaylık sağlayacak planlamanın yapılması ziyaretçi sayısının artmasını sağlayabilir. Alan bünyesinde yer alan yapılar ahşap ve doğal taş materyalleri kullanılarak tasarlanmış olup alan içi birlik ve düzen oluşturulmuştur. Kafeslerin çevresinde sarmaşıklar veya herdemyeşil budanabilir çalılar eklenmesi kafes tellerinin görüntüsünü kapatarak daha doğal bir ortam oluşumu sağlayabilir. Kafes bünyelerinde hayvanların doğal yaşam koşullarına uygun bitki türü seçimi yapılmıştır. Alan bünyesinde yer alan dairesel düzende aralıklı tekrar yöntemi ile tasarlanmış olan ahşap amfi tasarımı üzerinde gölgeleme elemanı olarak yuvarlak ve salkım formu ağaç türü kullanımı

önerilebilir. Ayrıca informal yapıda düzenlenmiş olan yollar çevresinde sirkülasyonu yönlendirici, simetrik denge sağlayacak ağaç ve çalı türleri eklenmesi düşünülebilir.

Tarih-kültür temalı parklar bünyesinde İstanbul metropol kentinde 1 adet minyatür park bulunmaktadır. Ulaşımı kolay, manzarası bulunan bir arazi üzerinde planlanmış olan Miniaturk, Türkiye'nin ilk minyatür parkı olma özelliğini taşımaktadır. Bu kapsamda oldukça fazla ziyaretçi potansiyeline sahip olan Miniaturk, mekan ve tasarım kapsamında benzerlerine uygun nitelikte tasarlanmıştır. Her bir minyatür parkın kendine özgü bir teması bulunmaktadır. Örneğin, dünya üzerinde kurulmuş ilk model köy olan İngiltere'deki Bekonscot Model Köyü kurulduğu bölge ve çevresindeki köylerin 1930'lardaki yaşamını betimlemek amacıyla tasarlanmıştır ve her geçen gün bünyesine yeni yapılar ekleyerek gelişmiş olup 90 yıldır varlığını sürdürmektedir. İstanbul metropol kentinde yer alan Miniaturk kendi ülkesi içinde yer alan eserleri tanıtmak amacıyla planlanmış ve tasarlanmıştır. Minyatür tasarımları 3 ana bölüme ayrılmış olarak sergilemekte olan Miniaturk bünyesinde ana bir aks etrafında dairesel informal yapıda tali yollar ile sirkülasyonu yönlendiren ve görsel sürekliliği sağlayan bir gezi güzergahı tasarlanmıştır.

Miniaturk alanı bünyesinde tasarıma dahil edilmiş olan gölgeleme elemanları ve giriş yapısı geometrik formda tasarlanmış olup, çoğunlukla yuvarlak formda kullanılmış olan bitki türleri ile zıtlık yaratarak vurgu ve tasarımda dinamizm oluşmasını sağlamaktadır. Alanı izole etmek için çevresinde kullanılmış olan yaprak döken yuvarlak formlu ağaç türlerinin yanına sık dokulu, boylu herdemyeşil ağaçların eklenmesi ile alan çevresinde gürültü-görüntü perdelemesi bitkilendirilmesi yoğunlaştırılabilir. Minyatür park arazisinin bünyesinde yer alan, genişleyebilmesini sağlayacak boşluklara zaman içinde yeni minyatür yapıların eklenmesi ile ziyaretçi potansiyelini arttırabileceği ve gelecekte sürdürülebilirliğinin sağlanabileceği düşünülmektedir.

Alanın ekolojisi göz önünde bulundurularak ve tahmini ziyaretçi sayısı öngörülerek yapı ve zemin döşeme materyallerinin seçilmesinin, uzun süre kullanım sağlayarak yenileme ihtiyacını daha uzak tarihlere taşıyabileceği ve fazladan bütçe harcamalarının önüne geçebileceği düşünülmektedir.

Tema parklar bünyesinde peyzaj planlama kriterleri kapsamında bitki yoğunluğunun arttırılması ekolojik ayakizini azaltarak sürdürülebilirliklerine katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

Tema parkları tasarım ve planlamasında, ziyaretçilerin alışkanlıkları, tercihleri, ihtiyaçları dikkate alınarak yapılacak yeni yatırımlar veya mevcut parklara eklenecek yenilikler ve değişiklikler, tema parklara olan ilgiyi arttıracak ve daha ileriye taşıyarak kalıcılığını sağlayacak olup, bu sayede bulunduğu ülkenin ekonomisine de katkı sağlayacaktır. Bu şekilde her yaştaki ziyaretçiler için daha ilgi çekici ve tercihlerine cevap veren yenilikler ile ziyaretlerinin tekrarlanmasını sağlayacak yeni tema parklar yaratmak mümkün olabilecektir. İstanbul metropol kenti tema parkları bu kapsamda genel olarak değerlendirildiğinde, temaları kapsamında uygun planlama ve tasarım anlayışı içinde oldukları gözlemlenmiştir. Tema parkları dahilinde bazı önerilerin (bitkilendirmenin uygun peyzaj tasarımı kriterleri doğrultusunda yoğunlaştırılması, yıpranmış zemin döşeme elemanlarının planlama-tasarım kriterleri kapsamında, iklim koşullarına uygun olarak yenilenmesi, alan bütününde uygunluk sağlayacak nitelikte yeni ünitelerin eklenmesi vb.) ilgiyi canlı tutarak sürdürülebiliği arttırabileceği düşünülmektedir. Tema parklarının gelişimi ve sürdürülebilirliklerinin sağlanması, zaman içinde daha çok gelişerek yeni kurulacak tema parklarına örnek niteliği taşıması, tercih edilebilirliği daha da arttırarak doğrudan İstanbul metropol kentinin ekonomisine olumlu yönde etki edecektir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2013. Web Sitesi. <https://www.avm.gen.tr/> Erişim Tarihi: 01.06.2016
- Anonim, 2015. Web Sitesi. <http://www.milliyet.com.tr/> Erişim Tarihi: 01.06.2016
- Anonim, 2016. Web Sitesi. <https://www.vialand.com/> Erişim Tarihi: 03.10.2016
- Anonim, 2017a. Web Sitesi. <https://orman.istanbulc.edu.tr/> Erişim Tarihi: 12.07.2018
- Anonim, 2018a. Web Sitesi. <http://www.ngbb.org.tr> Erişim Tarihi: 23.04.2018
- Anonim, 2018b. Web Sitesi. <https://www.gezgez.net/> Erişim Tarihi: 03.07.2018
- Anonim, 2018c. Web Sitesi. <http://www.abm-grup.com/> Erişim Tarihi: 20.10.2019
- Anonim 2018d. Web Sitesi. <https://gezilmesigerekenyerler.com/> Erişim Tarihi:21.10.2019
- Anonim, 2019e. Web Sitesi. <http://www.aquamarine.com.tr/> Erişim Tarihi: 24.10.2019
- Anonim, 2019f . Web Sitesi. <http://marinaaquapark.com/> Erişim Tarihi: 24.10.2019
- Anonim, 2019g. Web Sitesi. <https://gezginsitesi.com/> Erişim Tarihi: 22.11.2019
- Anonim, 2019h. Web Sitesi. <https://tr.climate-data.org/> Erişim Tarihi: 23.11.2019
- Anonim, 2019i. Web Sitesi. <https://www.polonezkoyzoo.com/> Erişim Tarihi: 23.11.2019
- Anonim 2019i. Web Sitesi. <https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-165068/> Erişim Tarihi: 24.11.2019
- Anonymous 2013. Web Sitesi. <http://www.miniamerica.org/> Erişim Tarihi: 12.04.2019
- Anonymous 2014a. Web Sitesi. <https://web.archive.org/> Erişim Tarihi: 08.08.2019
- Anonymous 2014b. Web Sitesi. <http://www.rollingwiththemagicblog.com/> Erişim Tarihi: 04.05.2016
- Anonymous 2015a. Web Sitesi. <http://www.zoos-worldwide.de/index.php/> Erişim Tarihi: 04.09.2019
- Anonymous 2015b. Web Sitesi. <https://www.zoomoments.com/> Erişim Tarihi: 05.09.2019
- Anonymous 2015c. Web Sitesi. <http://www.oldest.org/> Erişim Tarihi: 2.10.2019
- Anonymous 2015d. Web Sitesi. <https://www.culturesouthwest.org.uk/> Erişim Tarihi: 2.10.2019
- Anonymous 2016a. Web Sitesi. <https://tr.pinterest.com/> Erişim Tarihi: 20.10.2019
- Anonymous 2016b. Web Sitesi. themeparkguide.org Erişim Tarihi: 08.06.2019
- Anonymous 2016c. Web Sitesi. <https://www.galileofestival.it/> Erişim Tarihi: 21.10.2019
- Anonymous 2017a. Web Sitesi. <http://tkojetko.irb.hr/> Erişim Tarihi: 2.12.2019
- Anonymous 2017b. Web Sitesi. <https://live.staticflickr.com/> Erişim Tarihi: 2.12.2019

- Anonymous 2017c. Web Sitesi. <https://berks.ankle-biters.co.uk/> Erişim Tarihi: 3.12.2019
- Anonymous 2017d. Web Sitesi. <https://media2.tokyodisneyresort.jp/> Erişim Tarihi: 28.10.2019
- Anonymous 2017e. Web Sitesi. <http://ec2-18-139-222-211.ap-southeast-1.compute.amazonaws.com/> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2017f. Web Sitesi. <https://www.disneylandparis.com/> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2017g. Web Sitesi. <https://cdn.getyourguide.com/>, <https://3.bp.blogspot.com> Erişim Tarihi: 19.10.2019
- Anonymous 2017h. Web Sitesi. <http://www.disneyholidays.co.uk/> Erişim Tarihi: 3.10.2019
- Anonymous, 2018a. Web Sitesi. <https://www.schoenbrunn.at/> Erişim Tarihi: 4.10.2019
- Anonymous, 2018b. Web Sitesi. <https://www.mojavieden.sk/> Erişim Tarihi: 4.10.2019
- Anonymous 2018c. Web Sitesi. <https://cdn.tripplannera.com/> Erişim Tarihi: 6.10.2019
- Anonymous 2018d. Web Sitesi. <https://www.puydufou.com/> Erişim Tarihi: 12.10.2019
- Anonymous 2018e. Web Sitesi. <https://www.campinglesdinsaures.com/> Erişim Tarihi: 14.10.2019
- Anonymous 2018f. Web Sitesi. <https://www.disneyorama.com/> Erişim Tarihi: 27.10.2019
- Anonymous 2018g. Web Sitesi. <https://www.chinadiscovery.com/> Erişim Tarihi: 27.10.2019
- Anonymous 2018h. Web Sitesi. <https://cybersocialstructure.org/> Erişim Tarihi: 24.09.2019
- Anonymous, 2019a. Web Sitesi. <https://www.dubrovnik-online.net/> Erişim Tarihi: 20.10.2019
- Anonymous, 2019b. Web Sitesi. <https://www.bekonscot.co.uk/> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2019c. Web Sitesi. <http://www.toshimaen.co.jp> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2019d. <https://www.shanghaidisneyresort.com/en/> Erişim Tarihi: 20.10.2019
- Anonymous 2019e. Web Sitesi. <http://www.denmark.net/> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2019f. Web Sitesi. <https://i.ytimg.com/>, <https://i.pinimg.com/> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2019g. Web Sitesi. <https://cdn-az.allevvents.in/> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2019h. Web Sitesi. <http://www.toshimaen.co.jp/> Erişim Tarihi: 18.10.2019
- Anonymous 2019i. Web Sitesi. <http://polyconceptusa.com/> Erişim Tarihi: 19.10.2019
- Anonymous 2019j. Web Sitesi. <https://boingboing.net/> Erişim Tarihi: 19.10.2019

- Acar, C, 2019. Bitkisel tasarım standartları ve çözümler. Peyzaj Tasarımında Engelli Dostu Çözümler Sempozyumu. Antalya
- Algül, 2006. Aquapark'ların Tasarım Ve Planlama İlkeleri Ve Ülkemizdeki Örnek Aquaparkların Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 296.
- Alkan, H., 2008. Popüler Kültür ve Eğlence Hayatı, Ankara'nın Eğlence Hayatı Üzerine Sosyo Kültürel Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 167, Ankara.
- Alpınar, K., 2015. Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 1(35), 432.
- Altuğ Turan, İ., Malkoç True, E., 2017. Kentsel Bir Dış Mekân Olarak Hayvanat Bahçeleri: Türkiye'den Öne Çıkan Örnekler. Adü Ziraat Dergisi, 14(2), 23-28. doi: 10.25308/aduziraat.307444
- Arslan, M. 2016. Tema Parkları. Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi. 6(20), 34-44.
- Bailey, L.H. 1950. The Standard Cyclopedia of Horticulture. The Macmillan Company, 602. USA. <https://doi.org/10.5962/bhl.title.23351>
- Baud, M., Lawson, F. 1997. Tourism an Recreation Development Theme Parks. The Architectural Press , 210, London, England.
- Bektaş, A., 2010, Bursa İli Kent Parklarının, Reşat Oyal Kültür Parkı, Soğanlı Botanik Parkı ve Merinos Parkı Örneklerinde Peyzaj Tasarım Kriterlerine Göre İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 149, Konya
- Berkyez, Ş. 1992. Hayvanat Bahçeleri Fiziksel Planlamasında Gözönünde Bulundurulması Gereken Prensipler. Yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- BOIAP, 2012. Atatürk Arboretumu Şefliği Fonksiyonel Orman Amenajman Planı. Bahçeköy Orman İşletme Müdürlüğü, İstanbul.
- Braun, M., 2000. The Economic Impact of Theme Parks on Regions. NEURUS Participant (UCI-WU), 121.
- Bucks Gardens Trust, 2018. Bekonscot Model Village & Railway. The Buckinghamshire Gardens Trust Research & Recording Project. 11, 19p., United Kingdom.
- Chen, Z., Zhu, Z., Guo, Z., Chen, J., Fu, W., Dong, J., Ding, G., 2018. Evaluation of Forest Landscape Resources of National Forest Park in Typical Area of China. 2nd International Symposium on Resource Exploration and Environmental Science, 9. doi :10.1088/1755-1315/170/2/022161
- Clave, S.A., Clarke, A. 2007. Global Theme Park Industry. Oxford University Press, 480, USA
- Clement, T. 2012. 'Locus of Control': A Selective Review of Disney Theme Parks. Center for Reserch on the English-Speaking World, 2(2012), 13. URL: <http://journals.openedition.org/inmedia/463>.

- Çakmak, M.H., Çimen, A.Ö., 2014. Botanik Bahçesi Nedir?. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayını, 12-17.
- Çalışkan, Ç. O., 2010. İstanbul: TMMOB Şehir Plancıları Odası.
- Çekin, M.D., 2017. Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi. Zeytinburnu Belediyesi Kültür, Sanat, Şehir Dergisi (Z Dergisi), 2017(1), 133-143.
- Çıgırık, E., 2016. Bir Öğrenme Ortamı Olarak Bilim Merkezleri. İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi (İAD), 1(1), 79-97.
- Dalkılıç, E. 2007. Eğlence Parklarının Tarihsel Gelişim ve Planlama Kriterleri. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 106, Ankara.
- Demircan, N., Yılmaz, H., 2004. Erzurum Kentinde Botanik Bahçesi Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 35 (3-4), 193-200, Erzurum.
- Deniz, G., 2002. Temalı Park ve Bahçelerin Planlama-Tasarım İlkeleri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 130, Ankara.
- Demir, K., Çabuk, S. 2010. Türkiye'de Metropoliten Kentlerin Nüfus Gelişimi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:28, 2010/1 (193-215).
- Dinçer, A., A. 2011. Görsel Peyzaj Kalitesinin 'Biçimsel Estetik Değerlendirme yaklaşımı' ile irdelenmesi üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 123.
- Doğan, S., 2015. Mini Hollanda: Madurodam. İsmek El Sanatları Dergisi, 2015(12), 68-73. Aralık, 1969.
- Dunn, T., 2009. Bekonscot - Historic Model Village & Railway. Jarrold Publishing, Heritage House Group, Norfolk. ISBN 978-0-85101-435-7.
- Ebenhöh, M., 2000. Improvements In Zoo Design By – Based Exchange of Expertise. Master Thesis of Landscape Architecture, University of Georgia, Athens, Georgia, 49.
- Efendioğlu, G. 2017. Landscape Design Principles of Theme Parks: A Comparable Study. Özyeğin University, Faculty of Architecture and Design, Thesis, 92, İstanbul.
- Ekim, E. 1991. Botanik Bahçesi Planlama Kriterleri ve Çankaya (Ankara) Botanik Bahçesi Örneği Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 124, Ankara.
- Ekim, T. 2017. Botanik Bahçeleri ve Önemi. Zeytinburnu Belediyesi Kültür, Sanat, Şehir Dergisi (Z Dergisi), 2017(1), 122-131.
- Erdoğan, E. 2009. Mimarlık Bilgisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Yayın no: 1574, Ders Kitabı: 526, 230.
- Erdoğan, E., Erdinç, L. 2009. Peyzaj Yapıları. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Yayın no:1571, Ders Kitabı: 523, 146.
- Erdoğan, E., Çelik, F. 2015. Temel Tasarım. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Yayın no: 1622, Ders Kitabı: 574, 232.

- Erdönmez, M.Ö., Bekdemir, A., 2009. Hayvanat Bahçelerinin Peyzaj Planlama ve Tasarım İlkeleri. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 59(1), 60-73. ISSN 0535-8418
- Gal, L., 2014. The Economic Impact of Theme Parks On Regions, Housing Res. and Design Studio II, Middle East Technical University. 84.
- Gifaland, 2013. Gifaland - Lefkoşa'da Bir Eğlence Parkı Kurulması Konusunda Ön Fizibilite Çalışması. 63, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.
- Goelder, C.R, Brent Ritchie, J.R. 2006. Tourism – Principles, Practices, Philosophies. John Wiley & Sons, Inc, 655, New Jersey.
- Gök, A.B., Bingöl, B., 2017. History and Cultural Themed Parks. Inonu University Journal of Art and Design, 7(12), 129-140.
- Gök, A.B., Bingöl, B., 2018. Tarih ve Kültür Temalı Parklar. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 7(12), 129-140.
- Gülgün, B., Özkan, Ç., Yazıcı, K. 2013. Geleneksel Hayvan Bahçelerinden Doğal Yaşam Parklarına. Selçuk Tarım Bilimleri Dergisi. 27(2), 84-91.
- Günel, N. 2013. Türkiye’de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri. Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi 5(1),1-22.
- Gür, S.Ö., Zorlu, T. 2002. Çocuk Mekanları. Yem Yayınları, 75, İstanbul.
- Görgülü, Z., 2009. 'Sürdürülebilirlik, Planlama ve Politikalar', Uluslararası Ekolojik Mimarlık ve Planlama Sempozyumu Bildiri Kitabı.
- Heywood, V., 2017. The future of plant conservation and the role of botanic gardens. Editorial / Plant Diversity 39(2017) , 309-313.
- Hopper, L., J., 2007. Landscape Architectural Graphic Standards. Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 563.
- IAAPA, 1999. IAAPA - International Association of Amusement Parks and Attractions. Brochure, Atlanta, Georgia.
- İBB, 2009. 1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu Üçüncü Bölüm – İstanbul İl Bütünü Araştırma Bulguları. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Şehir Planlama Müdürlüğü
- İMP, 2006. İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi. Doğal Yapı Grubu Çalışmaları. İstanbul.
- Karaşah B. ve Var M., 2016. Botanik Bahçelerinde Ziyaretçi Tercihlerinin Belirlenmesi ‘Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Örneği’. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 16 (1), 120-130
- Kart, N., 2005. Emirgan Parkı’nda Kullanıcıların Memnuniyet Derecelerinin Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 55(1), 185-208.
- Kauh, K., 1996. Theme Parks Attractions in Singapore. 15(3), 13-24.

- Kesgin, B. ve Ersoy, E. 2006. Peyzaj planlamada CBS aracı olarak konumsal karar destekleme sisteminin uygulanması. Fatih Üniversitesi 4. CBS bilişim günleri, 13-16 Eylül 2006, İstanbul.
- Konaklı, N. ve Önder, S., 2005. Arboretum Kavramı ve Selçuk Üniversitesi Kampus Alanı için Arboretum Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 19(35), 16-29.
- Korkut, A.B, Şişman, E.E., Özyavuz, M., 2010. Peyzaj Mimarlığı. Verda Yayıncılık. 432.
- Kučinskienė, J., 2012. Entertainment Landscape Planning. 1(59), 73 - 79. <http://dx.doi.org/10.5755/j01.erem.59.1.659>
- Kutay, E. L., Kesim , G. A., 2008. Miniaturk Parkı Kullanıcılarının Estetik ve İşlevsel Açından Karşılaştıkları Sorunların Saptanması. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, 14 (4), 436-443 .
- Küçük, V. ve İnce, S. 2018. Tematik Park Kavramının Kayseri Anadolu Harikalar Diyarı Örneğinde İrdelenmesi Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, 3(1), 18-33.
- Malkoç, E., 2011. Türkiyenin ilk Minyatür Parkı: Miniaturk. ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 8(1),1 – 8.
- Milli Eğitim Bakanlığı, 2016. Botanik Bahçeleri. Milli Eğitim Bakanlığı Tarım Dergisi, 30.
- Milman, A. 2001. The Future of the Theme Park and Attraction Industry: A Management Perspective. Journal of Travel Research, 2(40), 139- 147.
- Min, A. ve Lee, J., 2016. Finding relationships between movement and tree patterns in theme parks. Living Systems and Micro-Utopias: Towards Continuous Designing, Proceedings of the 21st International Conference of the Association for Computer-Aided Architectural Design Research in Asia CAADRIA, 135–144. URL: <https://www.researchgate.net/publication/309316712>
- Malkoç, 2002. Aquaparkların (Su Parklarının) Planlama Ve Tasarım İlkeleri Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 245.
- Müminoğlu, Y. vd. 2018. Kentsel Yaşama Bilimsel, Görsel, Rekreasyonel Katkıları; Botanik Bahçeleri. MSU Fen Bilimleri Dergisi, 6(1), 519-528. doi : 10.18586/msufbd.415842
- Nacak, H. 2000. Aquaparks Location Requirement and Design Criteria. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehircilik ve Bölge Planlama Bölümü, 126, İzmir.
- NGBB, 2017. Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi 2017 Faaliyet Raporu
- Osmanoğlu, E., 2005. An Architectural Study on Miniature Parks and Miniature Models: Miniaturk. Master Thesis, METU, Department of Architecture, 120, Ankara

- Önder, S. ve Konaklı, N., 2011. Konya’da Botanik Bahçesi Planlama İlkelerinin Belirlenmesi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 8(2), 1-12.
- Önen, N. ve Yılmaz, O. 2001. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Kampüsünde Arboretum Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi, 7(1), 141.
- Özbay, K., 2019. İstanbul’daki Mega (Büyük Ölçekli) Ulaşım Yatırımlarının Kentin Mekânsal Biçimlenmesi Üzerindeki Etkileri - İstanbul 3. Havalimanı Projesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Sistemler Ve Ulaştırma Yöntemi Anabilim Dalı. İstanbul, 130.
- Özçelik, H. vd. 2006. Süleyman Demirel Botanik Bahçesinin Tanıtımı. Süleyman Demirel Üniversitesi, Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 10(3),352-373. Doi: 10.19113/sdufbed.63798.
- Özdemir, C. 2003. Miniatürk. Yapı, Mimarlık Kültür Sanat Dergisi. (260), 34-35.
- Özkan, M.B., Coskun Hepcan Ç., Hepcan Ş., 2010. Yaban Hayatı. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Üniversiteliler Ofset, 69 s.
- Öztan, Y. 2004. Yaşadığımız Çevre ve Peyzaj Mimarlığı. Tisamat Basım Sanayi, 304, Ankara.
- Öztürk, S. ve Aydoğdu, A. 2012. Ilgaz Dağı Milli Parkı’nın Rekreatif Olanakları, I. Rekreatif Araştırmaları Kongresi (RAK-1), 12-15 Nisan, Kastamonu Üniversitesi, Bildiri Özetleri Kitabı, 611-628, Antalya.
- Özyavuz, M., 2003. Arboretum Planlama İlkeleri ve Trakya Üniversitesi Güllapoğlu Arboretumu Peyzaj Planlama Çalışmaları. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 148, Trakya.
- Özyavuz, M ve Korkut, A.B. , 2008. Trakya Üniversitesi Güllapoğlu Arboretumu Peyzaj Planlama Çalışmaları, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 5(3), 297-307.
- Pehlivanoglu, M. T. 1987. Belgrad Ormanlarının Rekreatif Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tespiti. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 288, İstanbul.
- POI 2019. Web Sitesi <http://www.parkofistanbul.com/poi-hakkinda/> Erişim Tarihi: 16.11.2019
- Polat, A., T., Önder, S., 2012. Kentsel Peyzaj: Tasarım ve Uygulamaya Yönelik Bazı Öneriler. Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri, 97-116, Konya. <https://www.researchgate.net/publication/277310608>
- Poyraz, Z., 2002. Hayvanat Bahçelerinde Peyzaj Planlama İlkeleri ve Bazı Hayvanat Bahçesi Örneklerinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 72.
- Raluca, D.C. Gina, S. 2007. Theme Park - The Maintain Concept of Tourism Industry Development. Thesis, Romanian American Univerity, Faculty of Domestic an International Tourism Economy, Romania.

- Raluca, D.C. ve Gina, S., 2008. Theme Park – The Main Concept of Tourism Industry Development. Romanian American University, Faculty of Domestic and International Tourism Economy, 635 - 640.
- Samuels, J.B. 1996. Trends in Growth and Segmentation of the Theme, Amusement Park Industry. *Visions in Leisure and Business*, 15(3), 6-12.
- Sarikaya, M., 2007, Göksu Parkı'nın (Eryaman-Ankara) Mevcut Kullanımı ve Kullanıcı Beklentilerinin İrdelenmesi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 152, Ankara.
- Sevim, N. ve Özer, A. 2013. Eğlence Pazarlaması, Boş Zaman ve Eğlence Endüstrisi. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 11-25, Eskişehir.
- Sılaydın, M.,B., 2007. 'Ekolojik Planlama: Kent Ölçeğinde Yürütülen Planlama Eylemi ve Koruma Çabaları ile Mümkün mü?', Ekolojik Mimarlık ve Planlama Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı.
- Song, H., & Cheung, C., 2010. Factors affecting tourist satisfaction with theatrical performances: A case study of the romance of the song dynasty in Hangzhou, China. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 27(7), 708-722.
- Şahin, Ş., Dilek, F., Çakıcı, I., Köylü, P., 2007. Akdağ Tabiat Parkı Koruma ve Rekreasyon Amaçlı Peyzaj Planlaması. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, 22-35.
- Şahin, Ş., Perçin, H., Kurum, E., Uzun, O., Bilgili, B. C., 2014. Bölge - Alt Bölge (İl) Ölçeğinde Peyzaj Karakter Analizi ve Değerlendirmesi Ulusal Teknik Kılavuzu. Müşteri Kurumların T.C., İçişleri Bakanlığı, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı olduğu, T.C. Ankara Üniversitesinin Yürütücü Kuruluş olduğu ve TÜBİTAK KAMAG 1007 Programı 109G074 No'lu PEYZAJ-44 Projesi Çıktısı, 148 Sayfa, Ankara.
- Şişman, E., E., Gültürk, P., 2011. İlköğretim Okul Bahçelerinin Peyzaj Planlama ve Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi: Tekirdağ Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 8 (3). 53 - 60.
- TEA, 2017. Theme Index, Museum Index. Global Attractions Attendance Report. Themed Entertainment Association, 40.
- Tadesse, M. 2015. The Changing Role of Botanical Gardens. *Ethiopian Journal of Biological Sciences*. (13)2014, 135-153. URL: <https://www.researchgate.net/publication/282850758>
- Topaloğlu, S. 2007. Ankara Harikalar Diyarı Kent Parkı'nın Tema Park Kavramı Kapsamında İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 133, Zonguldak.
- Tokuri, F.C. 2016. Minyatür Parklarda Peyzaj Mimarının Yeri. *Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi*. 6(20), 64-69.
- Tuluk, Ö. İ. 2002. Maket Kent 'Madurodam'. *Yapı Mimarlık Kültür ve Sanat Dergisi*, (251), 85 -88.
- Uluğ, M. 2003. Miniatürk. *Yapı, Mimarlık Kültür Sanat Dergisi*. (262), 71-75.

- Unesco 2018. Web Sitesi. <https://whc.unesco.org/en/list/786/> Erişim Tarihi: 24.11.2019
- United Nations, 2018. The World's Cities in 2018. Data Booklet. Economic and Social Affairs. 34.
- Uzun, G., Gültekin, E., Yücel, M., Altunkasa, F., Yılmaz, K.T., İlter, A.A., Berberoğlu, S., 1995. Botanik Bahçesi Peyzaj Planlama İlkelerinin Saptanması. 1. Karadeniz Ormancılık Kongresi, K.T.Ü. Orman Fakültesi, cilt:1, s:144-150, Trabzon.
- Uzun, G., Altunkasa, M.F. 1997. Rekreatiyonel Planlamada Arz ve Talep. Çukurova Üniversitesi Yayınları, 80, Adana.
- Var, M., Karaşah, B., 2010. Botanik Bahçelerinin Kullanıcılara Sağladığı Eğitsel ve Rekreatif İmkanlar: Türkiye ve Dünya'dan Örnekler. II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 20-22 Mayıs, Artvin Çoruh Üniversitesi, Bildiri Özetleri Kitabı, 1467-1477.
- Wylson, A., Wylson, P. 1994. Theme Parks, Leisure Centers, Zoos and Aquaria. Longman Building Studies, 208, New York.
- Wyman, D. 1959. The Arboretums and Botanical Gardens of North America, Arnold Arboretum of Harvard University Publishment, 69 p., USA.
- Yaltırık, F. 1969. Canlı ve Kurutulmuş Bitki Müzeleri (Arboretum , Botanik Bahçesi ve Herbaryum). İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 12(1), 217-224.
- Yaltırık, F. 1988. Atatürk Arboretumu, İstanbul Üni. Orman Fak. Dergisi, 38(2).
- Yaltırık, F. ve Efe, A. 1989. Otsu Bitkiler Sistematiği Ders Kitabı, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul Üniversitesi Yayın no 3568, Fen bilimleri Enstitüsü Yayın no 3, İstanbul.
- Yılmaz, S. 2008. Hayvanat Bahçesi Sergi Alanlarındaki Genişlik Etkisinin Arttırılmasına Yönelik Algısal Yanılsamalara Dayalı Bir Tasarım Yaklaşımı, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 197.
- Yılmaz, H. 2016. Soğuk iklimlerin simgesel bitki türleri, Ata Botanik Bahçesi örneği, Erzurum. Plant Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Dergisi. 6(18), 70-78.
- Yücesoy, N. 2017. Tema Parkları Ve Bursa İçin Uygun Temaların Belirlenmesine Yönelik Araştırma. Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 75
- Yüzbaşıoğlu, S., İ., 2004. Nezahat Gökyiğit Botanik Parkı ve Çevresi Florası, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 73, İstanbul.
- Zukin, S. 1991. Landscapes of Power From Detroit to Disney World. University of California Press, 326, California.
- ZTBB, 2019. <https://ztbb.org/ztbb/hakkimizda/> Erişim Tarihi: 30.10.2019

EKLER

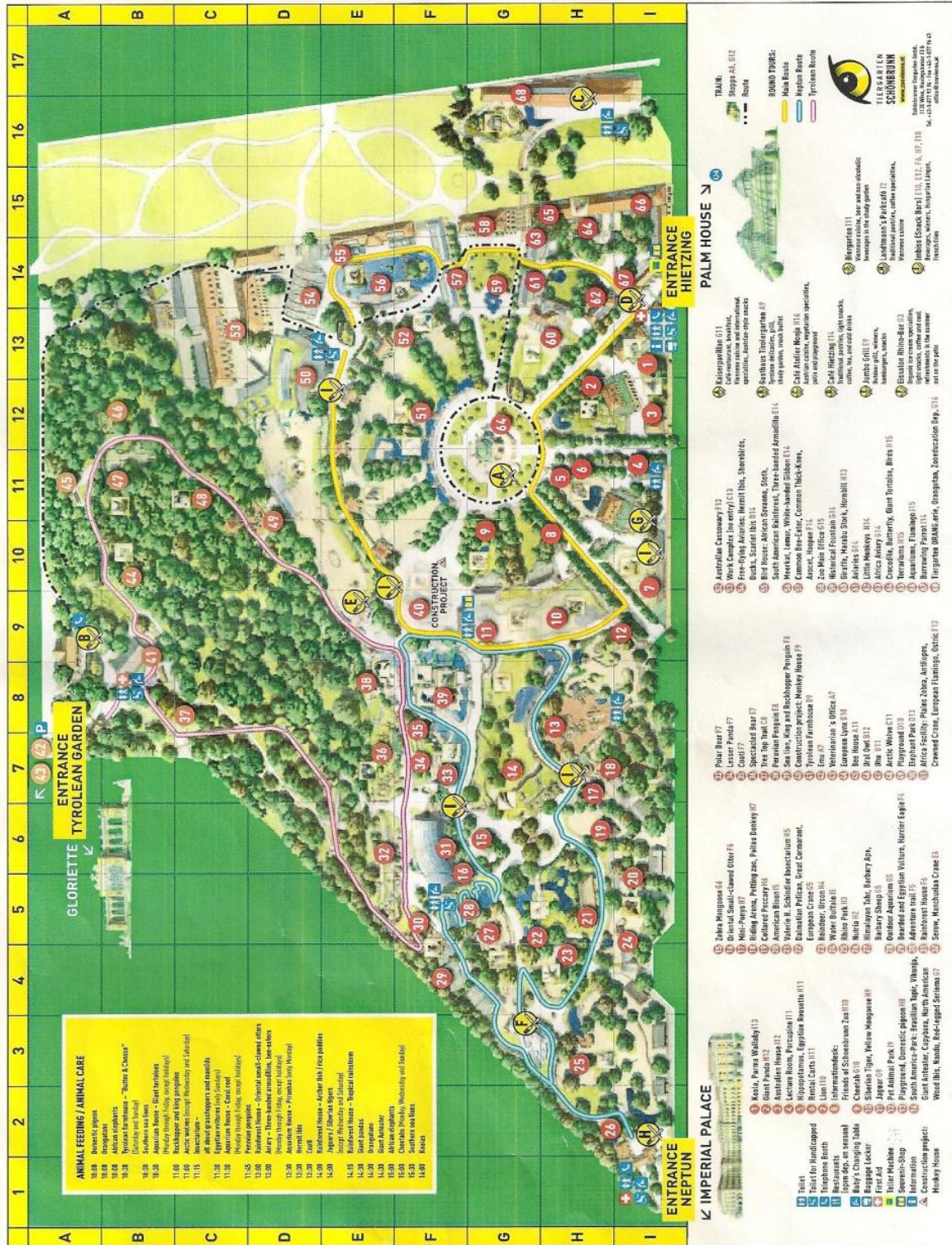
- EK1 Toshimaen eğlence parkı yerleşim planı (Anonymous 2019g)**
- EK2 Schönbrunn sarayı yerleşim planı (Anonymous 2018a)**
- EK3 Schönbrunn Hayvanat Bahçesi vaziyet planı (Anonymous 2018b)**
- EK4 Padova botanik bahçesi vaziyet planı (Anonymous 2016a)**
- EK5 Trsteno Arboretum'u yerleşim planı (Anonymous 2017a)**
- EK6 Bekonscot Model Köy vaziyet planı (Bucks Gardens Trust 2018)**
- EK7 Puy du Fou vaziyet planı (Anonymous 2018d)**
- EK8 Disneyland Paris vaziyet planı (Anonymous 2017f)**
- EK9 Walt Disney Stüdyoları vaziyet planı (Anonymous 2017f)**
- EK10 İsfanbul tema parkı haritası (Vialand broşür 2017)**
- EK11 Park of İstanbul alan kullanım planı (POI 2019)**
- EK12 Polonezköy Hayvanat Bahçesi vaziyet planı (Anonim 2019ı)**
- EK13 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi vaziyet planı (Anonim 2018a)**
- EK14 Atatürk Arboretumu vaziyet planı (Atatürk Arboretumu 2018)**
- EK15 Miniatürk vaziyet planı - ÇM Mimarlık (Uluğ 2003.)**

184

EK 2 Schönbrunn sarayı yerleşim planı

EK 3 Schönbrunn Hayvanat Bahçesi vaziyet planı

EK 5 Trsteno Arboretum'u yerleşim planı

EK 6 Bekonscot Model Köy vaziyet planı

EK 7 Puy du Fou vaziyet planı

EK 8 Disneyland Paris vaziyet planı

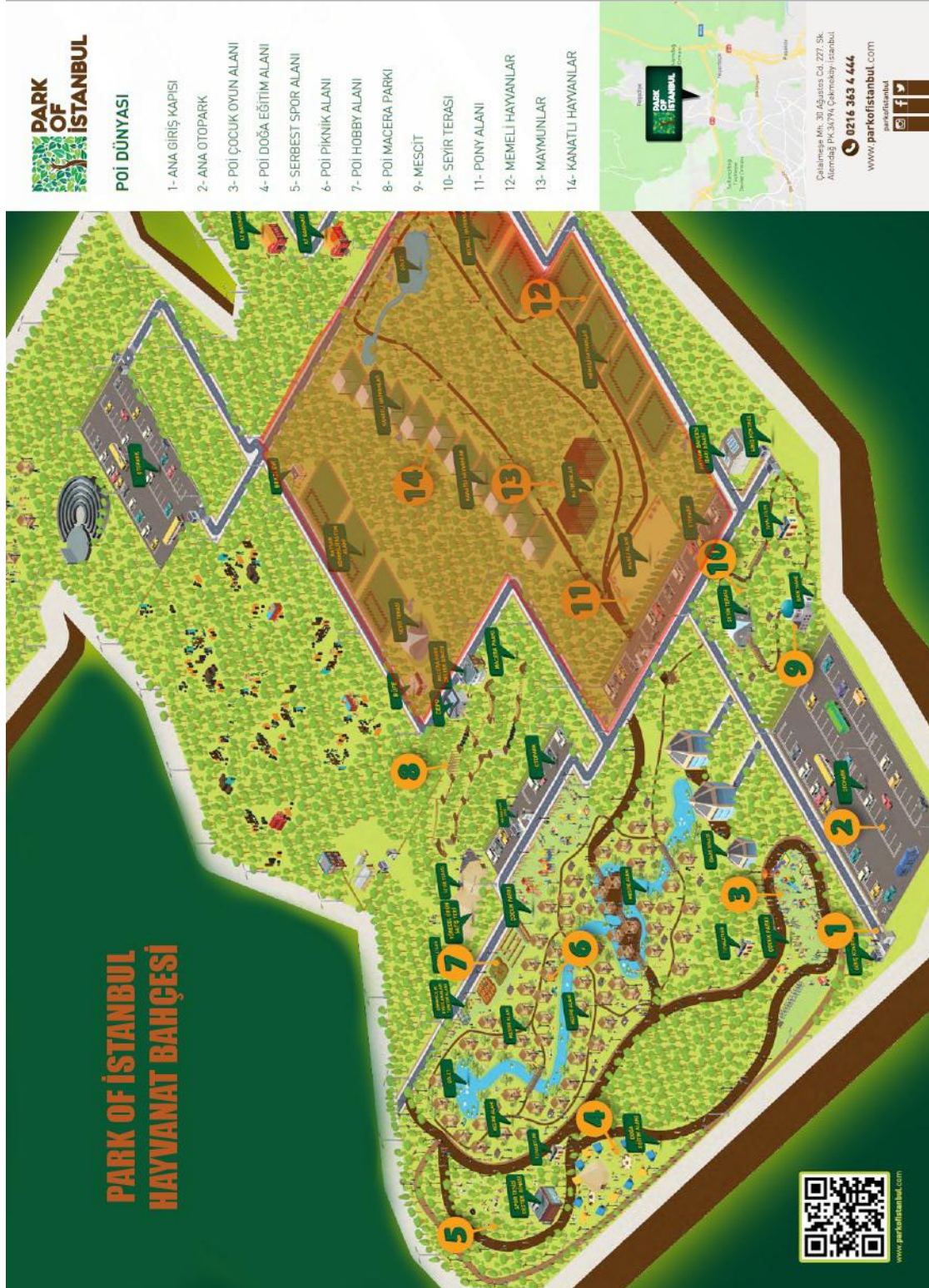
EK 9 Walt Disney Stüdyoları vaziyet planı

EK 10 İstanbul tema parkı haritası

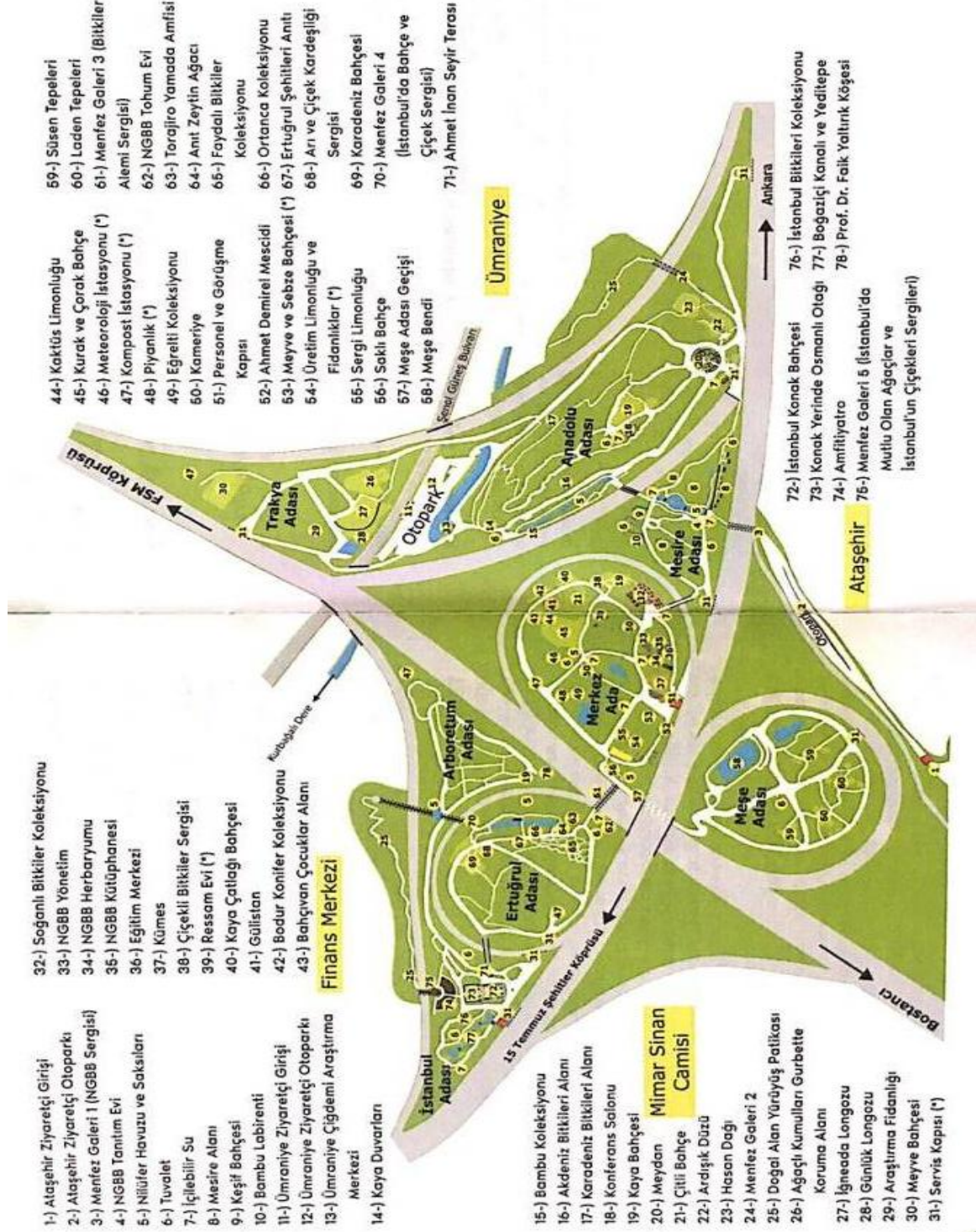

EK 11 Park of İstanbul alan kullanım planı

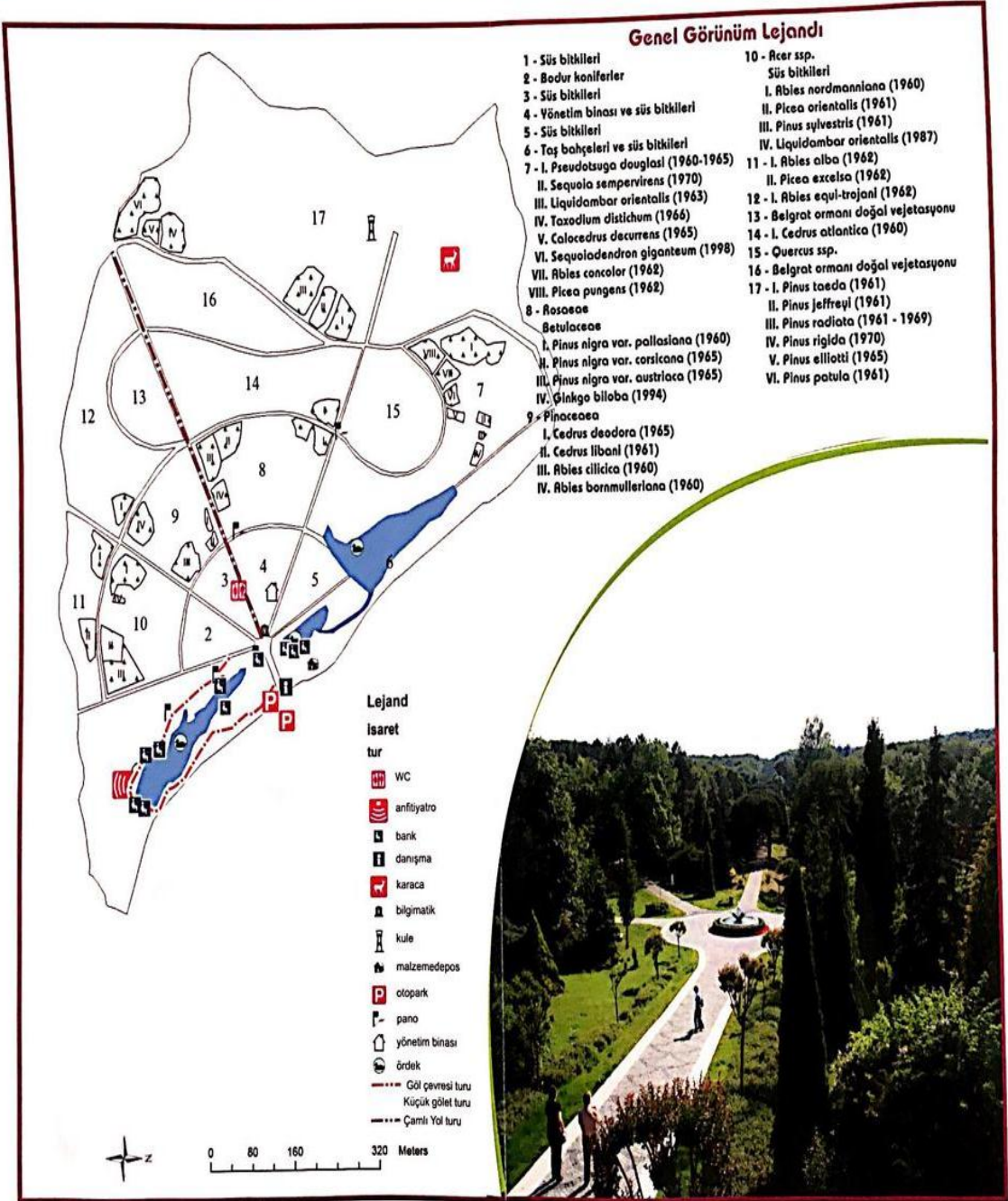

[illegible]

EK 13 Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi vaziyet planı

Genel Görünüm

EK 15 Miniatürk vaziyet planı - ÇM Mimarlık

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : İrem Erbaş

Doğum Yeri : Ankara

Doğum Tarihi : 25.08.1991

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Gazi Çiftliği Anadolu Lisesi (2009)

Lisans : Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü (2014)

Yüksek Lisans : Ankara Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı (2019)